MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS INSTITUTAS

DAIVA MAŽRIMIENĖ

SAVIREGULIACIJOS POVEIKIS JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ UGDYMO KOKYBEI (DISERTACIJŲ GYNIMO TARYBŲ VEIKLA)

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
prof. dr. B. Mikulskienė

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS INSTITUTAS

SAVIREGULIACIJOS POVEIKIS JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ UGDYMO KOKYBEI (DISERTACIJŲ GYNIMO TARYBŲ VEIKLA)

Veiklos audito magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N20020

Vadovė
_____ prof. dr. B. Mikulskienė
2013

Recenzentas

_____

2013

Atliko
VKAmis1–02 gr. stud.
_____ D. Mažrimienė
2013 02 2

VILNIUS, 2013

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY
FACULTY OF POLITICS AND MANAGEMENT
INSTITUTE OF MANAGEMENT

DAIVA MAŽRIMIENĖ

IMPACT OF SELF-REGULATION ON RESEARCHERS EDUCATION QUALITY (THE PRACTICE OF THE DEFENCE BOARD)

Master's thesis

Supervisor
Assoc. prof. dr. B. Mikulskienė

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS 11
1. JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ UGDYMO TURINIO TEORINĖ SAMPRATA 14
1.1. Mokslinių tyrimų esmė ir vertinimo principai 14
1.1.1. Mokslinio rezultato neapibrėžtumas 14
1.1.2. Mokslinio rezultato vertinimo principai 15
1.1.3. Mokslininko ir doktoranto sąvokos 19
1.2. Doktorantūros studijos Bolonijos proceso ir LR teisės aktų kontekste 20
1.2.1. Doktorantūros studijų samprata ir aktualumas 20
1.2.2. Doktorantūros studijų absolvento kompetencijos 23
1.2.3. Doktorantūros studijų bendrieji reikalavimai 25
1.3. Jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės užtikrinimo principai 30
1.3.1. Doktorantų ugdymo proceso kokybės užtikrinimas teisės aktuose 30
1.3.2. Pripažinimas mokslininkais kaip savireguliacijos objektas 32
2. TYRIMO METODOLOGIJA IR ORGANIZAVIMAS 36
2.1. Pirmasis tyrimo etapas - kiekybinis tyrimas 39
2.2. Antrasis tyrimo etapas - kokybinis tyrimas 43
3. TYRIMO REZULTATAI 47
3.1. Kiekybinio tyrimo (socialinių tinklų analizės) rezultatai 47
3.2. Kokybinio tyrimo (interviu) rezultatai 71
IŠVADOS IR SIŪLYMAI 89
LITERATŪRA 91
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 101
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 103
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 104
PRIEDAI 105

PRIEDAI

1 priedas. Tinklų parametrai pagal mokslo sritis..... 106
2 priedas. Interviu klausimai..... 107
3 priedas. Interviu duomenų lentelė..... 108
4 priedas. Konferencijai KIM2013 pateiktas straipsnis 121

LENTELĖS

1 lentelė. Kvalifikacinių laipsnių ir lygių atitiktis studijų programoms 24
2 lentelė. Reguliavimo sistemų kategorijos 33
3 lentelė. Interviu dalyvių charakteristikos 44
4 lentelė. Aukštojo mokslo sektoriuje dirbantys asmenys pagal disertacijos sritį 48

PAVEIKSLAI

1 pav. Doktorantūros proceso elementai 20
2 pav. Aukštojo mokslo sistemos pakopos..... 24
3 pav. Doktorantūros proceso etapai..... 26
4 pav. Tyrimo loginė schema 38
5 pav. Kokybinio tyrimo vykdymo loginė schema 45
6 pav. 2010 – 2011 metais apgintų disertacijų skaičius 47
7 pav. Apgintų disertacijų skaičius pagal mokslo sritis 47
8 pav. Apgintų disertacijos skaičius kas ketvirtį 48
9 pav. Apgintų disertacijų ir DGT veikloje dalyvavusių narių skaičius pagal mokslo sritis 49
10 pav. Mokslininkų atstovaujamos mokslo sritys 49
11 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas (kartais) 50
12 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas A, B tinkle 50
13 pav. A ir B tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai 51
14 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas S tinkle 52
15 pav. S tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai 53
16 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas H tinkle 54
17 pav. H tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai 54
18 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas T tinkle 55
19 pav. T tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai 55
20 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas P tinkle 56
21 pav. P tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai 56
22 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų A, B tinkle 57
23 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos A, B tinkle 57
24 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų S tinkle 59
25 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos S tinkle 59
26 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos H tinkle 60
27 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų H tinkle 60
28 pav. Apgintų disertacijų skaičius pagal disertacijos parengimo vietą T tinkle 61
29 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų T tinkle 61
30 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos T tinkle 62
31 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų P tinkle 63
32 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos P tinkle 63
33 pav. DGT sudėtis pagal mokslininkų atstovaujamą šalį 64
34 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys A, B tinkle 65

35 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių A, B tinkle 65
36 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys S tinkle..... 66
37 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių S tinkle 66
38 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys H tinkle..... 67
39 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių H tinkle 67
40 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys T tinkle..... 68
41 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių T tinkle 68
42 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys P tinkle 69
43 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių P tinkle 69

SANTRUMPOS

A	Žemės ūkio mokslų sritis
AM	Aplinkos ministerija
ASU	Aleksandro Stulginskio universitetas
B	Biomedicinos mokslų sritis
CDM	Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus
DGT	Disertacijos gynimo taryba
EHU	Europos humanitarinis universitetas
FTMC	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Fizinių ir technologijos mokslų centras
GTC	Gamtos tyrimų centras
H	Humanitarinių mokslų sritis
HI	Higienos institutas
KKL	Kauno klinikinė ligoninė
KTU	Kauno technologijos universitetas
KU	Klaipėdos universitetas
KUL	Klaipėdos universiteto ligoninė
ISM	ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas
LAMMC	Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras
MOSTA	Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras
LDM	Lietuvos dailės muziejaus P. Gudyno restauravimo centras
LEI	Lietuvos energetikos institutas
LEU	Lietuvos edukologijos universitetas
LII	Lietuvos istorijos institutas
LKA	Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija
LKI	Lietuvių kalbos institutas
LKKA	Lietuvos kūno kultūros akademija
LKLI	Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
LMA	Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
LMT	Lietuvos mokslo taryba
LMTA	Lietuvos muzikos ir teatro akademija
LKTI	Lietuvos kultūros tyrimų institutas
LSMU	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
LSTC	Lietuvos socialinių tyrimų institutas
MRU	Mykolo Romerio universitetas
P	fizinių mokslų sritis

RVPL	Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė
S	Socialinių mokslų sritis
SKVC	Studijų kokybės ir vertinimo centras
SM	Susisiekimo ministerija
ŠMM	Švietimo ir mokslo ministerija
ŠU	Šiaulių universitetas
T	technologijos mokslų sritis
TM	Teisingumo ministerija
F	Užsienio šalis
IMC	Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Inovatyvios medicinos centras
VDA	Vilniaus dailės akademija
VDU	Vytauto Didžiojo universitetas
VGTU	Vilniaus Gedimino technikos universitetas
VU	Vilniaus universitetas
KPVPRC	VšĮ Kauno paslaugų ir verslo darbuotojų profesinio rengimo centras

ĮVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju laikotarpiu vis labiau akcentuojant mokslo vaidmenį, formuluojamos nuostatos, kad tik aukštas studijų lygis ir mokslo plėtojimas leis parengti tinkamus specialistus, galinčius kurti konkurencingoje aplinkoje. Universitetai, vykdantys studijas ir mokslinius tyrimus, įvardijami kaip pagrindiniai šių siekių užtikrinimo garantai (Bogle et al., 2011). Europos Sąjungai deklaruojant būtinumą didinti doktorantų skaičių ir akcentuojant, kad būtent mokslininkų skaičiaus didinimas suteiktų Europos Sąjungai konkurencinį pranašumą ir leistų užimti svarią vietą tarp pirmaujančių pasaulio valstybių, įvardijami ir nemenki iššūkiai, su kuriais susiduriama – mokslinė infrastruktūra, tyrėjų mobilumas bei jų karjeros galimybės, mokslinių tyrimų kokybė (London Communiqué, 2007; Leuven Communiqué, 2009). Lietuvoje, didėjant į doktorantūrą pretenduojančių asmenų skaičiui, pastebima didelė stojančiųjų įvairovė – skirtingų savo žiniomis, gebėjimais bei motyvacija studijuoti doktorantūroje, tad kokybės apibrėžimo klausimas tampa dar aštresnis. Didėjantis publikacijų studijų ir mokslo kokybės klausimais skaičius taip pat rodo, kokia ši tema yra aktuali. Visuomenei vis aktyviau reikalaujant socialinės aukštojo mokslo institucijų atsakomybės bei akademinės veiklos kokybės, vis didesnį dėmesį raginama skirti ne tik studijų, bet ir mokslinių tyrimų kokybei.

Tyrimo problema. Mokslo ir studijų sistemos kokybė pirmiausia yra siejama su mokslinius tyrimus atliekančiais tyrėjais ir mokslininkais. Tad jaunųjų mokslininkų ugdymo turinys, be abejonės, yra mokslo ir studijų kokybės dalis. Kadangi moksliniai tyrimai nevienareikšmiškai apibrėžiama veiklos sritis, kai kiekybiniai veiklos matavimai yra derinami su kokybiniais tyrimais, ekspertinė nuomonė ir kolegų recenzavimas yra nuo seno taikoma praktika pripažįstant mokslininko gebėjimus (Ware, 2008; Langfeldt et al., 2010, Bence, Oppenheim, 2004; Shenton, 2004, Quality Assurance in Scientific Research, 2008). Ši praktika yra realizuojama buriant doktorantūros komitetus, o vėliau ir disertacijų gynimo tarybas (toliau – DGT). Į DGT kviečiami aukščiausios kompetencijos ir išskirtinių mokslinių pasiekimų turintys aktyvūs mokslininkai, kurių bendru sutarimu pripažįstama, kad doktorantas ateityje galės dirbti kaip savarankiškas mokslininkas.

Kadangi jaunųjų mokslininkų ugdymo procesą lemiantys veiksniai ne visada susiję tik su teisiškai reglamentuojamais aspektais, bet ir su niekur neaprašytomis, neformaliomis nuostatomis, dauguma elgesio taisyklių susiformuoja kaip savireguliacijos sukurti papročiai. Pripažįstant doktoranto gebėjimus moksliniais, susiduriama su objektyvaus mokslinių tyrimų ir jų rezultatų vertinimo problema, kadangi viešojoje erdvėje bei diskusijose tarp mokslo politikos formuotojų nuolat pasigirsta nuomonė, kad disertacijų gynimo tarybų būrimosi praktika labiau skatina neskaidrius susitarimus nei išlaiko objektyvų mokslinių tyrimų lygį.

Temos ištirtumas ir naujumas. Lietuvos jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės klausimai nėra itin plačiai nagrinėta tema. Kai kurie doktorantūros studijų kokybės aspektai aptarti leidinyje „Nacionalinio tapatumo išsaugojimas globalizacijos sąlygomis“ (2007), R. Želvio publikacijose (2007), rengiant doktorantūros studijų kokybės metodiką (Jankauskienė ir kt. 2008), trečiosios studijų pakopos (doktorantūros) organizavimo ir finansavimo modelių tyrime (Baršauskas ir kt., 2008). Edukologų daktarų rengimo klausimai nagrinėti V. Zuzevičiūtės, I. Tandzegolskienės (2008), R. Laužacko, I. Tandzegolskienės (2008) darbuose. Tačiau galutinio doktorantūros studijų etapo – disertacijos gynimo bei pripažinimo mokslininkais detali analizė Lietuvoje iki šiol nėra atlikta.

Tyrimo objektas – disertacijų gynimo tarybos.

Šio magistrinio darbo tikslas – atlikti savireguliacijos poveikio jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei vertinimą ir nustatyti, ar esama jaunųjų mokslininkų ugdymo sistema sukuria pakankamai prielaidų aukštojo mokslo kokybei išlaikyti bei ją puoselėti.

Tikslui pasiekti buvo keliami uždaviniai:

1) Išanalizuoti jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso teorinius aspektus.

2) Surinkus duomenis apie DGT sudėtį, atkurti DGT pagrindu susiformavusio tinklo struktūrą bei nustatyti tinklo parametrus.

3) Nustatyti veiksnius, lemiančius DGT formavimą.

4) Ištirti ir įvertinti DGT veiklą bei vaidmenį ugdant jaunuosius mokslininkus.

Tyrimo prielaida (hipotezė) – jaunųjų mokslininkų ugdymo sistema, besiremianti akademinės bendruomenės savireguliacijos principais, nesukuria pakankamai prielaidų aukštojo mokslo kokybei išlaikyti bei ją puoselėti.

Tyrimo metodai – teoriniai ir empiriniai. Siekiant užtikrinti tyrimo duomenų bei pateiktų išvadų bei rekomendacijų patikimumą, taikyta duomenų rinkimo ir analizės metodų trianguliacija. Buvo atlikta mokslinės literatūros, teisės aktų ir surinktų duomenų analizė. DGT būrimo(si) principai ir susiformavę socialiniai ryšiai buvo ištirti atlikus socialinių tinklų analizę ir interviu. Tinklo ryšių analizei ir vizualizacijai naudotas UCINET programinis paketas.

Darbo struktūra. Mokslinį tiriamąjį darbą sudaro įvadas ir trys pagrindiniai skyriai, sudaryti iš poskyrių ir skyrelių. Pirmoje, teorinėje darbo dalyje, nagrinėjama mokslinių tyrimų, doktorantūros studijų bei jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso kokybės užtikrinimo klausimai. Antra darbo dalis, metodologinė, skirta tyrimo organizavimui ir dizainui, tyrimo problemos ir metodų pagrindimui. Trečioje, empirinėje darbo dalyje, atliekama tyrimo duomenų analizė bei pristatomi tyrimo rezultatai. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, siūlymai, anotacija bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, naudotos literatūros sąrašas (92 šaltiniai). Darbą iliustruojanti medžiaga – 4 lentelės, 43 paveikslai, 4 priedai. Magistro baigiamojo darbo apimtis (be priedų) - 104 puslapiai.

Viešinimas. Lietuvos mokslo taryba suteikė paramą laisvu nuo studijų metu vykdyti mokslinius tyrimus Mykolo Romerio universitete (sutarties Nr. 8.9-01/SMT 11R-037).

Tyrimo rezultatai buvo pristatyti tarptautinėje mokslinėje konferencijoje Mykolo Romerio universiteto Mokslo dienos 2012: "Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės įžvalgos" 2012 m. spalio 25 - 26 d. (Sekcija C: Šalies darni plėtra globalizacijos sąlygomis). Pranešimo santrauka publikuota Konferencijos Mykolo Romerio universiteto Mokslo dienos 2012 „Socialinės inovacijos: teorinės ir praktinės įžvalgos" santraukų leidinyje (ISBN 978-9955-19-459-0).

Tyrimų rezultatų pagrindu parengtas mokslinis straipsnis publikuotas Mykolo Romerio universiteto mokslo darbų leidinyje „Socialinių mokslų studijos" (2012, 4(4), p. 1397 – 1416.

Tyrimo rezultatai bus pristatyti 2013 m. birželio 4 - 5 d. tarptautinėje konferencijoje „KIM2013 Knowledge and Information Management Conference". Pateikta pranešimo santrauka buvo atrinkta konferencijos organizatorių. Parengtas straipsnis (žr. 4 priedą) bus publikuotas konferencijos pranešimų leidinyje.

1. JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ UGDYMO TURINIO TEORINĖ SAMPRATA

1.1. Mokslinių tyrimų esmė ir vertinimo principai

1.1.1. Mokslinio rezultato neapibrėžtumas

Pirmasis jaunųjų mokslininkų ugdymo etapas yra doktorantūra, kurios metu būsimas mokslininkas išmoksta ne tik metodologinių savo srities tyrimo dalykų, bet perima ir mokslinių tyrimų vykdymo kultūrą. Mokslinių tyrimų kokybė yra vienas iš jautriausių mokslinių tyrimų politikos aspektų, kuri betarpiškai siejasi su jaunųjų mokslininkų ugdymo turiniu. Šiandien dar nėra visuotinai priimtos mokslo rezultatų kokybės sampratos, kadangi mokslo, kaip ir bet kurio kito sudėtingesnio reiškinio, neįmanoma įvertinti bendru visiems atvejams tinkamu vertinimo kriterijumi.

Neretai teigiama, kad mokslinių tyrimų kokybė – sukauptos patirties išraiška (Savickienė, 2005; Pukelis, 2004; Metodiniai patarimai mokslo ir studijų institucijų veiklos savianalizei rengti, 2008). Kitų autorių nuomone, mokslinių tyrimų kokybės klausimas turėtų būti nagrinėjamas išvien per mokslinės etikos prizmę, kai „neatsiejama mokslinių tyrimų vertybe greta intelektinės laisvės tampa socialinė atsakomybė“ (Vasiljevienė, 2011, p. 90). Institucijų veiklos socialinis atsakingumas yra vienas iš svarbiausių principų kokybės vadybos sistemoje. „Kai instituciniu lygmeniu suvokiama, jog kovojant su akademinėmis pražangomis kuriamas pasitikėjimas universitetu, nes informacija apie pažeidimus smukdo reputaciją, demotyvuoja ne tik būsimus studentus, bet ir darbuotojus profesionalus, tai ir universitetai aktyviau imasi etikos veiksmingumo paieškų“ (Vasiljevienė, 2011, p. 101). Neretai kalbama apie neetišką mokslinių tyrimų vykdymą bei jų rezultatų publikavimą (plagijavimas, idėjų vagystės, duomenų falsifikavimo bei fabrikavimo atvejai). Kita vertus pripažįstama, kad plagiavimas sudaro tik nedidelę dalį visų su moksline etika susijusių pažeidimų (Norvaiša, 2011). Neretai minimas ir kitas su moksline etika nesiderinantis reiškinys – neatsakingas mokslinis elgesys, labiausiai susiję su mokslo rezultatų vertinimu bei iš to kylančiomis etikos problemomis, kurio metu susiduriama su korumpuota ekspertinio vertinimo sistema, nepotizmu, mokslininkų diskriminacija (Novelskaitė, Pučėtaitė, 2011, p. 31). Kadangi mokslo rezultatų vertinimas yra nevienareikšmis ir sudėtingas reiškinys, dėl kurio nepavyksta susitarti nei skirtingų mokslo krypčių mokslininkams, nei politikams, kaip viena iš alternatyvų siūloma mokslo kokybę tapatinti su mokslinės veiklos kokybe, tai yra mokslo kokybę vertinti ne mokslo rezultatų, o mokslinės veiklos kokybės aspektu (Norvaiša, 2011).

Nors organizacijos vadyba yra svarbi studijų ir mokslo kokybės užtikrinimo priemonė, ne mažiau svarbus vaidmuo studijų ir mokslo kokybės užtikrinimo procese tenka institucijų kultūrai, savianalizei. Kai kurių mokslininkų nuomone itin svarbu, jog organizacijose taikomoms kokybės vadybos sistemoms būtų pritariama (Ruževičius ir kt., 2008, p. 101). Šio požiūrio laikomasi ir „Metodiniuose patarimuose mokslo ir studijų veiklos savianalizei rengti“: mokslo ir studijų institucijų vykdoma „savianalizė traktuojama kaip procesas, suteikiantis atskaitos tašką inicijuojamiems teigiamiems pokyčiams mokslo ir studijų institucijoje ir prisidedantis prie kokybės kultūros institucijoje formavimo“ (2008). Įsivertinimas svarbus ir kitu požiūriu – tai atskaitos taškas pokyčių, susijusių su organizacijos veiklos kokybės gerinimu, inicijavimui ir skatinimui.

1.1.2. Mokslinio rezultato vertinimo principai

Kalbant apie mokslinių tyrimų kokybę ir pripažįstant mokslo fenomeno sudėtingumą, neišvengiamai susiduriama su kitu itin opiu ir pastaruoju metu daug diskusijų keliančiu klausimu – objektyviu mokslo rezultatų vertinimu. Iki šiol nėra susitarta ir viešojoje erdvėje nuolat keliamos diskusijos, kokiu pagrindu turėtų būti vertinami moksliniai tyrimai – kiekybiniu ar kokybiniu. Pažymėtina, kad ši problema keliama ne tik Lietuvos mastu. Tiek Europoje, tiek visame pasaulyje mokslinių tyrimų kokybės vertinimo tyrimams pastaruoju metu skiriamas didelis dėmesys, skatinantis plėtoti tarptautines diskusijas šia tematika. Kaip pastebi Gintautas Tamulaitis (2011), skirtingose šalyse yra kuriamos ir taikomos nevienodos sistemos, metodikos, modeliai mokslo rezultatų vertinimui. Skirtumus iš dalies lemia mokslo vystymo tendencijos, studijų ir mokslo institucijų sistema, valdymo bei finansavimo ypatumai. Vienos iš žinomiausių ir pastaruoju metu sulaukusios didelio dėmesio yra Australijoje taikoma Research Quality Framework bei Jungtinėje Karalystėje Research Assessment Exercise kokybės vertinimo metodika.

Mokslo rezultato kokybei įvertinti yra nusistovėjusios dvi viena kitą papildančios praktikos: formalusis veiklos rezultatų vertinimas (Aksnes, Taxt, 2004; Karpagam et al., 2011; Arendt, 2010; Švietimo ir mokslo ministerija (toliau- ŠMM), 2011) ir kolegų recenzavimas (angl. peer review) (European Association for Quality Assurance in Higher Education , toliau - ENQA, 2009; Benda, Engels, 2011; Bornmann, Daniel, 2008) Pirmoji vertinimo praktika yra grindžiama kiekybiniu vertinimu, antroji – kokybiniu.

Vienu iš mokslo rezultatų kiekybinio vertinimo būdų yra pripažįstama praktika vertinti mokslines publikacijas taikant citavimo indeksus – formaliojo mokslo rezultato vertinimo praktika (Aksnes, Taxt, 2004; Benda, Engels, 2011, Karpagam et al., 2011; Arendt, 2010; Trumpienė, Šegždienė, 2011; Tamulaitis, 2010; Murauskas, Radavičius, 2010). Ši praktika remiasi siekiu

suskaičiuoti tuos veiklos rezultatus, kurie gali būti pamatuojami, pavyzdžiui knygos, straipsniai, patentai, ataskaitos, lėšos ir konferencijos.

Kalbant apie citavimo rodiklių naudojimą mokslinių tyrimų rezultatų vertinime, neišvengiamai susiduriama su mokslometrijos ir bibliometrijos sąvokomis. Pasak A. Račkausko (2010), mokslometrija analizuoja kiekybinius mokslinių tyrimų aspektus – mokslinių rezultatų publikavimo, citavimo, sklaidos ir yra naudojama mokslinio rezultato kiekybiniams parametrams - produktyvumui bei efektyvumui, vertinti. Taikant citavimo indeksus yra vertinamas mokslinių publikacijų, mokslo žurnalų ar institucijų mokslinis lygis bei mokslininkų kvalifikacija. Nežiūrint ilgalaikės praktikos, kiekybinis vertinimas vis dar kelia daug diskusijų ir įtampos tarp akademinės bendruomenės ir nėra vienareikšmiškai vertinamas. Pripažįstant minėto metodo teikiamus privalumus (mokslininkų žinomumas tarptautiniu mastu, bendradarbiavimas tarp mokslininkų, skirtingų mokslo šakų vystymosi intensyvumo nustatymas bei palyginimas), neretai yra kritikuojamas, pabrėžiant, kad citavimo indeksų taikymas mokslo rezultatų kokybei vertinti inspiruoja eilę kritikuotinų reiškinių (rezultatų imitavimo, prisitaikymo prie sistemos ir pan.). Neretai manoma, kad kiekybinių rodiklių taikymas mokslo rezultatų kokybės vertinime kursto tam tikras mokslininkų bei tyrėjų elgesio tendencijas vietoj mokslinių tyrimų kokybės gerinimo (Račkauskas, 2010; Lamanauskas, 2010). Publikacijų pripažintuose leidiniuose ir dalyvavimo tarptautinėse konferencijose skaičius tampa svarbus tiek kiekvienam mokslininkui asmeniškai (dalyvaujant konkursuose į pareigybes), tiek institucijoms (gaunat finansavimą).

Kita akademinėje bendruomenėje nuo seno pripažįstama mokslo rezultatų vertinimo praktika yra kolegų recenzavimas. Atliekant mokslinės literatūros šiuo klausimu analizę pastebėta, kad šiai praktikai įvardinti neretai vartojamas ir ekspertinio vertinimo terminas. Šiame darbe, kalbant apie kokybinį mokslinių tyrimų rezultatų vertinimą, kaip sinonimai bus vartojamos kolegų recenzavimo bei kolegų vertinimo sąvokos (ang. – peer review).

“Kolegų recenzavimas yra esminis dalykas mokslo pasaulyje” (Benda, Engels, 2011, p. 166). Recenzavimas – tai praktika, kai vieno mokslininko idėjos ir išvados yra vertinamos jo kolegų, kurie turi žinių ir patirties konkrečioje tyrimų srityje. Kalbant apie kolegų recenzavimą, neretai yra skiriamos kelios kolegų recenzavimo rūšys (Benda, Engels, 2011, p.167):

- Kolegų atliekama rankraščio peržiūra – akademinėje aplinkoje praktikuojama veikla, kai recenzentai vertina mokslinių tyrimų kokybę ir nusprendžia, ar tyrimai tinkami publikuoti moksliniame žurnale.
- Grupės atliekama peržiūra – tai ekspertų grupės diskusijos, paprastai susijusios su mokslinių tyrimų dotacijų ir stipendijų skyrimo klausimais, kurios baigiasi sprendimo priėmimu dėl finansavimo skyrimo.

Recenzavimo procesui yra būdingas visiškas arba dalinis recenzentų anonimiškumas (Ware, 2008, Lietuvos mokslo taryba (LMT), 2007). Paprastai yra skiriamos tokios recenzavimo rūšys (būdai):

- Vienpusis aklasis mokslinis recenzavimas, kai autoriaus tapatybę žino tik recenzentas. Šiuo atveju galima tam tikra diskriminacija (pavyzdžiui, naujų idėjų, karjeros kryptį pakeitusių autorių, moterų, jaunų mokslininkų ar mokslininkų iš mažiau prestižinių universitetų);
- Dvipusis aklasis mokslinis recenzavimas, kai ir recenzentai, ir autoriai vieni kitiems nežinomi.
- Atviras mokslinis recenzavimas, kai mokslo darbo autorius žino, kas yra recenzijos autorius. Ši recenzavimo praktika gali padėti užkirsti kelią nesąžiningoms recenzijoms, tačiau recenzentai gali jausti spaudimą teigiamai recenzuoti jau pripažintų mokslininkų ar institucijų darbą.

Kolegų recenzavimui būdingas mažos ekspertų grupės nuomonių prognozavimas bei įžvalgos. Mokslininkai, veikdami atskirai ar kaip grupė, paprastai vertina rankraščio, pasiūlymo ar kandidato pasirengimą, kokybę ar būsimą poveikį (Benda, Engels, 2011, p. 177), todėl kolegų recenzavimui yra keliami reikalavimai:

- ekspertai turėtų būti parinkti itin atidžiai, remiantis jų priklausomybe atitinkamai mokslo sričiai (Benda, Engels, 2011),
- kolegų recenzavimas turi būti patikimas – sprendimai turi būti priimami bendru mokslininkų sutarimu (mokslinio įnašo svarumas ar mokslinių tyrimų rezultatų patikimumas),
- recenzavimo procesas turi būti sąžiningas (neturi būti propaguojamos tam tikros grupės)
- recenzavimo rezultatas yra nuspėjamai pagrįstas (atrankos sprendimai koreliuoja su mokslo veiklos priemonėmis, naudojamomis po sprendimo priėmimo (Bornmann, Daniel, 2008).

Nors daugelis mokslininkų pripažįsta, kad kolegų vertinimas bei recenzavimas yra pagrindinis kokybės kontrolės akademiniame moksle užtikrinimo mechanizmas (Bornmann, Daniel, 2008; Van Vught, Westerheijden, 1994; Langfeldt et al., 2010), neretai kyla diskusijų dėl tokio vertinimo kokybės ir galimo standarto puoselėjimo. Kolegų recenzavimas veikia mokslininkų bendruomenės savireguliacijos principu, kai bendruomenės nariai kontroliuoja savo kolegų „moksliškumo“ lygį. Manoma, kad naujoms vertinimo formoms reikia ir naujų vertinimo kriterijų, nes jais siekiama konkrečių tikslų ir sprendžiami įvairūs mokymosi aspektai (Tillema et al., 2011). Kriterijai būtini, kad būtų galima nustatyti vertinimo pagrįstumą ir patikimumą bei kolegų recenzavimo veikimą praktikoje. Tačiau, nors nauji kriterijai ir buvo sukurti, mažai kas žinoma apie tai, kaip jie naudojami ir kaip jie veikia tarpusavio vertinimo (kolegų recenzavimo) praktikoje (Ploegh et al., 2009). Todėl kiekvienos mokslo institucijos pirmaeilis uždavinys turėtų būti turi nustatyti, ar kolegų

recenzavimas, kurį pasirinko konkreti mokslo institucija, atlieka savo pagrindinę funkciją – padeda atrinkti geriausią mokslinį darbą (Bornmann, Daniel, 2008).

Kalbant apie kokybinį mokslinių rezultatų vertinimą (kolegų recenzavimą), būtina pažymėti, kad čia taip pat neretai susiduriama su problemomis – galimu subjektyvumu ir interpretacijomis. Kaip atkreipia dėmesį Alfredas Račkauskas (2010) „gerai žinomas „gero vardo'' efektas: jei ekspertuojamasis jau yra iškovojęs gerą reputaciją, teigiamo įvertinimo tikėtinumas padidėja". Taip pat pastebima, kad mokslininkai, jau publikavę savo darbus pripažintuose leidiniuose, neretai dažniau sulaukia teigiamos recenzijos, neatsižvelgiant į publikacijos turinį (Račkauskas, 2010). Kita problema – galimas vertinimo vienpusiškumas. Lietuva gana maža šalis ir kai kuriose mokslinių tyrimų srityse dirba nedaug mokslininkų. Kviečiantis vertintojus iš užsienio, kyla rizika dėl vienpusiško vertinimo, kadangi socialinių, ir ypač humanitarinių, mokslų sričių publikacijos anglų kalba sudaro tik nedidelę dalį iš visų publikacijų.

Naujajame Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatyme (2009) numatyta, kad aukštojo mokslo studijų vertinimą organizuoja Studijų kokybės ir vertinimo centras (SKVC). Pagrindinė šio centro veikla – mokymo ir studijų kokybės vertinimas bei teikiamų švietimo paslaugų gerinimas. Tai apima visas švietimo institucijas, kurios suteikia kvalifikacijas, remiantis Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašu (MOSTA, 2009). Mokslinės veiklos vertinimą Lietuvoje organizuoja Lietuvos mokslo taryba. Pagal dabar galiojančią tvarką (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. V–572 patvirtinta „Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodika") mokslinės produkcijos formalusis vertinimas naudojamas mokslinei produkcijai vertinti. Šis vertinimas remiasi pasauliniu mastu pripažintais kiekybiniais kriterijais.

Lietuvoje iki 2009 m. mokslinių tyrimų rezultatų vertinimui buvo taikomi kiekybiniai rodikliai. Toks mokslo produkcijos vertinimas iš esmės buvo susijęs su Lietuvos mokslininkų skatinimu orientuotis į tarptautinius standartus bei siekti mokslinių rezultatų pripažinimo pasauliniu mastu. Studijų kokybės ir vertinimo centro vykdomas kiekybinis vertinimas nereikalavo didelių išteklių bei gebėjimų, tačiau juo nebuvo pasitikima, nes nebuvo tarpusavio susitarimo, kokius vertinimo rodiklius taikyti. Kita vertus ne visoms mokslo sritims (pvz., humanitariniams mokslams) minėta tvarka tiko (MOSTA, 2009). Ilgainiui, bandant įvairius kiekybinio vertinimo variantus bei modelius, vertinimo sistema tapo itin sudėtinga, todėl nuspręsta, kad atsiradusias spragas įmanoma pataisyti tik pasitelkus ekspertinį vertinimą (Tamulaitis, 2011, p.102). Tokiu būdu Lietuvoje nuo 2009 m formalusis vertinimas buvo papildytas ekspertiniu vertinimu (ŠMM, 2009; ŠMM, 2011).

Apibendrinant pravartu pažymėti, kad abi mokslinių tyrimų rezultato vertinimo rūšys yra taikomos valdymo sprendimams priimti ir tokie sprendimai neretai susiję su poveikiu atskiriems mokslininkams ar institucijoms. „Sprendimų priėmimas yra svarbiausias aspektas kolegų vertinimo procese" (Benda, Engels, 2011p. 175). Abu mokslinių tyrimo vertinimo būdai turi tiek savo

privalumų, tiek ir trūkumų. Nors akademinė bendruomenė iš esmės pripažįsta, kad bibliometrijos indeksų naudojimas kokybės vertinimui negali pilnai pakeisti ekspertinio vertinimo, ypač socialinių mokslų srityse, kartais siūloma abu vertinimus būdus (bibliometrinius ir ekspertinius) derinti. Šiuo klausimu akademinė mokslo bendruomenė taip pat nėra vieninga. Kai kurių mokslininkų nuomone, tarpusavio priklausomybė tarp šių dviejų vertinimų yra ganėtinai žema (Aksnes, Taxt, 2004), nors kitų tyrimų metu gauti duomenys rodo, kad tarp kokybinio ir kiekybinio vertinimo yra pakankamai stipri koreliacija (Franceschet, Costantini, 2011).

1.1.3. Mokslininko ir doktoranto sąvokos

Lietuvos teisės aktuose vartojamos kelios sąvokos **Mokslo ir studijų institucijų personalo** apibūdinimui. Mokslo ir studijų personalas – tai mokslo ir studijų institucijų dėstytojai, mokslo darbuotojai, kiti tyrėjai, administracija ir jos darbuotojai. Tai iš esmės priklauso nuo institucijos, kurioje yra jų darbo vieta, pobūdžio – tai mokslo ar studijų įstaiga. **Dėstytojas** traktuojamas kaip asmuo, ugdantis ir mokantis studentus ir klausytojus aukštojoje mokykloje (Mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Lietuvos teisės aktuose (Mokslo ir studijų įstatymas, 2009) atskirai apibrėžtos mokslininko ir tyrėjo sąvokos. **Tyrėjas** nėra priskiriamas mokslininkų kategorijai ir įvardijamas kaip aukštąjį išsilavinimą turintis asmuo, plėtojantis pažinimą, konceptualizuojantis ar kuriantis naujus produktus, procesus, metodus ir sistemas arba vadovaujantis mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros projektams. Mokslininko sąvokoje akcentuojamas mokslo laipsnio turėjimas ir dalyvavimas mokslinėje veikloje, mokslinių tyrimų atlikimas: **Mokslininkas** – tyrėjas, turintis mokslo laipsnį. Lietuvoje doktorantai yra priskiriami studentams, bet ne mokslo personalui. Mokslo ir studijų įstatyme (2009) nurodoma, kad **studentas** – asmuo, studijuojantis aukštojoje mokykloje pagal studijų programą arba doktorantūroje. Mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) nustatyta, kad **doktorantas –** trečiosios studijų pakopos studentas ir tyrėjas.

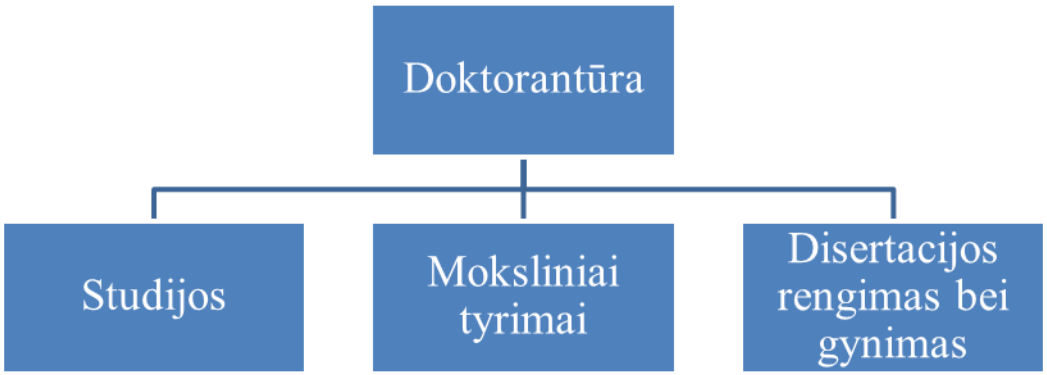
Analizuojant užsienio literatūrą šiuo klausimu, susidurta su įvairiomis sąvokomis. Užsienio šalyse šios sąvokos neretai vartojamos platesne prasme ir ryškaus skirstymo nėra. Tyrėjo sąvoka neretai vartojama kaip mokslininko sinonimas. „Frascati vadove“ (2007) mokslininko sąvoka iš viso nėra vartojama ir visi asmenys, dirbantys mokslinį darbą, įvardijami tyrėjais, turinčiais mokslinius laipsnius arba jų neturinčius. Atkreiptinas dėmesys, kad kalbant apie mokslinio tyrimų institutų personalą, dažniausiai buvo vartojama tyrėjo sąvoka (ang. researcher), o apie mokslo ir studijų įstaigų personalą – mokslininko, profesoriaus terminas (ang. academic). Pažymėtina, kad šie terminai neretai vartojami kaip sinonimai. Kiti dažnai sutinkami užsienio literatūroje vartojami mokslininko termino atitikmenys anglų kalboje **yra scholar, scientist, researcher,** ypač tais atvejais, kai nėra akcentuojama ar pabrėžiama mokslininko darbo vieta – mokslo ir studijų

institucija ar mokslinių tyrimų institutas. Šiomis sąvokomis įvardijamas tiek profesorius, tiek tyrėjas. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose užsienio šalyse mokslininkais ir tyrėjais neretai traktuojami ir asmenys, tik pradėję jaunojo mokslininko karjerą, t. y. doktorantai.

1.2. Doktorantūros studijos Bolonijos proceso ir LR teisės aktų kontekste

1.2.1. Doktorantūros studijų samprata ir aktualumas

Mokslininko karjera prasideda nuo trečiosios aukštojo mokslo studijų pakopos – doktorantūros. Doktorantūros proceso metu doktorantas rengiamas savarankiškam moksliniam darbui – gebėjimui taikyti mokslinio tyrimo metodus, atlikti mokslinius tyrimus bei savarankiškai spręsti mokslines problemas. Doktorantūros procesas apima doktorantūros studijas, kryptingus mokslinius tyrimus, disertacijos rengimą, disertacijos gynimą bei daktaro laipsnio suteikimą:

1 pav. Doktorantūros proceso elementai

Trečiosios pakopos studentams mokslinė tiriamoji veikla yra privaloma (Mokslo ir studijų įstatymas, 2009, 39 straipsnis). Doktorantūros studijos yra pagrindinis skiriamasis universiteto nuo kitų aukštųjų mokyklų bruožas. Doktorantūros studijos būtent ta grandis, kurioje susijungia studijos ir mokslas. Doktorantūros vykdymas universitetui suteikia galimybę pritraukti gabiausius, labiausiai motyvuotus bakalaurus tęsti studijas magistrantūroje, o vėliau - doktorantūroje. Kita vertus, studijų ir mokslo institucijose bei mokslinių tyrimų institutuose vykdomos doktorantūros studijos atlieka kitą svarbią misiją – didinamas jaunų mokslininkų skaičius bei atnaujinamas mokslininkų potencialas. Doktorantai neretai tampa aukštosios mokyklos dėstytojais. Ir būtent nuo jų išsilavinimo ir kompetencijos ateityje priklausys, kaip bus ugdomos būsimų bakalaurų bei magistrantų kompetencijos (Ruževičius ir kt., 2008, p. 109).

Svarbiausias dokumentas, reglamentuojantis studijas ir mokslą Lietuvoje, yra 2009 metais priimtas atnaujintas Mokslo ir studijų įstatymas. Lietuvoje valstybės mokslo ir studijų politiką

formuoja Seimas, o įgyvendina pagal įstatymuose bei teisės aktuose nustatytą kompetenciją visa eilė institucijų: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Švietimo ir mokslo ministerija, kitos ministerijos, Lietuvos mokslo taryba, Studijų kokybės vertinimo centras ir kt.

Viešajame sektoriuje mokslinius tyrimus vykdo dviejų grupių institucijos: universitetai ir mokslinių tyrimų institutai. Universitetuose bei valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose ne tik atliekami moksliniai tyrimai, eksperimentinė (socialinė, kultūrinė) plėtra, bet ir rengiami mokslininkai, bendradarbiaujama su šalies ir užsienio partneriais. Mokslo ir studijų įstatyme (2009) nurodoma, kad aukštosios mokyklos turi užtikrinti mokslo veiklos ir studijų vienovę. Tai užtikrinama per dėstytojų ir studentų dalyvavimą moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinėje plėtroje, mokslo darbuotojų dalyvavimą studijų procese, mokslo žinių ir mokslinio darbo įgūdžių perteikimą antrosios pakopos studijų programose bei doktorantūroje.

Pažymėtina, kad aukštojo mokslo ir studijų institucijų reikšmė ir svarba stiprinant mokslinių tyrimų potencialą pirmą kartą buvo akcentuota dar Paryžiuje vykusio UNESCO pasitarimo metu. Pabrėžta, kad universitetai ne tik vykdo akademines studijas ir atlieka mokslinius tyrimus. Ypatingai svarbi ir kita jų veiklos sritis – jaunųjų mokslininkų rengimas. Tarptautiniu mastu pripažintame „Frascati vadove“ (2007) taip pat atkreipiamas dėmesys, kad aukštojo mokslo įstaigose moksliniai tyrimai ir akademinė veikla yra labai glaudžiai susiję, kadangi dauguma mokslininkų tiek dirba akademinį darbą, tiek vykdo mokslinius tyrimus. Mokslinių tyrinėjimų rezultatai pritaikomi mokymui, o mokymo metu gauta informacija bei įgyta patirtis neretai papildo atliekamus mokslinius tyrimus, todėl paprastai neįmanoma nustatyti ribos tarp studentų mokymo (akademinės veiklos) bei vykdomų mokslinių tyrimų (Frascati vadovas, 2007, p. 41).

Konstatuojant, kad valstybės politika turi tapti inovacijų sąjungininke, kartu siekiama esminių reformų svarbiausiose srityse – moksle bei švietime. Tam, kad taptume lygiaverčiu partneriu svarbiausioms pasaulio valstybėms, itin didelis dėmesys turi būti skiriamas švietimo – mokslo ir studijų – sistemos kokybės tobulinimui. Esminiai aukštojo mokslo ir studijų kokybės aspektai (dviejų pakopų studijų sistemos, laipsnių palyginamumas, akademinis mobilumas) suformuluoti dar 1998 metais Sorbonos deklaracijoje. Svarbus žingsnis Europos studijų bei mokslo politikoje buvo 1999 metais Europos šalių pasirašyta deklaracija, žyminti Bolonijos proceso pradžią (Bolonijos proceso dokumentai analizuoti internete „The Bologna Process - Towards the European Higher Education Area” http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm). Ši deklaracija tapo impulsu Europos šalims kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę. Pagrindiniais tikslais įvardijamas būtinumas sukurti tarpusavyje palyginamų laipsnių sistemą, suvienodinti bendrą visoje Europoje studijų kreditų sistemą, skatinti akademinės bendruomenės mobilumą bei tarptautinį bendradarbiavimą.

2000 metais Lisabonoje vykusio Europos sąjungos tarybos susitikimo metu buvo priimta Lisabonos strategija (Lisbon European Council 23and 24 March 2000 Presidency Conclutions), kurioje įvardinti bendros Europos mokslinių tyrimų erdvės kūrimo tikslai bei uždaviniai. Svarbus žingsnis, įgyvendinant Lisabonos strategiją – Europos mokslinių tyrimų patariamosios tarybos (European Research Advisory Board, toliau – EURAB) įkūrimas. Svarbiausiu jos uždaviniu įvardijamas vieningos Europos mokslo erdvės sukūrimas, bendrųjų mokslinių tyrimų skatinimas. 2001 metais Prahos komunikate ne tik patvirtinami anksčiau suformuluoti siekiai, bet keliami ir nauji uždaviniai: mokymasis visą gyvenimą, akademinės bendruomenės patrauklumo didinimas bei aktyvus tarptautinis bendradarbiavimas.

Svarbūs Bolonijos proceso istorijoje 2003 metai, kai buvo priimtas Berlyno komunikatas (Berlin Communiqué). Jame suformuluojami konkretūs uždaviniai bei įvardijamos prioritetinės ateities veiklos sritys: mokslo bei studijų kokybė, vieninga laipsnių bei studijų trukmės sistema, bendra kvalifikacijų sandaros sistema, bendrų studijų programų sukūrimas. Akcentuojama, kad šiems uždaviniams įgyvendinti būtina ne tik sukurti kokybės užtikrinimo standartus, bet numatyti ir priemones, leidžiančias įgyvendinti kokybės užtikrinimo sistemą.

2005 metais Zalcburge bei 2010 metais Zalcburgo II seminaro metu pateiktose rekomendacijose (Salzburg II Recommendations) ypatingas dėmesys skiriamas doktorantūros studijoms. Pabrėžiama, kad kuriant doktorantūros studijų kokybės užtikrinimo sistemą būtina remtis ekspertiniu vertinimu bei tarpdalykiniu požiūriu, atsižvelgti į institucijos siekius bei vykdomus mokslinius tyrimus, rinką, ypatingą dėmesį skiriant institucijos mokslinei aplinkai, mokslinės veiklos efektyvumo bei rezultatyvumo didinimui. Kad minėti uždaviniai būtų pasiekti ir būtų galima įvertinti jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso pažangą (mokslinių tyrimų rezultatyvumą bei efektyvumą), rekomenduojama nusistatyti kriterijus ir rodiklius (Salzburg II Recommendations). Pažymėtina, kad pateiktose rekomendacijose itin akcentuojamas doktorantūros kokybės gerinimas. Konstatuojama, kad doktorantūros kokybė turi būti siejama su proceso kokybe (mokslinio darbo vadovų ugdymas, pasiektos pažangos stebėsena, akademinės bendruomenės tarptautinis mobilumas) ir rezultatų kokybe (mokslinės publikacijos, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose, kitų šalių mokslininkų dalyvavimas recenzuojant disertacijas bei dalyvaujant disertacijų gynimo komitetų veikloje). Būtina atsisakyti detalaus ir priverstinio doktorantūros studijų reguliavimo. Zalcburgo seminaro metu pateiktose rekomendacijose akcentuota, kad doktorantūros studijų kokybė labai priklauso nuo vadovavimo doktorantams. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad vadovavimas neturi būti formalus. Jis labai priklauso nuo pasirengimo vadovauti ir mokslinio darbo vadovo kompetencijos. Siūloma darbo vadovams įvesti privalomą mokymą, kaip turėtų būti vadovaujama doktorantams. Kokybės užtikrinimui rekomenduota periodiškai vykdyti doktoranto atestaciją, kad būtų galima stebėti doktoranto padarytą pažangą. Didžiausias dėmesys Zalcburgo seminare

skiriamas mokslinių tyrimų rezultatų kokybei – tyrimų rezultatų publikavimui bei parengtos disertacijos recenzavimui. Rekomendacijose siūloma į disertacijų gynimo tarybų sudėtį įtraukti nors vieną narį iš kitos šalies. Pripažįstant, kad tai susiję su finansiniais ištekliais, teigiama, kad tai padeda pagerinti disertacijų kokybę. Esminis šių Bolonijos proceso metu priimtų dokumentų principas – studijų proceso ir rezultatų kokybės gerinimas.

1.2.2. Doktorantūros studijų absolvento kompetencijos

Lietuvoje pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis kokybės užtikrinimą visoje švietimo sistemoje, yra Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593). Kalbant apie mokslo ir studijų kokybę, pažymėtina, kad mokslinėje literatūroje iki šiol nesutariama dėl kokybės užtikrinimo priemonių bei būdų, kadangi švietimo kokybės samprata nėra vienareikšmis reiškinys. Studijų ir mokslo kokybės užtikrinimui svarbūs Tiuningo projekte suformuluoti reikalavimai dėl bendros bei vieningos Europos aukšto mokslo kvalifikacijų ir kvalifikacinių laipsnių sistemos sukūrimo, kuri skatintų tarptautiškumą, mobilumą (studentų ir dėstytojų mainų programos) bei leistų nustatyti suderintus parametrus – kompetencijas ir laipsnius studijų rezultatams.

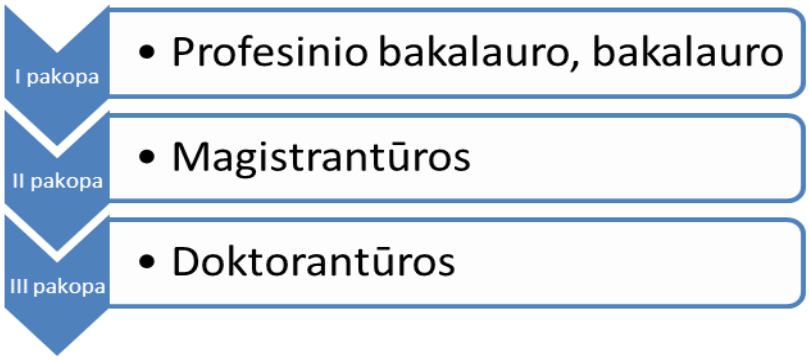
Europos kvalifikacijų sandara (EKS) buvo pradėta kurti 2004 m. siekiant nustatyti bendrus reikalavimus, taikytinus visoms Bolonijos procese dalyvaujančioms šalims. Reikalavimai neretai vadinami tiesiog Dublino aprašais. Dublino aprašuose buvo patvirtinta Europos aukštojo mokslo kvalifikacijų sandara ir tarptautiniu mastu iš esmės susitarta dėl kvalifikacinių reikalavimų skirtingų pakopų studijoms. Siekiant padidinti kvalifikacijų skaidrumą, skatinti mobilumą bei mokymąsi visą gyvenimą, 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamentas ir Taryba patvirtino Rekomendaciją dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sandaros (EKS) kūrimo. Rekomendacijoje siūloma kvalifikacijas skirstyti į 8 lygius. Kiekviena kvalifikacija pateikta su aprašymu ir siektinais rezultatais: įgytomis žiniomis, gebėjimais ir kompetencija. Vykdant šią rekomendaciją bei remiantis Dublino aprašais (2004) ir Europos kvalifikacijų sąranga (2008), Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašas (toliau – LKS aprašas, 2010). Šiuo aprašu visos Lietuvoje teikiamos kvalifikacijos taip pat buvo suskirstytos į 8 lygius. Kiekvienas lygis aprašytas veikla, kurią atlikti yra pasirengęs kvalifikaciją įgijęs asmuo. Atliekama veikla skiriasi savo sudėtingumu bei savarankišku darbo indėliu. Kaip pastebima Nacionalinės studijų aprašų sąrangos projekte (2010), studijų rezultatai išreiškia įgautas kompetencijas ir kvalifikaciją. Jie leidžia palyginti kvalifikacinius standartus ir tampa svarbiausiu kriterijumi kuriant ir vertinant standartus nacionaliniu ir traptautiniu lygmeniu.

Lietuvoje, siekiant integracijos į Europos sąjungą, įtvirtinta trijų pakopų aukštojo mokslo sistema (Mokslo ir studijų įstatymas , 46 straipsnis, 2 dalis):

1) pirmoji – profesinio bakalauro, bakalauro;

2) antroji – magistrantūros;

3) trečioji – doktorantūros.

2 pav. Aukštojo mokslo sistemos pakopos

Įgijus aukštojo mokslo išsilavinimą (baigus aukštojo mokslo studijų programą), yra suteikiama kvalifikacija, atitinkanti Lietuvos kvalifikacijų sandaroje nustatytą lygį, ir išduodamas diplomas. Aukštojo mokslo sistemoje suteikiamos trijų lygių kvalifikacijos – bakalauro, magistro ir daktaro. Aukštasis mokslas apima VI, VII ir VIII Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenis ir atitinkamai VI, VII ir VIII Europos kvalifikacijų sąrangos lygmenis (LKS aprašas, 2010; Pukelis, 2011).

1 lentelė. Kvalifikacinių laipsnių ir lygių atitiktis studijų programoms

Studijų pakopa	Studijų programa	Programos paskirtis	Suteikiamas laipsnis	LKS lygis
I pakopa	Bakalauro studijos	universaliam bendrajam išsilavinimui, teoriniam pasirengimui ir profesiniams gebėjimams	Bakalauro laipsnis	VI
II pakopa	Magistrantūros studijos	savarankiškam mokslo darbui arba kitam darbui, kurį atlikti reikia mokslo žinių ir analitinių gebėjimų.	Magistro laipsnis	VII
III pakopa	Doktorantūros studijos	rengti mokslininkus, kurie gebėtų savarankiškai atlikti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbus ir spręsti mokslo problemas	Mokslo daktaro laipsnis	VIII

Šaltinis: sudaryta pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2009), LKS aprašą (2010)

Esminis šių studijų pakopų skirtumas – skirtingi kvalifikaciniai reikalavimai, taikytini skirtingoms studijų programoms, kurių metu įgyjamos skirtingos kompetencijos.

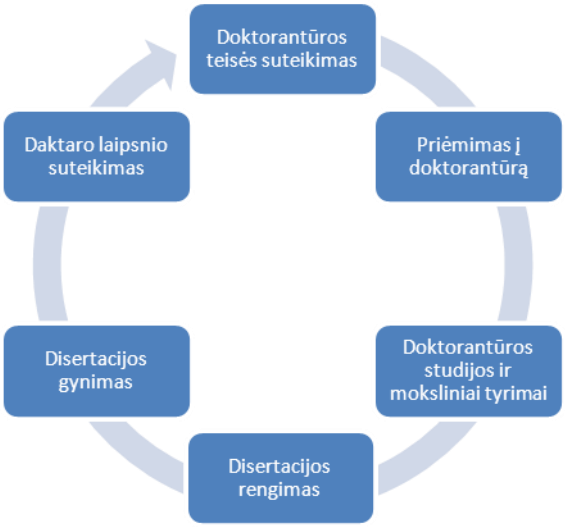
Doktoranto, kaip jaunojo mokslininko, kvalifikacija yra aukščiausiojo, VIII lygmens kvalifikacija. Šis, VIII kvalifikacijos lygmuo, nuo žemesnių kvalifikacijų išsiskiria savarankiško darbo indėliu. Čia daug svarbesnės tampa ne studijos, o savarankiškas darbas – savarankiškai vykdomi moksliniai tyrimai. Esant tokiam specifiniams studijų organizavimui, būtinas ypatingas dėmesys doktorantūros studijų kokybės užtikrinimui. Siekiant užtikinti studijų kokybę, nuostatuose yra nustatytas privalomas reikalavimas – turi būti parengiamas doktoranto darbo planas, kuriame kiekvienam doktorantui individuliai numatyti doktorantūros studijų, mokslinių tyrimų, disertacijos rengimo etapai ir terminai.

Kvalifikacijos pasiekimų įvertinimui ir įrodymui, kad šis lygis pasiektas, doktorantas privalo pristatyti tiriamojo darbo rezultatą – disertaciją, kurią leidžiama gintis tik paskelbus straipsnius recenzuojamuose periodiniuose mokslo leidiniuose. Publikacijų paskelbimas – vienas iš šios kvalifikacijos pasiekimo užtikrinimo būdų, kad disertacija parengta kokybiškai. Kitų mokslininkų nuomone, pagrindinis ir būtinas jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso komponentas - mokslo pažanga, vykdoma originalių tyrimų metu (Zuzevičiūtė, Tandzegolskienė, 2008). Mokslo ir studijų įstatyme (2009) nurodoma, kad aukštojo mokslo VI ir VII lygmens kokybę užtikrina Studijų kokybės vertinimo centras, o VIII lygmens kokybės užtikinimo funkcija pavesta Lietuvos Mokslų tarybai.

1.2.3. Doktorantūros studijų bendrieji reikalavimai

Doktorantūros studijas reglamentuoja Mokslo ir studijų įstatymas (2009) bei Mokslo doktorantūros nuostatai (2010). Doktorantūros paskirtis – rengti mokslininkus, gebančius savarankiškai atlikti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros darbus ir spręsti mokslo problemas. Doktorantūra ją baigusiam ir mokslo daktaro laipsnį įgijusiam asmeniui turi užtikrinti pakankamą kompetenciją: pažangiausių tiriamojo darbo, mokslo sričių ir jų sąveikos žinių; specializuotų gebėjimų ir metodikų mokslinių tyrimų ir kitų sričių problemoms spręsti bei turimoms žinioms ar profesinei praktikai plėsti; gebėjimą dirbti savarankiškai, mokslo ir profesijos išmanymą naujoms idėjoms ar procesams kurti ir panaudoti studijose bei kitoje veikloje (Mokslo doktorantūros nuostatai, 2010).

Doktorantūra apima studijas, mokslinius tyrimus, disertacijos rengimą, gynimą ir mokslo daktaro laipsnio suteikimą. Pagrindiniai bei svarbiausi doktorantūros proceso etapai pavaizduoti 3 paveiksle:

3 pav. Doktorantūros proceso etapai

Doktorantūra studijos gali būti nuolatinės ir ištęstinės formos. Doktorantūros trukmė priklauso nuo studijų formos: iki 4 metų, jei vyksta nuolatinės formos doktorantūroje, arba iki 6 metų, jei ištęstinės formos doktorantūroje. Bendra doktorantūros studijų apimtis – ne mažiau kaip 30 kreditų.

Universitetai ir mokslo institutai, norėdami vykdyti doktorantūrą, privalo gauti doktorantūros vykdymo teisę. Doktorantūros teisių mokslo ir studijų institucijoms suteikimas vykdomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymo (2009) bei Mokslo doktorantūros nuostatais (2010). Siekiant atnaujinti doktorantūros procesą bei pagerinti mokslininkų rengimo bei ugdymo kokybę, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 561 „Dėl mokslo doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ buvo pakeistas 2001 m. liepos 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 897 „Dėl doktorantūros nuostatų patvirtinimo“. Siekiant užtikrinti sklandžią doktorantūros studijų bei mokslo eigą bei tęstinumą, numatytas pereinamasis etapas:

- doktorantų, priimtų į doktorantūrą iki 2010 m. birželio 1 d., doktorantūros studijos vyksta, disertacijos ginamos, daktaro mokslo laipsniai suteikiami ir diplomai išduodami 2010 m. gegužės 31 d. galiojusios Doktorantūros nuostatų redakcijos nustatyta tvarka, bet ne vėliau kaip iki 2015 m. gruodžio 31 dienos.
- eksternu daktaro mokslo laipsnį siekiančių įgyti asmenų, pateikusių prašymą daktaro mokslo laipsniui įgyti iki 2010 m. birželio 1 d., disertacijos ginamos, daktaro mokslo laipsniai suteikiami ir diplomai išduodami 2010 m. gegužės 31 d. galiojusios Doktorantūros nuostatų redakcijos nustatyta tvarka, bet ne vėliau kaip iki 2015 m. gruodžio 31 dienos.

Iki šių nuostatų patvirtinimo doktorantūrą galėjo vykdyti universitetai ir valstybiniai mokslo institutai ar universiteto mokslo institutai kartu su universitetu. Tačiau ši teisė buvo realizuojama

formaliai ir aktyvaus bendradarbiavimo tarp mokslo įstaigų nevykdavo. Siekiant geresnių rezultatų tarptautiniu mastu, naujuose mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) doktorantūros teisės suteikimas išplėstas – doktorantūrą gali vykdyti universitetai ar universitetai su kitais Lietuvos ir (ar) užsienio šalių universitetais ir (ar) mokslinių tyrimų institutais, kuriuose atliekami aukšto lygio moksliniai tyrimai. Pažymėtina, kad toks tarpinstitucinis bendradarbiavimas mokslo ir studijų institucijoms suteikia galimybę įvykdyti nustatytus griežtesnius bei aukštesnius kokybės vertinimo kriterijus bei mokslo standartus. Atsiranda nauja sąvoka – doktorantūros mokykla. Doktorantūros teisė – tai doktorantūros organizavimo ir mokslinio laipsnio suteikimo teisė. Doktorantūros teisės suteikiamos pagal mokslo sritis. Ši teisė suteikiama universitetui (vienam ar kartu su kitais partneriais), kuris gali užtikrinti tinkamą jaunųjų mokslininkų rengimo procesą –galimybę vykdyti doktorantūros studijas bei mokslinius tyrimus. Tokiu būdu yra skatinamas tiek bendradarbiavimas tarp institucijų, vykdančių panašaus pobūdžio mokslinius tyrimus, tiek bendradarbiavimas tarp atskirų mokslo krypčių akademinės bendruomenės.

Doktorantūros teisė suteikiama Švietimo ir mokslo ministerijos, remiantis į mokslo doktorantūrą pretenduojančių institucijų atitinkamo mokslo krypties mokslinių tyrimų lygio įvertinimu, kurį atlieka Lietuvos Mokslo taryba. Suteikiant doktorantūros teisę, atsižvelgiama į doktorantūros tematikos aktualumą, institucijos mokslinių tyrimų lygį, pretendentų į doktorantūros komitetą mokslinius tyrimus, doktorantūros reglamento kokybę bei turimą potencialą (išteklius) doktorantūrai organizuoti. Išskirtini šie pagrindiniai vertinimo kriterijai:

- Doktorantūros nacionalinis aktualumas;
- Doktorantūros komiteto narių atitinkamos mokslo krypties mokslinių tyrimų lygis;
- Doktorantūroje dalyvausiančių mokslinius tyrimus vykdančių mokslininkų skaičius;
- Turima mokslinių tyrimų infrastruktūra;
- Doktorantūros reglamento kokybė;
- Anksčiau vykdytos doktorantūros rezultatyvumas ir efektyvumas.

Siekiant užtikrinti doktorantūros teisės suteikimo skaidrumą, pateikti dokumentai vertinami bei išvada dėl doktorantūros teisės suteikimo teikiama pasitelkiant ekspertus iš Lietuvos ar užsienio šalių institucijų. Doktorantūros nuostatuose nustatyta, kad studijų ar mokslo institucija kartu su prašymu suteikti doktorantūros teisę, kartu privalo pateikti doktorantūros projektą, doktorantūros reglamento projektą bei pretendentų į komitetų narius bei kitų mokslininkų (disertacijų gynimo tarybos narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų), dalyvausiančių doktorantūros procese, sąrašą. Naujuose Mokslo doktorantūros nuostatuose nustatyta, kad ne rečiau kaip kas 3 metai (ankstesniuose nuostatuose kas 5 metus) organizuojamas vykdomos doktorantūros kokybės ir efektyvumo vertinimas.

Kiekviena mokslo ir studijų institucija, atsižvelgdama į vykdomų mokslinių tyrimų pobūdį bei specifiką, privalo parengti doktorantūros reglamentą, kuriame, vadovaujantis Mokslo doktorantūros nuostatuose nustatytais minimaliais reikalavimais, nusistato doktorantūros vykdymo tvarką. Todėl skirtingų mokslo krypčių ar institucijų reglamentuose nustatyti reikalavimai gali skirtis. Kiekvienai mokslo krypčiai tvirtinami atskiri mokslo krypčių reglamentai. Už konkrečios mokslo krypties doktorantūros studijų ir mokslinių tyrimų vykdymą yra atsakingi Doktorantūros komitetai. Viena iš pagrindinių Doktorantūros komiteto funkcijų – doktorantūros studijų kokybės visuose doktorantūros etapuose užtikrinimas. Doktorantūros komitetas sudaromas ne mažiau kaip iš 9 mokslininkų. Mokslininkams, kurie skiriami doktorantūros komitetų nariais, nustatyti skirtingi minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai, priklausomai nuo mokslininko tyrimų srities: vienokie reikalavimai fizinių, biomedicinos, žemės ūkio ir technologijos mokslų srityse dirbantiems mokslininkams ir kitokie reikalavimai humanitarinių bei socialinių mokslų sričių atstovams. Šie reikalavimai nustatyti Minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimų apraše, patvirtintame Lietuvos mokslo tarybos 2009 m. spalio 12 d. nutarimu Nr. VII–20 (aktuali redakcija 2011 m. gegužės 16 d. Lietuvos Mokslo tarybos nutarimas Nr. VII–71).

Svarbiausias etapas doktorantūros studijų procese - disertacijos vertinimas, viešas gynimas ir daktaro laipsnio suteikimas. Jo metu doktoranto gebėjimai pripažįstami moksliniais. Šiame etape vertinama bei ginama disertacija bei suteikiamas mokslo daktaro laipsnis. Doktorantūros nuostatuose (2001) nustatyta, kad doktorantas disertaciją gali teikti ginti, kai sėkmingai išlaiko privalomus doktoranto plane numatytus egzaminus ir svarbiausius savo tyrimų rezultatus paskelbia ne mažiau kaip 2 (dviejuose) straipsniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose. Pažymėtina, kad doktorantūros nuostatuose nustatyti minimalūs privalomi reikalavimai, kuriuos doktorantas privalo būti įvykdęs prieš teikdamas disertaciją gynimui, ir yra bendri visoms mokslo sritims. Tačiau kiekvienam doktorantūros komitetui suteikiama teisė, atsižvelgiant į mokslo krypties pobūdį bei turimą mokslinį potencialą, patiems nusistatyti, koks publikacijų skaičius būtų privalomas ginantis tam tikros mokslo krypties disertaciją. Siekiant paskatinti tarptautiškumą, doktorantų mobilumą bei gerinti jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybę, atnaujintuose Mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) nustatytas papildomas būtinas reikalavimas – tyrimų rezultatų pristatymas tarptautiniuose moksliniuose renginiuose.

Doktorantūros komitetas, įvertinęs disertacijos atitiktį nuostatuose bei reglamente nustatytiems reikalavimams, sudaro disertacijos gynimo tarybą. Mokslininkai, skiriami gynimo tarybos nariais, turi atitikti konkrečius kvalifikacinius reikalavimus, kurie patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. V–2316 „Dėl Tarybų daktaro disertacijoms ginti narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų,

kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo“. Šie reikalavimai taikomi organizuojant doktorantų, priimtų iki 2010 m. birželio 1 d. (bet ne ilgiau kaip iki 2015 m. gruodžio 31 d.), doktorantūrą: Pažymėtina, kad šiame nutarime nustatytas reikalavimas turėti habilituoto daktaro mokslo laipsnį arba būti atlikus habilitacijos procedūrą tarybų daktaro disertacijoms ginti nariams, doktorantų moksliniams vadovams, konsultantams, disertacijų oponentams nėra privalomas. Privalomi minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai turi būti ne mažesni už keliamus vyresniajam mokslo darbuotojui per kadenciją, kurie yra nustatyti Minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimų apraše, patvirtintame Lietuvos mokslo tarybos 2009 m. spalio 12 d. nutarimu Nr. VII–20 (aktuali redakcija 2011 m. gegužės 16 d. Lietuvos Mokslo tarybos nutarimas Nr. VII–71). Kaip jau buvo anksčiau minėta, doktorantų, priimtų į doktorantūrą iki 2010 m. birželio 1 d., doktorantūros studijos vyksta bei disertacijos ginamos bei mokslo laipsniai suteikiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 897 patvirtintais doktorantūros nuostatais. Šioje LRV nutarimo redakcijoje galiojo nuostata, kad gynimo taryba turi būti sudaryta iš 5 (penkių) narių, turinčių balsavimo teisę, iš kurių vienas skiriamas pirmininku, bei dviejų oponentų, kurie nebalsuoja. Naujojoje mokslo doktorantūros nuostatų redakcijoje (2010) nustatyta, kad gynimo komitetas sudaromas ne mažiau kaip iš 3 (trijų) mokslininkų, iš kurių vienas paskiriamas pirmininku. Šie mokslininkai vertina disertaciją ir balsuoja, ar suteikti mokslo daktaro laipsnį.

Apibendrinant doktorantūros studijų bendruosius reikalavimus pravartu pažymėti, kad doktorantūros nuostatuose nustatyti tik bendrieji reikalavimai tiek institucijai, siekiančiai doktorantūros teisės, tiek doktorantams, tiek kitiems doktorantūros procese dalyvaujantiems asmenims – doktorantūros komitetų nariams bei disertacijų gynimo tarybų nariams ar oponentams. Mokslo ir studijų institucijoms suteikta daugiau teisių pačioms apsispręsti dėl doktorantūros vykdymo tvarkos. Kita vertus, kiti ne mažiau svarbūs momentai, su kuriais susiduriama ugdant jaunuosius mokslininkus ir kurie gali lemti mokslinių tyrimų vykdymą ir iš dalies jų kokybę – studijų programos, doktorantų mobilumas, doktorantūros studijų trukmė, vertinimo mokslo kreditais sistema. Manoma, kad doktorantūros kokybės užtikrinimui būtina sukurti kontrolės užtikrinimo mechanizmus, tiksliai ir aiškiai reglamentuojant ne tik vaidmenis, bet ir atsakomybę. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas ne tik doktorantūros studijų kokybei, bet ir galutiniam doktorantūros studijų etapo rezultato – disertacijos kokybei (Baptista, 2011, p. 3578). Ši atsakomybė iki šiol nėra tiksliai reglamentuota – nei nustatyta, nei apibrėžta. Visi minėti klausimai svarbūs jaunųjų mokslininkų rengimo kokybės užtikrinimui ir reikalauja sisteminės analizės bei sprendimų, kurie garantuotų bei užtikrintų viso doktorantūros studijų proceso, įskaitant ir pripažinimą mokslo daktarais, kokybę.

1.3. Jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės užtikrinimo principai

1.3.1. Doktorantų ugdymo proceso kokybės užtikrinimas teisės aktuose

Doktorantūros studijų kokybės užtikrinimą Lietuvoje reglamentuoja tiek išoriniai teisės aktai (Mokslo ir studijų įstatymas, Mokslo doktorantūros nuostatai, Lietuvos mokslų tarybos nutarimai), tiek vidiniai teisės aktai (doktorantūros studijų reglamentai). Dėl Vakarų Europos šalyse vykstančių tendencijų, Lietuvoje, reformuojant švietimo sistemą, iš esmės įtvirtintas naujas Valstybės sąveikos su mokslo ir studijų įstaigomis modelis. Naujajame mokslo ir studijų įstatyme esminiai pakeitimai susiję su studijų ir mokslo institucijų autonomijos bei atskaitomybės už rezultatus didinimu ir procedūrinės kontrolės mažinimu. Atsisakant detalaus procesų reglamentavimo, teisės aktuose įtvirtinami tik bendrieji principai, ypatingą dėmesį skiriant veiklos rezultatų vertinimui. Prioritetą siekiama suteikti paskesniajam vertinimui vietoje išankstinio reguliavimo. Pažymėtina, kad naujuose Mokslo doktorantūros nuostatuose, vadovaujantis minėto įstatymo nuostatomis, iš esmės buvo atsižvelgta į Zalcburgo II seminaro metu pateiktas rekomendacijas ir taip pat atsisakyta detalaus doktorantūros procesų reglamentavimo. Tačiau išryškėjo ir kai kurios kitos tendencijos. Atlikus teisės aktų analizę pastebėta, kad siekiant užtikrinti doktorantūros studijų kokybę ne visiems etapams skiriamas pakankamas dėmesys. Nagrinėjant jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso kokybę, galima išskirti tris veiklos kokybės lygmenis (Šiaučiūnas ir kt., 2006; EFA Global Monitoring Report, 2005; ŠMM, 2004):

- išankstinės veiklos (pradinių sąlygų) kokybė,
- procesų kokybė,
- rezultatų kokybė.

K. Pukelis (2011) taip pat atkreipia dėmesį, kad „kokybės užtikrinimo procedūros apima konteksto, indėlio, proceso ir produktų dimensijas, kurios akcentuoja produktų dimensiją ir studijų rezultatų kategorijas (p. 2).

Pažymėtina, kad mokslo doktorantūros nuostatuose yra nustatyti gana griežti reikalavimai užtikrinant išankstinę (pradinių sąlygų) doktorantūros studijų kokybę. Tiksliai apibrėžiami reikalavimai institucijoms, siekiančioms įgyti doktorantūros teisę, doktorantūros komitetų bei gynimo tarybų nariams, kurie privalo tenkinti būtinus gana aukštus kvalifikacinius reikalavimus, taip pat asmenims, priimamiems į doktorantūros studijas.

Daug mažesnis dėmesys teisiniame reglamentavime yra skiriamas studijų ir mokslinių tyrimų (procesų) kokybės užtikrinimui. Mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) pateikti tik bendro pobūdžio reikalavimai, o proceso kokybės užtikrinimo procedūros paliktos pačių institucijų savireguliacijai. Valstybė nereglamentuoja doktorantūros studijų programų kokybės, pats studijų

procesas aprašytas minimaliai (privaloma išlaikyti egzaminus, surinkti reikiamą kreditų kiekį), nereglamentuotas mokslinių tyrimų vykdymas, vadovavimo moksliniams tyrimams tvarka, darbo vadovo atsakomybė už parengtos disertacijos kokybę. Nuostatuose numatyta, kad už doktorantūros studijas ir mokslinius tyrimus atsakingas doktorantūros komitetas. Mokslinių tyrimų vykdymas doktorantūros metu iš viso nėra aptariamas: kaip turėtų būti vykdomi moksliniai tyrimai, kokie vertinimo kriterijai turėtų būti taikomi vertinant mokslinius rezultatus bei kokios kokybės užtikrinimo procedūros turėtų būti taikomos galutinio doktorantūros studijų rezultato – disertacijos kokybės užtikrinimui.

Disertacijos gynimas ir mokslo daktaro laipsnio suteikimas yra vienas iš svarbiausių etapų visame doktorantūros procese, kurio metu doktoranto gebėjimai pripažįstami moksliniais. Mokslo doktorantūros nuostatuose nustatyta, kad doktorantas disertaciją gali teikti ginti, kai sėkmingai išlaiko privalomus doktoranto plane numatytus egzaminus ir svarbiausius savo tyrimų rezultatus paskelbia ne mažiau kaip 2 (dviejuose) straipsniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose. Siekiant skatinti tarptautiškumą bei doktorantų mobilumą bei gerinti jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybę, atnaujintuose Mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) nustatytas papildomas būtinas reikalavimas – tyrimų rezultatų pristatymas tarptautiniuose moksliniuose renginiuose. Reglamentuojant DGT narių kvalifikacijas, taip pat nustatyta, kad bent vienas (ne mažiau kaip vienas) gynimo tarybos narys privalo būti iš užsienio mokslo ir studijų institucijos. Išimtis numatyta tik ginantis lituanistinio pobūdžio disertaciją – šioje mokslo srityje mokslininkai iš užsienio mokslo ir studijų institucijų į gynimo tarybą gali būtim įtraukiami pagal poreikį. Atkreiptinas dėmesys, kad užsienio mokslininkų dalyvavimas disertacijos gynimo tarybos veikloje nėra traktuojamas vienareikšmiškai. Nors pripažįstama, kad tai susiję su ribotomis finansinėmis institucijų galimybėmis kviestis užsienio mokslininkus, tuo pačiu keliamas kompetencijos vertinti kai kurių mokslo krypčių (pavyzdžiui, lituanistikos) disertacijas klausimas. Kita vertus, užsienio mokslininkų dalyvavimas tampa itin reikšmingas, kai kalbama apie kompetenciją, ypač jei konkrečioje srityje specialistų skaičius yra ribotas. Tokiu atveju mokslininkai yra kviečiami dalyvauti beveik visuose tos srities disertacijų gynimuose. Pažymėtina, kad doktorantūros nuostatuose nustatyti minimalūs privalomi reikalavimai, kuriuos doktorantas privalo būti įvykdęs prieš teikiant gynimui disertaciją, kurie yra bendri visoms mokslo sritims.

Konkrečių kokybės užtikrinimo gairių doktorantūros komitetų darbui taip pat nėra nustatyta reguliavimo būdu. Nurodyta, kad doktorantūros komiteto, doktoranto vadovo, DGT funkcijos ir darbo tvarka turi būti nustatyta doktorantūros reglamente. Kiekvienam doktorantūros komitetui suteikiama teisė patiems spręsti, koks publikacijų skaičius būtų privalomas ginantis tam tikros mokslo krypties disertaciją. Doktorantūros komitetas, įvertinęs disertacijos atitiktį nuostatuose bei reglamente nustatytiems reikalavimams, sudaro DGT.

Reikėtų pabrėžti, kad teisinio reglamentavimo kitimo tendencijos per paskutiniuosius dešimt metų rodo, kad reikalavimai doktorantūros procesui yra mažinami, perkeliant kai kuriuos kokybės aspektus doktorantūros komitetų savireguliacijai. Pavyzdžiui, ankstesniuose doktorantūros nuostatuose (2001) galiojo nuostata, kad gynimo taryba turi būti sudaryta iš 5 (penkių) narių, turinčių balsavimo teisę, iš kurių vienas skiriamas pirmininku, bei dviejų oponentų, kurie nebalsuoja. Naujojoje doktorantūros nuostatų redakcijoje (2010) nustatyta, kad gynimo komitetas sudaromas ne mažiau kaip iš 3 (trijų) mokslininkų, iš kurių vienas paskiriamas pirmininku. Vienintelis reikalavimas, kurį galima būtų įvardinti siekiu užtikrinti galutinio doktorantūros studijų rezultato – disertacijos kokybę, yra susijęs su mokslinių tyrimų rezultatų publikavimu. Nors doktorantūros metu parengtos mokslinės publikacijos nebūtinai gali parodyti aukštą pačios disertacijos kokybę, tačiau gali būti tam tikru kokybės garantu (Želvys, 2007), kadangi, vertinant a priori, publikavimo proceso metu išoriniu būdu kolegų recenzavimas įvertina disertacijos dalies kokybę.

Aptarus pagrindines doktorantūros studijų procesą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, nesunku pastebėti, kad teisės aktuose nustatyti tik bendri reikalavimai, taikytini bendrai visoms institucijoms ir mokslo sritims, kurių turi būti laikomasi. Kai kurie doktorantūros studijų kokybės užtikrinimo klausimai iš viso nėra aptarti. Tai palikta spręsti pačioms mokslo ir studijų institucijoms, tvirtinant doktorantūros reglamentus. Svarbiausio doktorantūros studijų etapo (pripažinimo mokslininkais) kokybės užtikrinimas taip pat paliktas pačių institucijų autonomijai. Tokiu būdu, mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo procese svarbus vaidmuo tenka savireguliacijos procesams.

1.3.2. Pripažinimas mokslininkais kaip savireguliacijos objektas

Savireguliacijos sąvoka iki šiol nėra nusistovėjusi ir vienareikšmiškai apibrėžiama. Mokslinėje literatūroje galima rasti daug ir skirtingų savireguliacijos apibrėžimų bei jai nusakyti vartojamų skirtingų sąvokų. Elgesio reguliavimas neretai įvardijamas kaip problemų sprendimas, savikontrolė (ang. self–control), elgesio kontrolė (behaviour), savęs valdymas. Kitais žodžiais tariant, elgesio savireguliacija – tai žmogaus gebėjimas kontroliuoti savo elgesį. Paprastai savireguliacija apibūdinama kaip sistema, siekianti vidinio suderinamumo ir iš esmės besiremianti gera valia ir bendradarbiavimu (Sinclair, 1997). Švietimo sistemoje savireguliacija paprastai suprantama kaip vidinis akademinės bendruomenės reguliavimasis be valstybės pagalbos. Kai kurių mokslininkų nuomone, savireguliacijos procesuose ypatingai svarbus moralinis dalyvių įsipareigojimas, jų išsilavinimas, kompetencija ir kolegų įtaka (Sinclair, 1997). Atskiros savireguliavimo poveikio santykiams strategijos taip pat atkreipia dėmesį į galimą bendrosios

motyvacijos vaidmenį – metodą, formą ar būdą, kuriuo asmenys gali priartėti prie savo tikslų, esant gana artimiems santykiams. Šių dienų mokslininkai supranta santykių reikšmę kaip silpno arba stipraus savireguliavimo mechanizmo pasireiškimą, kaip saviprotekcijos iškėlimą virš santykių gerinimo ir strateginių orientacijų pasirinkimą siekiant tikslo (Fitzsimons, Finkel, 2011). Savireguliacija neretai siejama su „geresniu reguliavimu“, kurį veikia diskusijos ir nauja reguliavimo politika (Bartle, Vass, 2005). Kadangi reguliavimui būdingas kompleksiškumas ir įvairialypiškumas, dažnai yra sunku visas reguliavimo sistemas suskirstyti į kategorijas naudojant vienmatę sistemą. Nepaisant skirtingų žmogaus elgesio savireguliacijos procesų tyrimų bei teorijų gausos, daugelis mokslininkų iš esmės pripažįsta, kad savireguliacija – tarpinė grandis tarp jokio reguliavimo nebuvimo ir klasikinio teisinio reguliavimo.

2 lentelė. Reguliavimo sistemų kategorijos

Nėra reguliavimo	Savireguliavimas	Bendras reguliavimas	Įstatyminis reguliavimas
Nėra aiškiai išreikštų kontrolės mechanizmų.	Taisyklės yra nurodomos, administruojamos ir vykdomos reguliuojamosios organizacijos	Taisyklės yra nurodomos, administruojamos ir vykdomos tiek valstybės, tiek reguliuojamosios organizacijos	Taisyklės yra nurodomos, administruojamos ir vykdomos valstybės

Šaltinis: Bartle, Vass, 2005

Savireguliavimo principo suvokimas iš esmės skiriasi dviem aspektais – dalyvaujančiomis organizacijomis ir valdžios institucijų bei teisės vaidmeniu. Kai kurių mokslininkų nuomone, galimi trys pagrindiniai sutvarkymo modeliai:

- vyriausybinė /valdžios institucija su reguliuojamąja organizacija;
- reguliuojamoji organizacija su nevyriausybiniais dalyviais;
- vyriausybinė /valdžios institucija su antrine vyriausybinė /valdžios institucija.

Kiekvieno sutvarkymo modelio atveju galimas skirtingas reguliavimo suvokimas (Bartle, Vass, 2005).

Pažymėtina, kad institucijų kokybės vadybos užtikrinimo sistemoje savireguliacija nėra naujas reiškinys. Būdama savanoriškos iniciatyvos rūšis, savireguliacija suteikia galimybę bendruomenei tarpusavyje ir sau patvirtinti bendras kokybės gaires ir be prievartos numatytos kokybės siekti. Kai kurių mokslininkų (Bartle, Vass, 2005) nuomone, savireguliavimas yra pranašesnis už teisinį reguliavimą dėl kelių priežasčių:

- šalys gali produktyviau panaudoti savo žinias ir patirtį;

- savireguliavimas yra lankstus ir lengvai pritaikomas;
- daugiau įsipareigojimų, pasitenkinimo jausmo ir ištikimybės;
- mažesnės išlaidos valstybei.

Siekiant perprasti įvairias reguliavimo formas praktikoje, neretai siūloma apie visą savireguliacijos spektrą kalbėti penkiomis kategorijomis (Bartle, Vass, 2005):

Kooperatinė kategorija: reguliuojančios ir reguliuojamos institucijos bendradarbiavimas vykdant įstatyminio reguliavimo taisykles;

Įgaliotoji: valdžios institucijų įgaliojimas savireguliavimo organams įgyvendinti teisės aktais nustatytas pareigas;

Perduotoji: teisinių galių perdavimas savireguliacijos organams, dažnai laikomas „įstatymine savireguliacija", t. y. savireguliavimo schemų patikslinimu statute;

Supaprastintoji: savireguliavimas kai kuriais atvejais aiškiai palaikomas valstybės, bet pati schema nėra pagrįsta įstatymiškai;

Neišreikštoji: labai panašu į „gryną“ savireguliavimą – savireguliavimas su mažai išreikšta valstybine parama, bet ši parama gali turėti daug įtakos.

Kiekvienoje institucijoje yra labai svarbūs santykiai tarp bendruomenės narių. Atlikti tyrimai rodo, kad savireguliacijos gebėjimų stiprinimas gerina tarpusavio santykius bei skatina kokybišką bendradarbiavimą. Savireguliavimo mechanizmų taikymas neretai būna gera alternatyva tradiciniam vadovavimui bei kontrolei. Pastaruoju metu sprendžiant organizacijų valdymo bei švietimo klausimus imta plačiai taikyti savireguliacijos dėsningumus. Studijų ir mokslo institucijose tokiomis formalizuotomis kontrolės (savikontrolės), kaip savireguliacijos mechanizmų priemonėmis, gali būti įvardijami akademinio elgesio ar etikos kodeksai, nes kai kurių mokslininkų nuomone, „šiandien nėra kitų efektyvių būdų kaip be etikos infrastruktūros (su)formavimo universitetuose būtų galima pasiekti tokios akademinės bendruomenės elgsenos, kuri atitiktų tarptautinius etikos standartus“ (Vasiljevienė, 2011, p. 91).

Kalbant apie savireguliacijos procesus, neretai susiduriama su autonomijos ir kontrolės sąvokomis. Teigiant, kad didesnė autonomija kartais leidžia pasiekti didesnį efektyvumą (ENQA, 2009), kartu pripažįstama, kad tiek visiška kontrolė, tiek visiška autonomija turi trūkumų, tad būtina siekti balanso tarp kontrolės ir autonomijos.

Aukštojo mokslo autonomijos principas daugeliu atveju taip pat yra grindžiamas savireguliacija. Įgyvendinat švietimo reformą iš esmės siekta įtvirtinti kitokį valstybės sąveikos su mokslo ir studijų institucijomis modelį. Naujajame Mokslo ir studijų įstatyme (2009) anksčiau buvęs itin reglamentuotas veiklos administravimas bei mokslo ir studijų finansavimas keičiamas naujais viešosios vadybos elementais (MOSTA, 2009; Ferlie et al., 2008) – aukštojo mokslo įstaigų autonomijos galių didinimu, atskaitomybės už studijų ir mokslo rezultatus stiprinimu,

konkurencingumo tarp institucijų skatinimu. Kita vertus, stiprinant atskaitomybę už rezultatus, kartu mažinama procedūrinė kontrolė. Naujuose Mokslo doktorantūros nuostatuose (2010) daugelis jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso elementų taip pat palikta pačių institucijų autonomijai (savireguliacijai).

Apžvelgus savireguliacijos procesų vietą bei jos įtaką atskiroms institucijoms ar grupėms bei vaidmenį organizacijos kokybės vadybos sistemoje, apibendrinant galima konstatuoti, kad mokslo ir studijų kokybės užtikrinimui svarbūs abu sprendimų būdai – tiek savireguliacija, tiek valstybinis reguliavimas. Sėkmingas savireguliacijos įgūdžių naudojimas gali padėti efektyviau spręsti įvairias organizacijų valdymo problemas, pagerinti institucijų veiklos rezultatus bei paspartinti naujų žinių ir įgūdžių įgijimą. Savireguliacija yra svarbi sprendimo užtikrinant aukštojo mokslo kokybę dalis, tačiau vien jos nepakanka. Geriausiam sprendimui pasiekti būtinas šių reguliavimo rūšių derinys. Neretai pripažįstama, kad tik savireguliavimo bei vadovavimo ir kontrolės derinys gali pateikti idealius reguliavimo rezultatus, optimalų reguliavimo sprendimą (Sinclair, 1997).

Atlikta mokslinės literatūros bei teisės aktų analizė parodė, kad doktorantūros metu vykdomų mokslinių tyrimų ir disertacijos kokybės užtikrinimas nėra teisiškai reglamentuotas. Doktorantūros nuostatuose įtvirtinti tik bendrieji doktorantūros proceso principai. Svarbiausio baigiamojo doktorantūros studijų etapo kokybės klausimas paliktas pačių institucijų savireguliacijai. O tai reiškia, kad jaunųjų mokslininkų ugdymo procesą lemiantys veiksniai ne visada susiję tik su teisiškai reglamentuojamais aspektais, bet ir su niekur neaprašytomis, neformaliomis nuostatomis. Susiformavusi jaunųjų mokslininkų ugdymo bei pripažinimo mokslininkais praktika ir teisinio reglamentavimo tendencijos skatina nagrinėti jaunųjų mokslininkų ugdymo ir pasiekimų kokybės nustatymo iššūkį: kaip kolegų recenzavimas, kurio metu doktoranto gebėjimai pripažįstami moksliniais, veikia jaunojo mokslininko rezultatų kokybę praktikoje. Ar esama DGT veiklos praktika, kai dauguma elgesio taisyklių susiformavo kaip savireguliacijos sukurti papročiai, sukuria pakankamai prielaidų išlaikyti kolegų vertinimui bei recenzavimui keliamus reikalavimus (vertinimo pagrįstumą ir patikimumą) bei užtikrinti jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybę. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, buvo atliktas empirinis tyrimas.

2. TYRIMO METODOLOGIJA IR ORGANIZAVIMAS

Tyrimui buvo pasirinktas baigiamasis jaunųjų mokslininkų ugdymo etapas – disertacijos viešo gynimo procesas. Disertacijos gynimo procese dalyvaujantys tarybų nariai, kurie, veikdami kaip recenzentai, bendru sutarimu priima sprendimą dėl jaunojo mokslininko pripažinimo - tampa doktorantūros studijų kokybės matu. Į DGT kviečiami aukščiausios kompetencijos ir išskirtinių mokslinių pasiekimų turintys aktyvūs mokslininkai, kurių autoritetas kolektyvinio sprendimo metu tampa garantu, kad doktorantas ateityje galės dirbti kaip savarankiškas mokslininkas. Nežiūrint į tai, viešojoje erdvėje bei diskusijose tarp mokslo politikos formuotojų nuolat pasigirsta abejonių, ar esama jaunųjų mokslininkų ugdymo sistema sukuria pakankamai prielaidų kokybei išlaikyti bei ją puoselėti. Neretai teigiama, kad uždara DGT būrimosi praktika labiau skatina neskaidrius susitarimus nei išlaiko objektyvų mokslinių tyrimų lygį. Kad klausimas opus ir reikalauja gilesnės analizės bei problemos sprendimo, užsimenama ir kai kurių mokslininkų publikacijose mokslo kokybės ar etikos klausimais (Ruževičius ir kt., 2008; Ramonas, 2011). Atkreipiant dėmesį, kad baigiamajame doktorantūros studijų etape itin svarbus „objektyvumas ir skaidrumas“, kartu teigiama, kad tolesnė diskusija šiuo klausimu dar reikalinga“ (Nacionalinio tapatumo išsaugojimas globalizacijos sąlygomis, 2007, p. 115).

Tyrimo objektas – 2010 –2011 metais veikusios disertacijų gynimo tarybos.

Tyrimo tikslas – nustatyti DGT formavimą lemiančius veiksnius bei DGT veiklos aplinkybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Surinkti duomenis apie 2010 – 2011 metais veikusių disertacijų gynimo tarybas.
2. Socialinių tinklų analizės metodu atkurti tarybų narių tinklinę struktūrą.
3. Nustatyti DGT pagrindu susiformavusių tinklų svarbiausius parametrus.
4. Interviu pagalba identifikuoti veiksnius, lemiančius DGT formavimo(si) bei veiklos principus.

Tyrimo dizainas ir organizavimas

Siekiant užtikrinti tyrimo duomenų, rezultatų ir pateiktų išvadų patikimumą, taikyta duomenų rinkimo ir analizės metodų trianguliacija. Tyrimo metu buvo remiasi kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodologijomis. Pažymėtina, kad adekvačiai taikomos kiekybinio ir kokybinio tyrimo paradigmos ne konfrontuoja, o viena kitą paremia (Bitinas, 2006). Akcentuotina, kad duomenų patikimumas yra vienas iš svarbiausių tyrimo rezultatų kokybę apibūdinančių parametrų. Daugelis mokslininkų sutinka, kad išvados yra patikimesnės, kai tie patys duomenys gauti ne iš vieno šaltinio (Tashakkori, Teddlie, 2003, p. 230). Kiekybinių ir kokybinių tyrimų derinimas leidžia problemą išanalizuoti

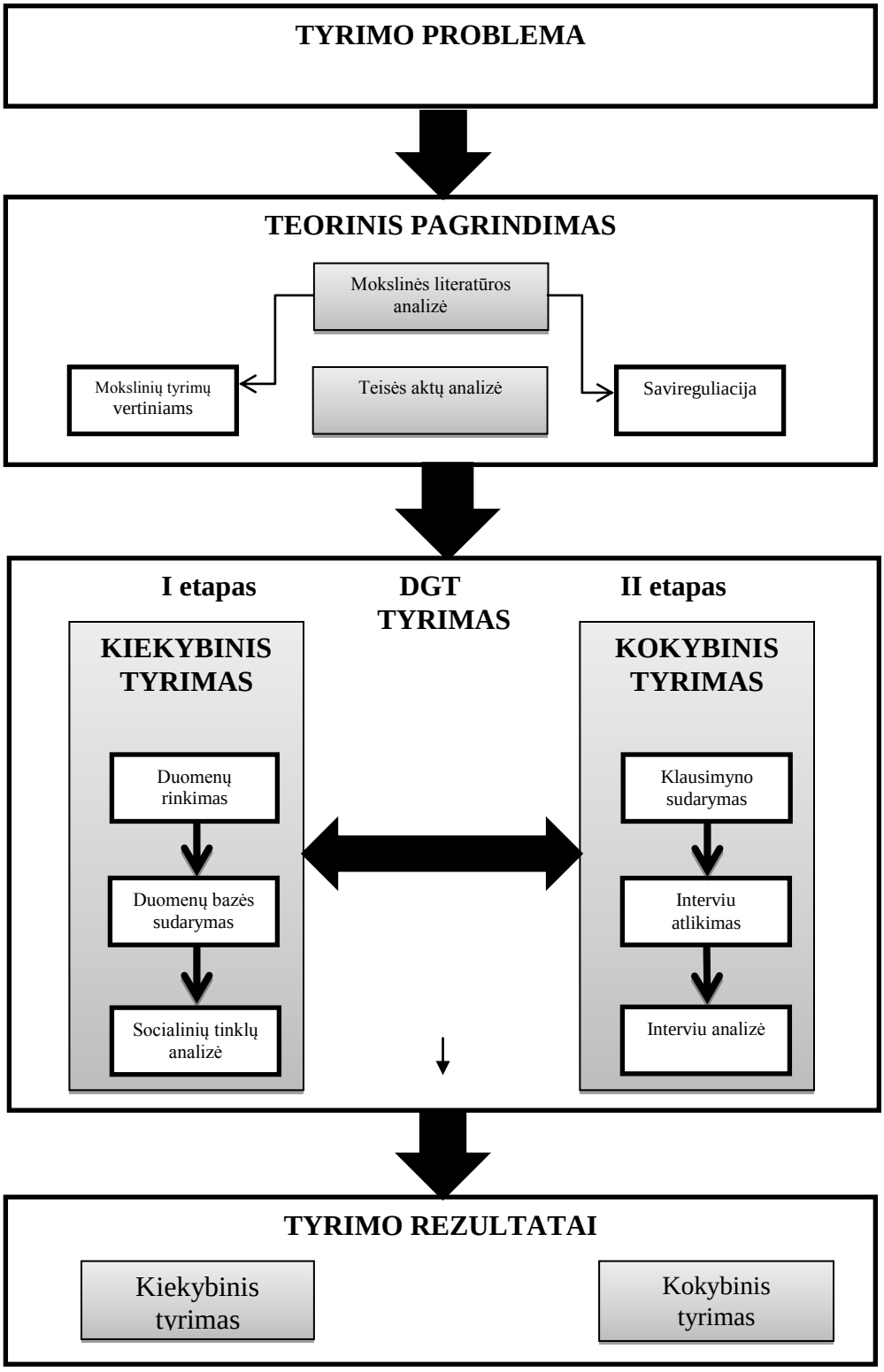
visapusiškiau. Duomenų trianguliacija sudaro galimybes išvengti šališkumo bei subjektyvumo ir patikrinti, ar iš skirtingų šaltinių gauti duomenys sutampa, tai yra, ar duomenys yra patikimi. Teigiant, kad tiek kiekybiniai tyrimai, tiek kokybiniai tyrimai turi savo privalumų ir trūkumų, neretai siūloma šiuos metodus derinti ir naudoti kartu (Tashakkori, Teddlie, 2003, p. 229). Atsižvelgiant į visus anksčiau paminėtus trianguliacijos privalumus, tyrimas buvo vykdomas dviem etapais.

Pirmo etapo metu buvo vykdomas kiekybinis tyrimas, kurio metu buvo renkami empiriniai duomenys, naudojami kaip pagrindinė informacija, apie disertacijų gynimo tarybų sudėtį, atkuriama DGT narių tinklinė struktūra ir nustatyti veikiančio tinklo svarbiausi parametrai. Taikomas socialinių tinklų analizės metodas.

Antrojo etapo metu buvo atliktas kokybinis tyrimas, kurio metu atlikti interviu su 5 skirtingų mokslo sričių atstovais. Šio etapo metu siekta patikrinti kiekybinio tyrimo metu gautus duomenis ir detaliau išsiaiškinti kilusius aktualiausius klausimus bei patvirtinti ar paneigti pastebėtas tendencijas – ieškoma paaiškinimo, kokie veiksniai veikia DGT formavimą bei veiklą ir ar esama DGT formavimo(si) bei veiklos praktika yra pakankama aukštojo mokslo kokybei išlaikyti bei standartui puoselėti. Antrajame, kokybiniai tyrimo, etape surinkti duomenys analizuojami atskirai, taikant kokybinės turinio (ang. content) analizės metodą.

Tyrimas vykdomas dviem etapais atsižvelgiant į tyrimo objekto sudėtingumą bei tiriamąjį laikotarpį. Visų pirma, jaunųjų mokslininkų ugdymo procesą lemiantys veiksniai ne visada susiję tik su teisiškai reglamentuotais dalykais (nuostatais ir reglamentais, patvirtintomis taisyklėmis), bet ir su niekur neaprašytomis, neformaliomis nuostatomis - susiformavusia bei nuo seno pripažinta praktika – ekspertine nuomone ir kolegų vertinimu bei recenzavimu. Kita vertus, tiriamuoju laikotarpiu (2010 m. – 2011 m.) buvo įgyvendinama švietimo reforma. Dėl vykdomos mokslo politikos buvo keičiami teisės aktai, vykdoma valstybinių mokslo institucijų koncentracija (sujungimas), keičiami institucijų pavadinimai, mokslo sričių klasifikacija.

4 paveiksle pavaizduota tyrimo loginė schema. Schemoje atskleista tyrimo procesas nuo tyrimo problemos suformulavimo iki tyrimo rezultatų pateikimo bei analizės. Tyrimo problema analizuojama teorinėje magistrinio darbo dalyje, siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia doktorantūros baigiamojo etapo kokybę. Remiantis šia tyrimo logine seka, duomenys rinkti ir analizuoti etapais.

4 pav. Tyrimo loginė schema

2.1. Pirmasis tyrimo etapas – kiekybinis tyrimas

Tyrimo imtis. Duomenys buvo renkami iš Lietuvos mokslo tarybos tinklalapyje viešai skelbiamų pranešimų apie disertacijos gynimo faktą. LMT tinklapyje yra skelbiami duomenys apie 2006 metais – 2011 metais vykusius gynimus. Iš viso 2006 – 2011 metais buvo apginta 2510 disertacijų. Tyrimų duomenys parodė, kad kasmet Lietuvoje vidutiniškai apsiginama apie 400 disertacijų. Kiekvienais metais apsiginamų disertacijų skaičius didėja (Statistikos departamentas, 2011). Gilesnei DGT veiklos analizei buvo pasirinktos 2010 metais ir 2011 metais veikusios DGT. Iš viso nagrinėjama 831 gynimo tarybos veikla. Šių disertacijų gynimo tarybų sudėties analizė tapo tolesnių tyrimų duomenimis.

Duomenų rinkimas. Duomenys apie 2010 metais – 2011 metais veikusių gynimo tarybų sudėtį buvo renkami pagal mokslo kryptis. Vėliau informacija buvo sisteminama pagal mokslo sritis. Duomenys pagal mokslo šakas nebuvo kaupiami ir analizuojami. Tyrimo metu surinkti duomenims buvo kaupiami ir sisteminami Microsoft Excel įrankiu sudarytoje duomenų bazėje. Vėliau duomenys buvo apdorojami UCINET programa (Borgatti et al., 2002).

Pažymėtina, kad renkant duomenis, nebuvo išvengta sunkumų. Kalbant apie informaciją, kaupiamą duomenų bazėse ar skelbiamą internetiniuose institucijų puslapiuose, neretai susiduriama su klaidomis, tikslumo ir išsamumo problemomis. Lietuvos mokslų tarybos puslapyje skelbiama informacija šiuo atžvilgiu taip pat nėra išimtis. Paminėtini tokie esminiai ir svarbūs tyrimui nesutapimai:

- Neteisingai nurodyti ir/ar skirtingai rašomi tarybos narių vardai ir pavardės. Ypač įvairuoja dviejų vardų rašymas: nesilaikoma vardų eiliškumo, kartais vartojamas vienas vardas, kartais tik kitas.
- Neretai mokslininkai turi vienodas pavardes, inicialus ir vardus.
- Neišsamiai pateikiama informacija.
- Nenurodoma tarybos nario mokslo sritis ir kryptis.
- Neskelbiama informacija apie oponentus.
- Dubliuojami įrašai. Lietuvos mokslų tarybos puslapyje skelbiama, kad 2010 metais –2011 metais iš viso buvo apgintos 837 disertacijos. Analizuojant surinktus duomenis buvo pastebėta, kad informacija apie 6 disertacijų gynimus dubliuojasi – duomenys suvesti po du kartus. Šis netikslumas įsivėlė dėl skirtingų nurodytų disertacijų gynimo metų.

Susidūrus su netikslumais ar neišsamiai pateiktais duomenimis, duomenys buvo tikslinami ir koreguojami remiantis kitais šaltiniais – internetine mokslininkų duomenų baze „Mokslinis potencialas“ ir/ar mokslo ir studijų institucijų internetiniuose puslapiuose skelbiama informacija.

Atsižvelgiant į teisės aktų pakeitimus, susijusius su institucijų pavadinimų, mokslo krypčių klasifikacijos pakeitimais, surinkti duomenys analizuojami pagal šiuo metu galiojančią tvarką. Renkant duomenis buvo vadovaujamasi Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 14 įsakymu Nr. V–231 „Dėl mokslo krypčių ir šakų patvirtinimo“ patvirtinta klasifikacija, pagal kurią skiriamos šešios mokslo sritys:

- Humanitariniai mokslai (H)
- Socialiniai mokslai (S)
- Fiziniai mokslai (P)
- Žemės ūkio mokslai (A)
- Biomedicinos mokslai (B)
- Technologijos mokslai (T)

Ši klasifikacija naudojama mokslo ir studijų programoms, doktorantūrai, mokslo darbams, tyrėjams ir ekspertams klasifikuoti. Pažymėtina, kad šiuo įsakymu buvo pakoreguota 2007 metais priimta klasifikacija, kuri buvo parengta 1998 ir 2003 metų klasifikacijų pagrindu. Esminis šios klasifikacijos pakeitimas – žemės ūkio mokslų (A) ir biomedicinos mokslų (B) sričių išskyrimas į atskiras savarankiškas mokslo sritis. Atsižvelgiant į tai, kad žemės ūkio mokslai (A) į atskirą mokslo sritį buvo išskirti tik 2011 metų pradžioje, šiame tyrime duomenys apie 2010–2011 metais gintas disertacijas žemės ūkio mokslų (A) ir biomedicinos (B) mokslų srityse, buvo analizuojami kartu.

Pažymėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu buvo vykdamas institucijų sujungimas ir keičiami institucijų pavadinimai. Siekiant tikslesnės duomenų analizės, buvo suvienodinti duomenys apie institucijas, kurios buvo sujungtos ar pakeistas pavadinimas, ir duomenys analizuojami pagal šiuo metu esančią tvarką. Apdorojant surinktus duomenis, kiekvienam dalyviui – unikaliam įrašui buvo suteiktas identifikacinis numeris. Atskirai buvo sudaryta numerių identifikavimo lentelė. Buvo renkami tokie duomenys.

Apie doktorantą:

- disertacijos pavadinimas,
- disertacijos gynimo data,
- institucijos, kurioje ginama disertacija, pavadinimas,
- ginamos disertacijos mokslo sritis ir kryptis.

Apie DGT narius:

- pareigos DGT,
- atstovaujama institucija,
- atstovaujama mokslo sritis ir kryptis.

Duomenų analizė. Siekiant atkurti DGT pagrindu susiformavusį tinklą ir nustatyti ryšius tarp tinklo narių, buvo pasitelktas socialinių tinklų analizės metodas (Hanneman, Riddle, 2005; Pescosolido, 2007; Borgatti et al., 2009, Lee, Kim, 2011). Šis metodas pasirinktas atsižvelgiant į šio metodo teikiamas galimybes aiškinti socialinius ryšius bei besiformuojančius santykius tarp grupės narių (Moody, Paxton, 2009). Kitas šio metodo pasirinkimo argumentas remiasi teorinėmis prielaidomis, kad socialinį žmonių elgesį reikėtų aiškinti pagal besiformuojančius santykius tarp grupės narių. Būtent socialiniai santykiai tarp grupės narių sukuria tinklą (Lee, Kim, 2011). Socialinių tinklų teorija teigia, kad socialiniai tinklai gali susiformuoti, susidaryti pagal skirtingus santykius (Hanneman, Riddle, 2005), todėl kiekvienos grupės tinklas unikalus. Socialinio tinklo duomenys – mazgai ir ryšiai. Atliekant tinklo analizę, dėmesys sutelkiamas ne atskiriems dalyviams ir jų ypatybėms (mazgams), o ryšiams tarp dalyvių – mazgų - identifikuoti. Individai, kaip daugelyje kitų socialinių tyrimų metodų, atskirai nėra analizuojami (Hanneman, Riddle, 2005). Tinklo tyrimai apima natūraliai susiformavusius ryšius tarp veikėjų, kurie įvyksta per tam tikrą laiką. Todėl kiekvieno socialinio tinklo riba yra dažnai labai natūrali ir aiški. Tinklo tyrimai atskleidžia visus populiacijos veikėjus. Tinklo analizė paprastai daroma keliuose lygmenyse – tikrinant vis kitą požymį. Socialinių tinklo analizėje svarbu, kaip individas atsirado struktūroje ir kaip struktūroje dėl to susiklosto santykiai. Todėl socialinių tinklų analizės tikslas ne tik atskleisti socialinio tinklo mazgus (socialinius veikėjus), bet ir nustatyti jų sąryšį su kitais tinklo nariais (Moody, Paxton, 2009). Socialinių tinklų analizė leidžia nustatyti socialinių santykių svarbą, santykių įtaką procesui bei suteikia galimybes ištirti, kaip socialinis tinklas funkcionuoja – atvirai ar uždarai, kaip jis formuojamas, kaip keičiasi laiko ir erdvės požiūriu. Pažymėtina, kad pastaruoju metu akcentuojami tinklai tarp organizacijų, tarp mokslo sričių ir krypčių. Dideliuose tinkluose paprastai susidaro ir egzistuoja lokalinės grupės, kai ryšiai formuojasi ne tik tarp tinklo narių, bet ir tarp grupių, į kurias susijungia panašūs tinklo nariai.

Kitas šio metodo pasirinkimo argumentas susijęs su nuostatomis, kad socialinis tinklas formuoja bendras veiklos nuostatas, elgesį, neretai tampančiu norma tinklo individams. Įvairių krypčių akademinė bendruomenė sutaria, kad socialinis tinklas – tai tam tikros individų grupės ryšių struktūra, kurioje bendrų normų laikymasis nulemia žmonių elgesį (Lee, Kim, 2011). Socialinių tinklų analizė suteikia galimybę pamatyti tendencijas bei atskleisti tam tikrus tinklo formavimosi modelius, kurių tiesiogiai nebuvo galim pamatyti iš surinktų empirinių duomenų (Cross et al., 2009).

Pastaruoju metu socialinių tinklų analizės metodas naudojamas įvairaus socialinio statuso grupių tyrimams bei bendradarbiavimo tarp institucijų, mokslo sričių ar krypčių analizei. Socialinių tinklų analizės metodas leidžia ne tik iširti bei aprašyti surinktus empirinius duomenis, nustatyti tinklo parametrus bei dėsningumus, bet ir daryti apibendrinimus, vizualizuoti gautus rezultatus.

DGT pagrindu susiformavusių tinklų analizei ir vizualizacijai buvo naudojama UCINET programa (Borgatti et al., 2002). UCINET programa pasirinkta atsižvelgiant į jos galimybes apdoroti didelį kiekį informacijos bei kiekybiškai išnagrinėti tinklo ryšių tarpusavio sąveikos parametrus. Analizuojant didelius tinklus su daug veikėjų ir tarp jų susiklosčiusius ryšius, nustatyti tendencijas, jas aprašyti ir pavaizduoti tampa sudėtinga. Daugelis duomenų yra „pasislėpę“ ir nepastebimi, todėl sunku rekonstruoti tendencijas, o tinklo analizė tai leidžia padaryti – juos išryškinti. UCINET programa leidžia pasirinkti, kokius ryšius norima atkurti, t.y. leidžia atskirti informaciją, sumažinant informacijos kiekį, eliminuojant neaktualius kintamuosius, tiriant tam tikrą aspektą, pavyzdžiui, „išjungiami“ dažniausiai į DGT sudėtį kviečiami nariai arba paliekami tik dominuojantys veikėjai, atskirai tiriama institucijos ar mokslo srities/krypties aspektu. Tokiu būdu išryškėja tendencijos ir aiškiau matosi santykių modeliai. Tai leidžia susikoncentruoti į klausimo sprendimą. Šis paketas itin tinkamas, siekiant nustatyti, ar pačiame tinkle formuojasi mažesni tinklai –subtinklai, grupės, frakcijos (Hanneman, Riddle, 2005). UCINET programa atliekama hierarchinė klasterizacija leidžia suprasti, kurie tinklai yra labiau vienarūšiai, kurie linkę įtraukti vis naujus narius, ir tokiu būdu nustatyti tinklų formavimosi ypatumus.

DGT būrimosi pagrindu susiformavę tinklai analizuojami keliais aspektais ir lygmenimis, tikrinant vis kitą parametrą, požymį. Šiame tyrime skirtingų mokslo sričių DGT pagrindu susiformavę socialiniai tinklai buvo analizuojami atskirai, keliais aspektais:

- Tinklo dydis ir ryšių skaičius, dominuojančių mazgų vieta bei įtaka tinklo struktūrai
- Tarpinstitucinis bendradarbiavimas
- Tarptautinio bendradarbiavimo tendencijos
- Tarpdalykiniai ryšiai
- Geografinis aspektas

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo tyrimu nebuvo siekta nustatyti, ar formuojant DGT buvo laikomasi teisės aktuose nustatytų reikalavimų (bendros narių publikacijos su doktorantu, vadovas negali būti tarybos narys, ar į tarybas kviečiami nariai yra skirtingų nei doktorantas institucijų, skirtingų mokslo krypčių atstovai) ir didžiausias dėmesys skirtas veiksnių, lemiančių DGT formavimą bei veiklą, identifikavimui.

2.2. Antrasis tyrimo etapas – kokybinis tyrimas

Kokybinio tyrimo metu buvo sudarytos galimybės tyrimo procese dalyvauti skirtingų mokslo sričių atstovams, kurie susiję su tiriamuoju laikotarpiu veikusių DGT veikla. Tokiu būdu buvo surinkta unikali informacija, leidžianti atlikti gilesnę procesų analizę. Kiekybinio tyrimo metu surinkti empiriniai duomenys apie 2010–2011 metais veikusių DGT sudėtį tapo pagrindu bei

orientyru, pagal kurį bandyta giliau pažvelgti bei paryškinti kiekybinių duomenų analizės pjūvius ir patikslinti iš jų išplaukiančias išvadas bei siūlymus.

Tyrimo imtis. Metodologinėje literatūroje nurodoma, kad būtina apklausti „tokią generalinės aibės dalį, kuri leistų daryti pagrįstas išvadas“ (Bitinas ir kt., 2008, p. 93). Individualiojo giluminio interviu atveju yra rekomenduojama apklausti nuo penkių iki trisdešimties žmonių (Bitinas ir kt., 2008, p. 105). Atsižvelgiant į sudėtingas surinktų duomenų transkribavimo, kodavimo bei analizės bei interpretacijos procedūras, bei į tai, kad dauguma duomenų buvo surinkta pirmojo tyrimo etapo – kiekybinio tyrimo metu, tyrimo imties dydis buvo numatytas iš anksto, planavimo etape.

Informantai, siekiant surinkti informatyvius duomenis, buvo atrinkti tikslingai. Šiuo atveju buvo pasirinkta po vieną skirtingų mokslo sričių atstovą 2010 –2011 metais veikusiose DGT ėjusį ir pirmininko, ir nario, ir oponento pareigas ir DGT veikloje dalyvavusį vidutiniškai vienodą kartų skaičių. Interviu dalyviai (mokslininkai) dirba Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų institucijose bei mokslinių tyrimų institutuose. Informantų amžius - nuo 48 iki 76 metų. 60 procentų dalyvių – vyrai. Absoliučią daugumą sudaro tyrėjai ir universitetų dėstytojai, turintys daktaro ar habilituoto daktaro vardą. Mokslininkai neretai turi ir kitų pareigų institucijose - eina fakulteto dekano ar prodekano, skyriaus vadovo pareigas. Informantai atstovauja skirtingas mokslo sritis: socialinių (S), humanitarinių (H), fizinių (P), technologijos (T), biomedicinos ir žemės ūkio mokslus (A, B). Visi interviu dalyviai yra aktyvūs akademinėje veikloje, rengiantys publikacijas, vadovaujantys mokslinių tyrimų plėtros projektams ir/ar dėstantys aukštojo mokslo ir studijų institucijose. Kai kurie iš jų yra sulaukę pripažinimo tarptautiniu mastu.

Tyrimo etika. Etikos sumetimais interviu analizėje nebus nurodamos konkrečių mokslininkų pavardės. Tyrimo dalyviai žodžiu buvo informuoti, jog tyrimui pateikta informacija – surinkti kokybiniai duomenys individualiųjų interviu metu bus naudojami magistro baigiamojo darbo rašymui ir kad anonimiškumas bus užtikrinti. Buvo gautas leidimas interviu įrašyti. Tyrimo vizualizavimui bus apsiribojama mokslininko atstovaujama mokslo sritimi bei institucija, moksliniu laipsniu bei pedagoginiu vardu, užimamomis pareigomis bei naudojamomis tiesioginėmis citatomis iš interviu. Atliekant tyrimą buvo laikomasi šių esminių tyrimo etikos principų: (Bitinas ir kt., 2008, p. 113-115):

- Laisvanoriškumo - tyrimo dalyviai sutiko duoti interviu, iš anksto telefonu buvo gautas jų sutikimas bei suderintas interviu laikas;
- Anonimiškumo – neskelbiamos mokslininkų pavardės.
- Teisingumo - tiriamųjų atranka buvo daroma remiantis konkrečiu kriterijumi – interviu imta iš skirtingų 5 mokslo sričių mokslininkų, kurie tiriamuoju laikotarpiu DGT ėjo ir pirmininko, ir nario ir oponento pareigas. Atliekant tyrimą nebuvo siekta, kad tyrime dalyvautų „patogūs“ asmenys.

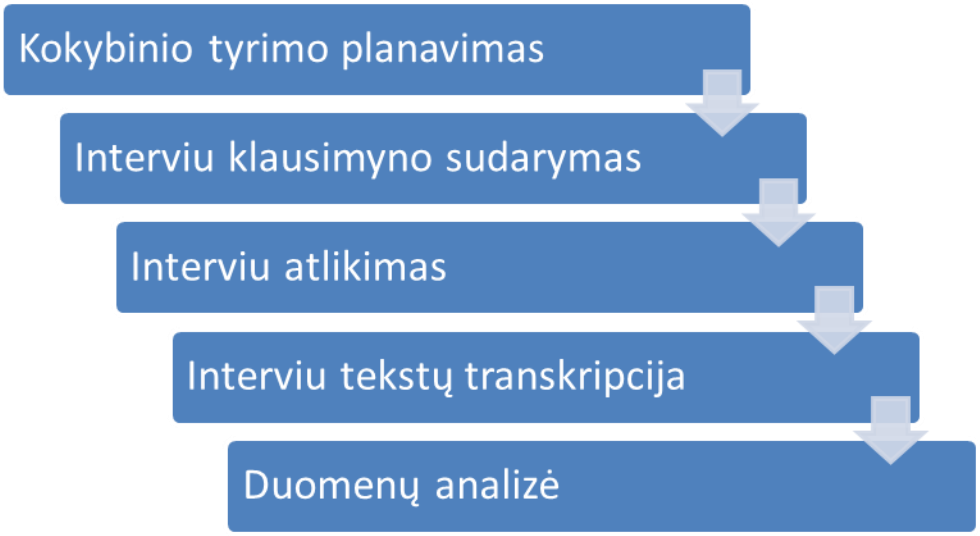
3 lentelė. Interviu dalyvių charakteristikos

Moksl o sritis	Pedagoginis vardas, mokslinis laipsnis	Institucija	Pareigos institucijoje	Lytis	Amžius (iki/virš)
A, B	Profesorius, habilituotas daktaras	mokslinių tyrimų institutas	mokslo darbuotojas	vyr.	> 55 m.
S	Profesorė, habilituota daktarė	Universitetas	Fakulteto dekanė	mot.	< 55 m.
P	Profesorius, habilituotas daktaras	Universitetas	Fakulteto prodekanas	vyr.	> 55 m
T	Profesorius, daktaras	Universitetas	-	vyr.	< 55 m.
H	Profesorė, habilituota daktarė	mokslinių tyrimų institutas	Skyriaus vadovė	mot.	> 55 m

Duomenų rinkimas. Duomenų rinkimui pasitelktas interviu metodas**.** Interviu metodo esmė – tyrėjo bei informanto pokalbis, kurio metu siekiama gauti vertingos informacijos, kurią galima būtų nagrinėti (Bitinas ir kt., 2008). Interviu metodas pasirinktas atsižvelgiant į jo teikiamas galimybės. „Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais“ (Bitinas ir kt., 2008, p. 152-153). Atsižvelgiant į tiriamo reiškinio subtilumą ir jautrumą, buvo pasirinktas individualusis iš dalies struktūruotasis (standartizuotasis) interviu, kuris metodologinėje literatūroje laikomas itin naudingu atliekant kokybinį tyrimą, kadangi šio interviu metu yra galimybė informantams greta iš anksto plane numatytų klausimų užduoti papildomus klausimus, jei interviu metu paaiškėja (Bitinas ir kt., 2008, p. 155-156, Morkevičius):

- kad iš anksto parengti klausimai neatsako į visus tyrimui svarbius momentus;
- kai neišsamiai ar nepilnai atsakoma į pateiktą klausimą, o gilesnei duomenų analizei būtina daugiau ar tikslesnės informacijos;
- kai interviu dalyviui nepatogu tiesiogiai atsakyti į pateiktus klausimus – galimybė užduoti klausimą kita formuluote.

Interviu metu siekta skatinti informantą pasidalinti savo patirtimi ir išsakyti savo nuomonę (Bitinas ir kt., 2008, p. 158). Interviu visi klausimai buvo pateikti atviri, iš anksto numatytomis temomis, tačiau griežtai nesilaikant užduodamų klausimų sekos ir siekiant sukurti neformalią atmosferą. Interviu buvo vykdomas pagal iš anksto parengtą planą:

5 pav. Kokybinio tyrimo vykdymo loginė schema

Interviu atlikimui buvo rengiamasi. Nagrinėti teisės aktai, reglamentuojantys doktorantūros procesą, analizuota mokslinė bei metodologine kokybinių tyrimų vykdymo literatūra. Iš anksto apgalvoti interviu klausimai, preliminari jų seka bei patikslinimo galimybės. Iš anksto telefonu tartasi su mokslininkais dėl interviu atlikimo. Pažymėtina, kad dauguma (80 proc.) informantų interviu klausimus pageidavo gauti iš anksto prieš susitikimą elektroniniu paštu.

Interviu atlikti nuo 2012 m. rugsėjo mėn. 26 d. iki 2012 m. spalio 25 d. su Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslininkais. Kiekvienas interviu truko nuo 20 iki 48 min. Interviu tekstas buvo įrašomas į diktofoną. Vėliau tekstai buvo transkribuoti, išlaikant informanto anonimiškumą. Visų interviu transkribuotas tekstas, įskaitant užduodamus klausimus, sudarė nuo 2 iki 8 A4 formato puslapių. Teksto šriftas - Times New Roman, šrifto dydis – 12 pt, su 1,5 tarpais tarp eilučių.

Pažymėtina, kad kokybinio tyrimo planavimo etape nebuvo išvengta sunkumų. Nors mokslininkų, dalyvavusių DGT veikloje, kontaktiniai duomenys (institucijos, pareigos, telefonai, elektroninio pašto adresai) yra viešai skelbiami ir lengvai randami mokslo ir studijų institucijų tinklalapiuose, tačiau ne su visais mokslininkais iš karto pavyko susitarti dėl interviu. Neretai interviu atsisakyta duoti dėl intensyvaus darbo grafiko bei vykimo į komandiruotes. Keli informantai kelis kartus keitė iš anksto susitartą interviu laiką, todėl interviu buvo gauti tik po kurio laiko, kadangi susitikimo laikas buvo pakeičiamas dėl iš anksto nenumatytų aplinkybių. Apie tai informantai informuodavo iš anksto ir maloniai pasiūlydavo kitą susitikimo laiką. Nežiūrint į anksčiau paminėtus nesklandumus, dauguma informantų geranoriškai sutiko susitikti ir atsakyti į klausimus. Tik vienas mokslininkas, neturėdamas galimybės susitikti, pasiūlė į interviu klausimus atsakyti raštu bei vėliau atsakymus papildyti bei patikslinti telefonu.

Interviu buvo sudarytas iš 13 klausimų (žr. 2 priedą). Klausimai apima 4 tyrimui svarbius aspektus:

- DGT formavimo ir mokslininkų kvietimo į DGT aplinkybės (1, 2, 3 klausimai);
- DGT veiklos principai (6, 7, 8 klausimai);
- Vadovavimo doktorantams patirtis (11, 12, 13 klausimai);
- Vertinimas bei rekomendacijos dėl baigiamojo doktorantūros etapo tobulinimo (4, 5, 9, 10 klausimai).

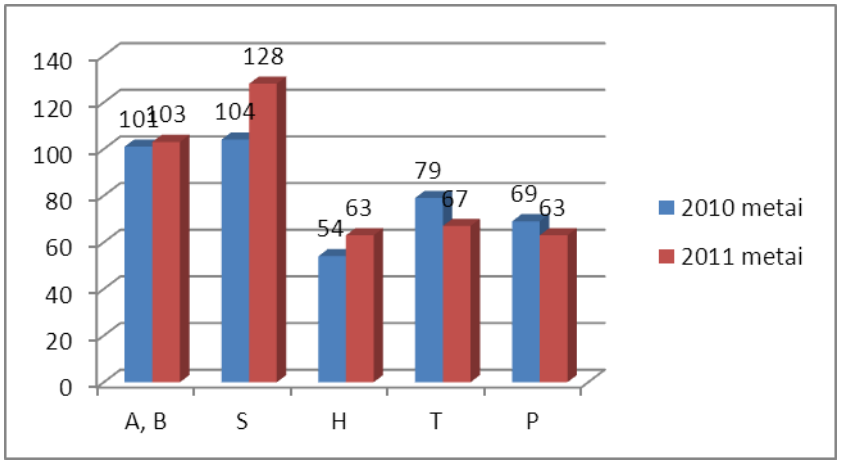
Duomenų analizė. Individualiojo iš dalies struktūruotojo interviu metu surinkti duomenys analizuoti taikant kokybinį turinio analizės metodą. Šis metodas pasirinktas siekiant išryškinti pagrindinius tyrimui svarbius aspektus bei įsigilinti, kokios nuostatos, lūkesčiai, etikos ar socialinės normos bei veiksniai lemia socialinių tinklų DGT pagrindu formavimą(si) ir kokią svarbą suteikia patys tinklo dalyviai. Duomenų analizė leidžia identifikuoti esmines tiriamo reiškinio charakteristikas, atskleisti naujus DGT formavimosi bei veiklos aspektus, išryškinti dėsningumus bei pateikti siūlymus doktorantūros studijų baigiamojo etapo tobulinimui (Bitinas ir kt.,2008, p. 225-234).

Analizuojant kokybinio tyrimo duomenis, bus vartojama *informanto* sąvoka, labiau tinkama apibūdinant asmenis, teikiančius informaciją atliekant kokybinį tyrimą (Bitinas ir kt., 2008). Interviu tekstas buvo transkribuotas – atlikta įrašų transkripcija. Interviu dalyvių kalba netaisyta. Vėliau transkribuoti tekstai buvo įdėmiai skaitomi po kelis kartus, ieškant tyrimui svarbių fragmentų – reikšminių frazių. Kiekviena frazė buvo koduojama. Kodas sudarytas iš raidės iš skaičiaus derinio. Raidė identifikuoja informantą, išsakiusį mintį. Skaičius parodo išsakytos frazės vietą interviu transkripcijoje. Toks kodavimas pasirinktas siekiant sugrupuoti informantų pasisakymus į kategorijas ir subkategorijas ir identifikuoti konkrečius veiksnius, veikiančius DGT formavimą bei DGT veiklą.

3.TYRIMO REZULTATAI

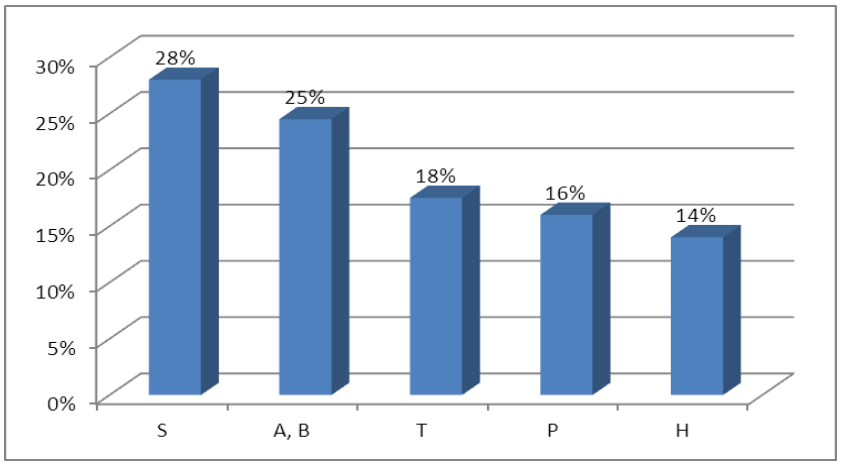
3.1. Kiekybinio tyrimo (socialinių tinklų analizės) rezultatai

Tiriamuoju laikotarpiu (2010 m. – 2011 m.) iš viso buvo apginta 831 disertacija. 2010 metais buvo apgintos 407 mokslo daktaro disertacijos, 2011 metais – 424 disertacijos.

6 pav. 2010 – 2011 metais apgintų disertacijų skaičius

Tyrimo metu surinktų duomenų analizė parodė, kad daugiausia disertacijų apginta socialinių mokslų srityje (28 proc.), o beveik dvigubai mažiau – humanitarinių mokslų sityje (14 proc.).

7 pav. Apgintų disertacijų skaičius pagal mokslo sritis

Šie tyrimo metu gauti duomenys nepatvirtino aukštojo mokslo sektoriuje dirbančių ir daktaro laipsnį turinčių asmenų statistinių tendencijų, kad didžiausią akademinį bei mokslinį darbą

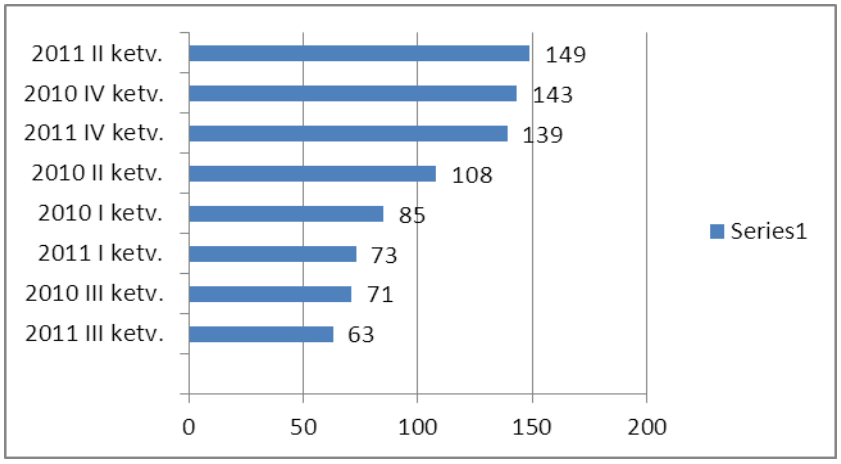
dirbančių mokslininkų dalį aukštojo mokslo sektoriuje sudaro humanitarinių mokslo sričių mokslininkai (Mokslo darbuotojai ir jų veikla, 2010).

4 lentelė. Aukštojo mokslo sektoriuje dirbantys asmenys pagal disertacijos sritį

Daktaro disertacijos sritis	Užimtumas (proc.)
Humanitariniai mokslai	81,00 proc.
Socialiniai mokslai	78,70 proc.
Inžinerija ir technologijos mokslai	78,60 proc.
Fiziniai mokslai	75,40 proc.
Žemės ūkio mokslai	70,60 proc.
Medicinos mokslai	62,00 proc.

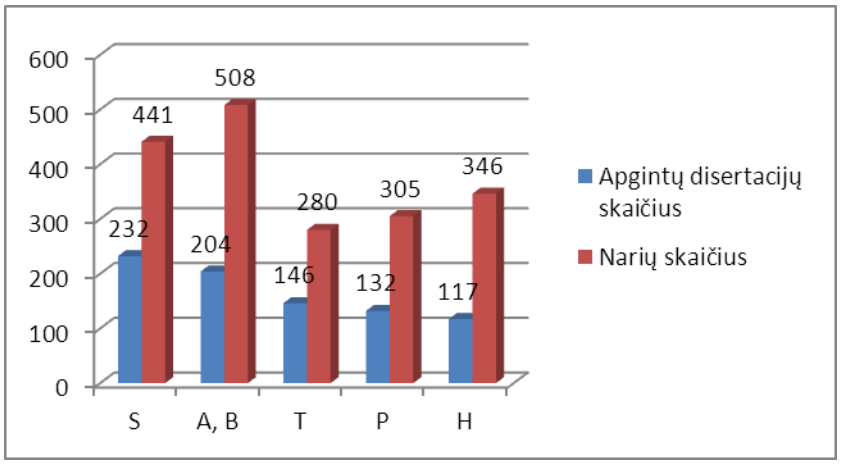
Šaltinis. Statistikos departamento duomenys, 2011

Taip pat pastebėta, kad apginamų disertacijų skaičius yra panašus visais kalendorinių metų periodais. Išimtį sudaro tik 2011 metų II ketvirtį beveik 10 proc. išaugęs gynimų skaičius socialinių mokslų srityje. Tokį gynimų skaičiaus išaugimą galėjo lemti išaugę nuogąstavimai dėl teisės aktų, reglamentuojančių doktorantūros procesą, kaitos. Kitų mokslų srityse ginamų disertacijų skaičius nagrinėjamu laikotarpiui kiekvienais metais išlieka panašus, tačiau pastebimos tendencijos, kad T ir P mokslų srityse ginamų disertacijų skaičius mažėja. Surinkti duomenys išryškino kai kurias disertacijų gynimo proceso tendencijas. Nagrinėjant gynimų skaičiaus pokyčius ketvirčiais, pastebėta, kad daugiausia disertacijų gynimų vyksta IV ketvirtį. Mažiausiai disertacijų ginamasi III ketvirtį, vasaros metu, kai akademinė bendruomenė atostogauja. Tai natūrali doktorantūros proceso eiga, kadangi doktorantams akademiniai metai prasideda rudenį.

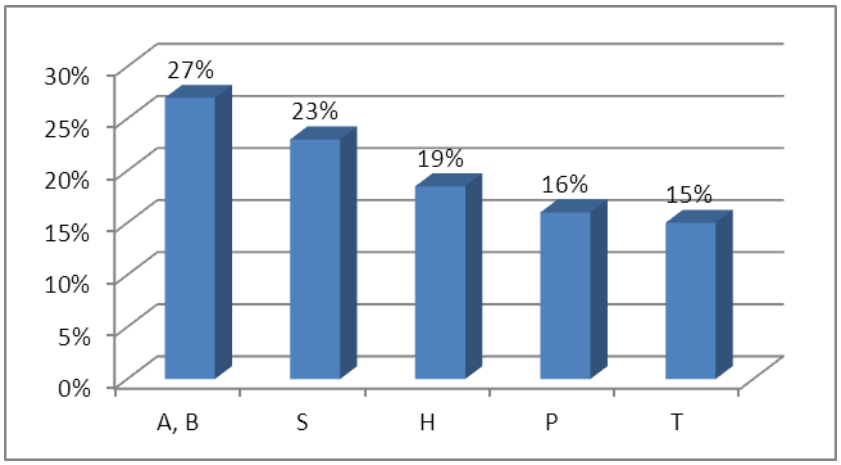
8 pav. Apgintų disertacijos skaičius kas ketvirtį

2010 metų – 2011 metų veikusių 831 disertacijos gynimo tarybų veikloje iš viso dalyvavo 1880 mokslininkų. Mokslininkai atstovavo visoms 6 mokslo sritims (vadovaujantis 2011 metais patvirtinta mokslo sričių klasifikacija).

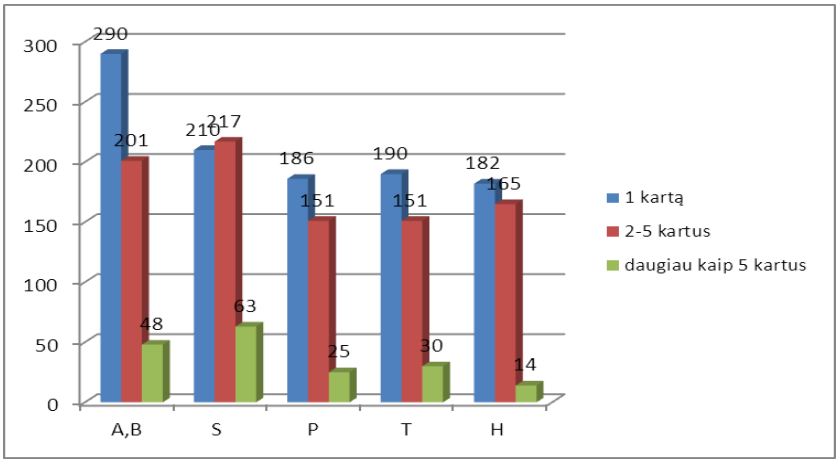
9 pav. Apgintų disertacijų ir DGT veikloje dalyvavusių narių skaičius pagal mokslo sritis

Tyrimo rezultatai parodė, kad daugiausia mokslininkų, įtrauktų į DGT sudėtį, buvo iš biomedicinos ir žemės ūkio mokslų sričių (27 proc.). Mažiausiai disertacijų gynimo tarybų veikloje dalyvavo technologijos mokslų srities mokslininkų (15 proc.).

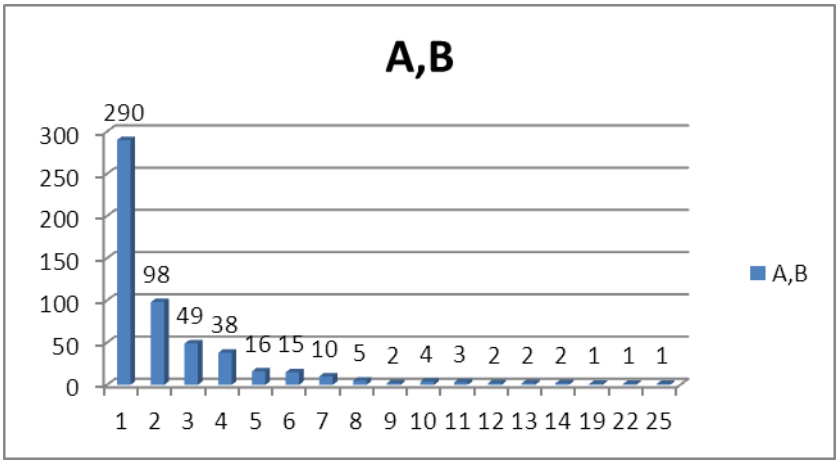
10 pav. Mokslininkų atstovaujamos mokslo sritys

Analizuojant surinktus duomenis pastebėta, kad mokslininkai atskirų mokslo sričių DGT veikloje dalyvavo ne po vieną kartą. Tik 50 proc (1058 nariai) iš visų DGT sudėtyje buvusių mokslininkų į skirtingų mokslo sričių DGT buvo pakviesti po 1 kartą. Net 42 proc. mokslininkų (885 nariai) DGT veikloje dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų ir 8 proc. mokslininkų (180 narių) į atskirų mokslo sričių DGT sudėtį buvo pakviesti daugiau kaip 5 kartus.

11 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas (kartais)

DGT pagrindu susiformavusių tinklų parametrai (žr. 1 priedą). Tiriamuoju laikotarpiu (2010 – 2011 metais) *žemės ūkio* (toliau – A) bei *biomedicinos mokslų* (toliau – B) srityse iš viso buvo apgintos 204 disertacijos. Disertacijų gynimui suburtų tarybų veikloje dalyvavo 539 mokslininkai. Po vieną kartą į 2010 – 2011 metais disertacijų gynimo tarybų (toliau – DGT) sudėtį buvo pakviesta 290 mokslininkų, tuo tarpu net 201 narys dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų, o daugiau kaip 5 kartus DGT darbe dalyvavo 48 mokslininkai.

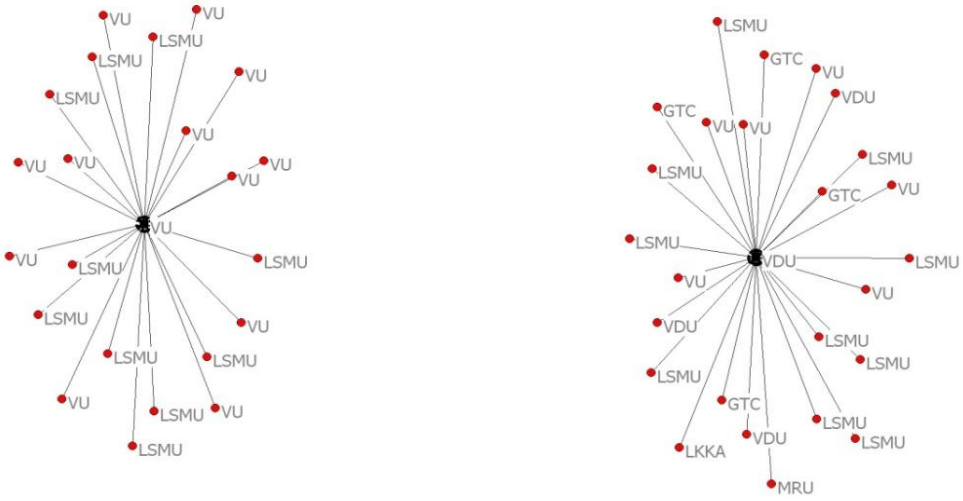

12 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas A, B tinkle

Socialinių tinklų analizės metodu atkurta biomedicinos ir žemės ūkio mokslų DGT struktūra parodė, kad biomedicinos ir žemės ūkio mokslų srityse ginamų disertacijų tarybų būrimosi pagrindu susiformavusiame tinkle egzistuoja 1300 ryšiai tarp visų DGT narių. Analizuojamo tinklo tankis (tankumas) – 0,0024. Tai gana žemas rodiklis, rodantis, kad tinklas veikia labai ribotai ir tik 0,0024 proc. iš visų mazgų tarpusavyje turi ryšius (bendradarbiauja). Visi kiti tinklo nariai tarpusavyje nėra susiję jokiais ryšiais ir informacija nesidalina. Centralizacija parodo tinklo narių gebėjimą pasiekti vieniems kitus. Centralizacijos laipsnis pagal ryšių skaičių parodo ryšių tarp tinklo veikėjų

koncentravimąsi bei susitelkimą į kelis veikėjus. Analizuojamo tinklo mazgų vidurkis – 1,75. Vidutiniškai kiekvienas mokslininkas dalyvavo šiame tinkle 2 kartus. Didžiausias analizuojamo tinklo ryšių skaičius yra 25 (vienas DGT narys tiriamuoju laikotarpiu dalyvavo net 25 tarybų sudėtyje).

Siekiant atlikti gilesnę tinklo analizę, tyrimui buvo pasirinkti 2 didžiausią ryšių skaičių turintys mazgai, eliminuojant kitus kintamuosius (mazgus). Pastebėta, kad šių mazgų pagrindu susiformavusios 2 atskiros grupės. Egocentriškas tinklas leidžia nustatyti visus vieno veikėjo ryšius. Tokio tinklo dydis priklauso nuo tame tinkle esančių narių skaičiaus. Tokiu būdu atkurta daugiausia kartų dalyvavusių narių pagrindu susiformavusių egocentriškų tinklų struktūra išryškino tendenciją. Pastebėta, kad tinklo veikėjas (mazgas), turintis didžiausią ryšių skaičių, gali būti gana izoliuotas, veikti uždarai ir neturėti jokių ryšių su kitu taip pat didelį ryšių skaičių turinčių mazgu. Tuo tarpu aplink save jis buria (arba apie jį buriasi) visa kitų tos pačios mokslo srities atstovų bendruomenė. Šiuo požiūriu 2 daugiausiai ryšių turintys veikėjai, dalyvavę DGT veikloje 25 ir 22 kartus, tarpusavyje nebendrauja ir neturi sąsajų nei per vieną mazgą.

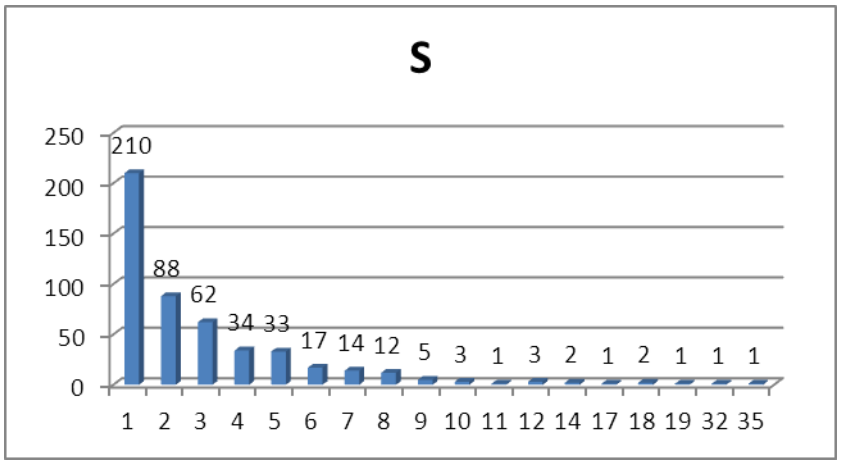

13 pav. A ir B tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai

Tokie duomenys suponuoja nuomonę, kad 2 didžiausią skaičių ryšių turintys nariai vienas kitam nėra „žvaigždės“, vienas kito nėra pripažįstami ir veikia izoliuotai nuo kitų tinklo narių. Analizei atrinkus tris daugiausia ryšių turinčius mazgus (dalyvavę 25, 21 ir 19 kartų), aiškėja, kad tarp didžiausią ryšių skaičių turinčio nario (25 kartai) ir trečio pagal dažnumą nario (19 kartų), jau yra gana stiprus ryšys – jie tarpusavyje susiję net 9 ryšiais. Paminėtina, kad visi 3 didžiausią ryšių skaičių turintys mazgai atstovauja skirtingoms mokslo institucijoms (VU, VDU, GTC). Tai turbūt dėsninga, kadangi, vadovaujantis doktorantūros nuostatais, į gynimo tarybų sudėtį turi būti įtraukiami nariai iš skirtingos nei doktoranto atstovaujama institucija mokslo įstaigos . Todėl galima manyti, kad populiariausi nariai ir yra reprezentuojantys būtiną atstovą iš kitos institucijos, kuris yra vertinamas ir pripažįstamas tos institucijos komitetuose.

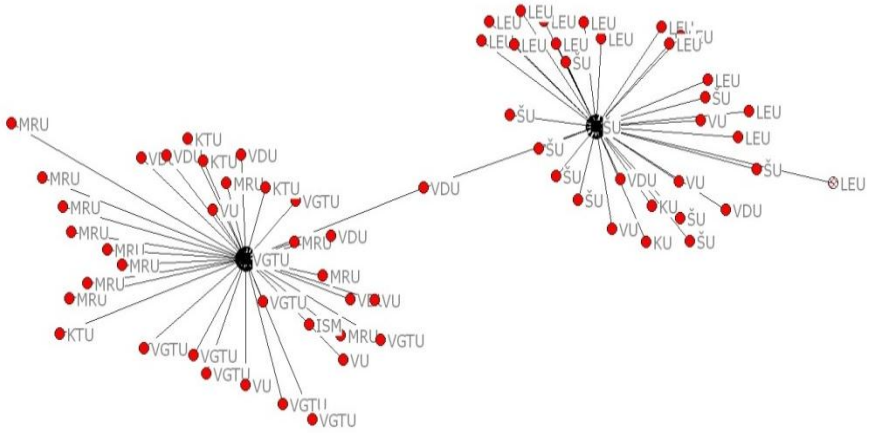
Bendroms tinklo tendencijoms išryškinti, buvo eliminuoti 2 didžiausią ryšių skaičių turintys veikėjai bei palikti vidutiniškai dažniausiai (susiję 6–8 ryšiais) dalyvavę nariai. Pastebėta, kad tinklo struktūra iš esmės pasikeitė – likę dominuojantys veikėjai sudaro gana vientisą tinklo struktūrą – tarpusavyje susiję atsitiktiniais ryšiais.

Socialinių mokslų srityje (toliau - S) tiriamuoju laikotarpiu (2010 – 2011 metais) buvo apgintos 232 disertacijos. Socialinių mokslų srities 232 disertacijų gynimui suburtų tarybų veikloje dalyvavo 490 mokslininkų. Po vieną kartą į 2010–2011 metais disertacijų S mokslų srityje gynimo tarybų sudėtį buvo pakviesta 210 narių. Iš jų net 217 narių dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų. Daugiau kaip 5 kartus DGT darbe dalyvavo 63 mokslininkai.

14 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas S tinkle

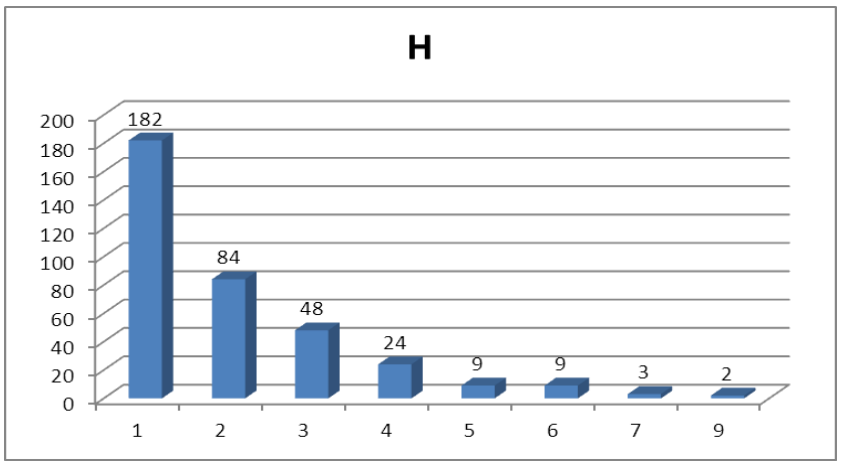
Atlikta duomenų analizė parodė, kad socialinių mokslų srities disertacijų gynimo tarybų pagrindu susiformavusiame tinkle egzistuoja 1458 ryšiai tarp visų DGT narių. Analizuojamo tinklo tankis (tankumas) – 0,0028. Analizuojamo tinklo mazgų vidurkis – 2,029. Vidutiniškai vienas narys tinklo veikloje dalyvavo 3 kartus. Didžiausias analizuojamo tinklo ryšių skaičius yra 35. Socialinių mokslų srityje išlieka ta pati tendencija kaip ir biomedicinos bei žemės ūkio mokslų srityse. Didžiausią ryšių skaičių turintys veikėjai (35 ir 32 ryšiai) tarpusavyje nebendrauja ir apie save formuoja dvi atskiras grupes, kurios tarpusavyje nebendrauja. Šie mazgai, kaip ir anksčiau aptarto tinklo atveju, taip pat yra skirtingų institucijų atstovai (ŠU ir VGTU). Eliminavus 2 didžiausią ryšių skaičių turinčius veikėjus ir tiriant ryšius tarp kitų dažniausiai pasikartojančių mazgų, susijusių su kitais nariais vidutiniškai 6–8 ryšiais, ši tendencija – pasidalinimas į dvi grupes, išlieka. Būtų galima teigti, kad socialinių mokslų srities tinkle dominuoja dvi tarpusavyje beveik nebendradarbiaujančios grupės.

15 pav. S tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai

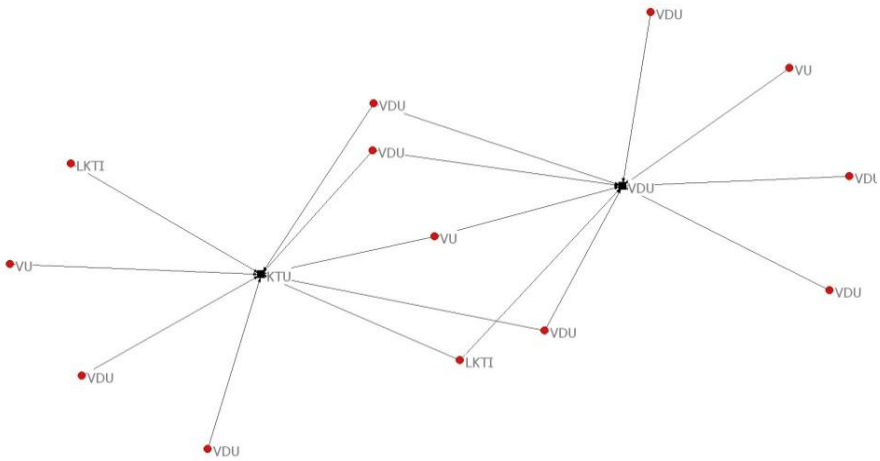
Itin izoliuotai nuo kitų tinklo narių veikia ir atskirą grupę apie save buria edukologijos krypties mokslų atstovai. Ši grupė bendradarbiaujama tik tarpusavyje, su tokio pačio tipo institucijų atstovais. Toks uždarumas ir ryškus edukologų izoliavimasis iš dalies patvirtina viešojoje erdvėje kylančias diskusijas apie žemą šios studijų ir mokslų krypties kokybę. Komitetų uždarumas gali būti traktuotinas kaip žemos kokybės išraiška arba bent jau nenoras siekti aukštesnės kokybės atsiveriant ir ieškant naujų kontaktų su kitų kompetencijų atstovais. Esamos problemos bei silpnas edukologų atstovavimas mokslui tiek tarptautiniu, tiek Lietuvos mastu iš dalies pripažįstamas ir pačių edukologų. Pagrindinėmis tokio nesiintegravimo priežastimis įvardijamas prastas anglų kalbos mokėjimas, „nepakankamai kokybiška mokslinių rezultatų atlikimo metodologija ir publikacijų rengimo kultūra“ (Bitinas, 2006, 9-10). Pasak B. Bitino, „viena iš pagrindinių edukologinių tyrimų kokybės gerinimo sąlygų yra edukologijos mokslininkų, ypač pradedančiųjų, metodologinis (teorinis ir praktinis) rengimas“ (Bitinas, 2006, p. 9-10). Esamos problemos neretai susijusios su studijų programų lankstumu, aktyvaus ryšio su aplinka bei orientacijos į šiuolaikinius tarptautinius standartus stoka (Tinfavičienė, 2007). Uždarumas, su kuria susiduriama jau pirmajame pripažinimo daktarais etape, tik įtvirtina esamą edukologų ugdymo praktiką. Kai kurių mokslininkų nuomone, bendravimas tarpusavyje padeda išlikti, tačiau užkerta kelią tobulėjimui ir pokyčiams (Putnam, Goss; 2002, Hanneman, Riddle, 2005).

Humanitarinių mokslų srityje (toliau - H) tiriamuoju laikotarpiu (2010 – 2011 metais) buvo apginta 117 disertacijų. Humanitarinių mokslų srities 117 disertacijų gynimui suburtų tarybų veikloje dalyvavo 361 mokslininkas. Po vieną kartą į 2010–2011 metais disertacijų H mokslų srityje gynimo tarybų sudėtį buvo pakviesta 182 mokslininkai, 165 nariai dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų, daugiau kaip 5 kartus DGT darbe dalyvavo tik 14 mokslininkų.

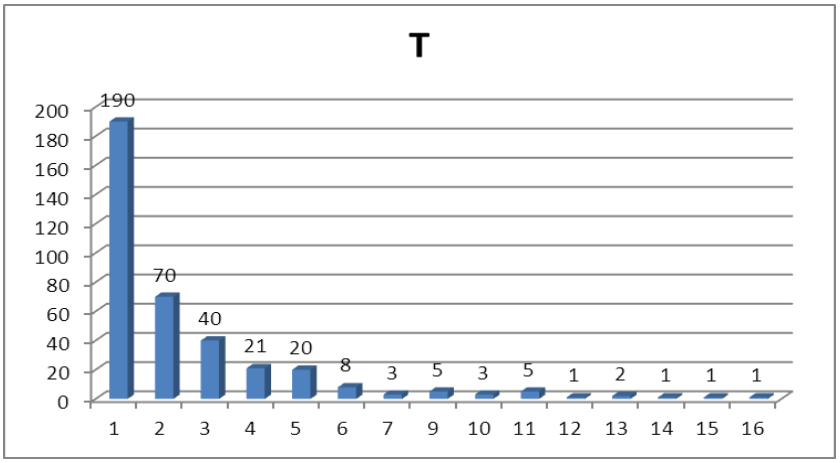
16 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas H tinkle

Atlikta duomenų analizė parodė, kad humanitarinių mokslų srities disertacijų gynimo tarybų pagrindu susiformavusiame tinkle egzistuoja 728 ryšiai tarp visų DGT narių. Analizuojamo tinklo tankis (tankumas) – 0,0032. Analizuojamo tinklo mazgų vidurkis – 1,52. Vidutiniškai vienas narys tinklo veikloje dalyvavo 2 kartus. Didžiausias analizuojamo tinklo ryšių skaičius yra 9. Humanitarinių mokslų srityje tarp didžiausią ryšių skaičių turinčių veikėjų (9 ryšiai) yra bendradarbiaujama ir juos siejanti grandis yra institucija (VDU). Nepastebėta, kaip anksčiau analizuotų tinklų atveju, kad šių narių pagrindu formuotųsi atskiros ir izoliuotai veikiančios grupės. Tačiau šie didžiausią ryšių skaičių turintys mazgai taip pat yra skirtingų institucijų atstovai (KTU ir VDU) ir jie aplink save buria nors ir ne itin glaudų, bet šiek tiek tankesnį tinklą nei kiti nariai. Ši tendencija išryškėjo atlikus detalesnę analizę. Eliminavus 2 didžiausią ryšių skaičių turinčius veikėjus ir tiriant ryšius tarp kitų dažniausiai pasikartojančių mazgų, susijusių su kitais nariais vidutiniškai 6–7 ryšiais, pastebėta, kad bendradarbiaujama išties retai, ryšiai atsitiktiniai, pavieniai, susiję tarpusavyje tik per 1–2 mazgus ir egzistuoja tik tarp kai kurių pavienių narių. Kai kurie vidutiniškai dažniausiais ryšiais susiję mazgai tarpusavyje neretai iš viso neturi sąsajų.

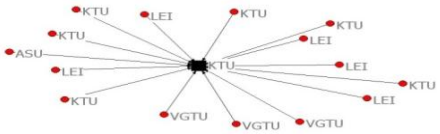
17 pav. H tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai

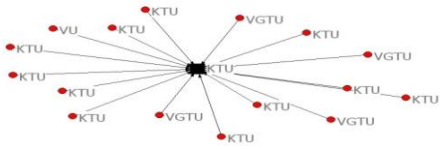
Technologijos mokslų sriyje (toliau- T) 2010 – 2011 metais iš viso buvo apgintos 146 disertacijos. Disertacijų gynimui suburtų tarybų veikloje dalyvavo 371 mokslininkas. Po vieną kartą į 2010 – 2011 metais DGT sudėtį buvo pakviesta 190 mokslininkų, tuo tarpu 151 narys dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų. Daugiau kaip 5 kartus DGT darbe dalyvavo 30 mokslininkų.

18 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas T tinkle

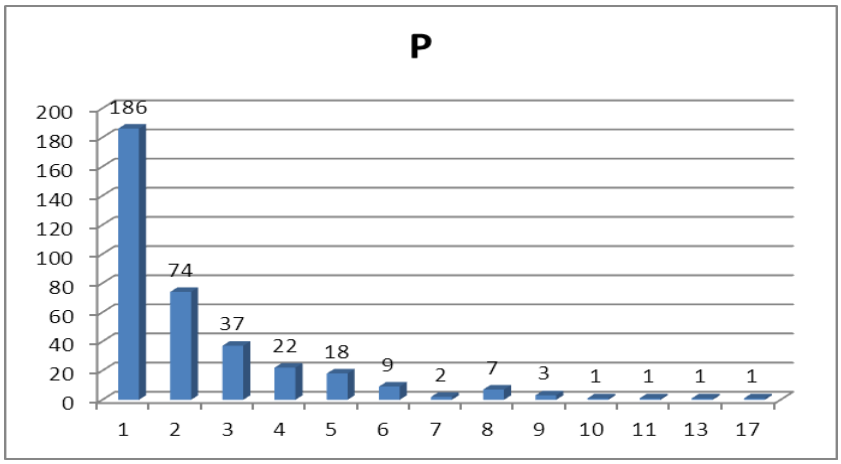
Atlikta duomenų analizė parodė, kad technologijos mokslų srities disertacijų gynimo tarybų pagrindu susiformavusiame tinkle egzistuoja 916 ryšių tarp visų DGT tinklo narių. Analizuojamo tinklo tankis (tankumas) – 0,0034. Analizuojamo tinklo mazgų vidurkis – 1,772. Vidutiniškai vienas narys tinklo veikloje dalyvavo 2 kartus. Didžiausias analizuojamo tinklo ryšių skaičius yra 16 kartų. Technologijos mokslų srities tinkle didžiausią ryšių skaičių turintys veikėjai (15 ir 16 ryšiai) aplink save buria atskiras grupes, kurios tarpusavyje susiję tik keliais ryšiais. Šie mazgai, priešingai nei anksčiau aptartų tinklų atveju, yra tos pačios institucijos atstovai (KTU). Eliminavus 2 didžiausią ryšių skaičių turinčius veikėjus ir tiriant ryšius tarp kitų dažniausiai pasikartojančių mazgų, susijusių su kitais nariais vidutiniškai 10 – 13 ryšių, ši tendencija – pasidalinimas į dvi grupes, išlieka. Tai leidžia daryti išvadą, kad nors „žvaigždės“ yra tos pačios institucijos atstovai, vienas kitos kompetencijos iš esmės nepripažįsta ir apie save buria (arba apie juos buriasi) skirtinga akademinė bendruomenė .

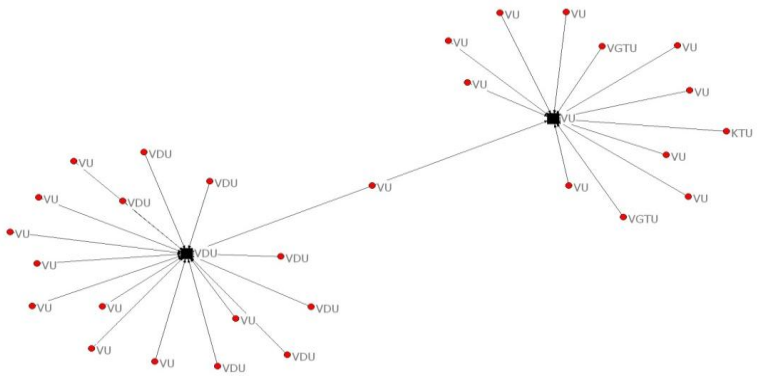
19 pav. T tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai

Fizinių mokslų (toliau- P) srityje tiriamuoju laikotarpiu buvo apgintos 132 disertacijos. Į P srities 132 disertacijų gynimui tarybų sudėtį buvo pakviesti 362 mokslininkai. Po vieną kartą į 2010–2011 metais disertacijų P mokslų srityje gynimo tarybų sudėtį buvo pakviesta 186 nariai, net 151 narys dalyvavo nuo 2 iki 5 kartų. Daugiau kaip 5 kartus DGT darbe dalyvavo 25 mokslininkai.

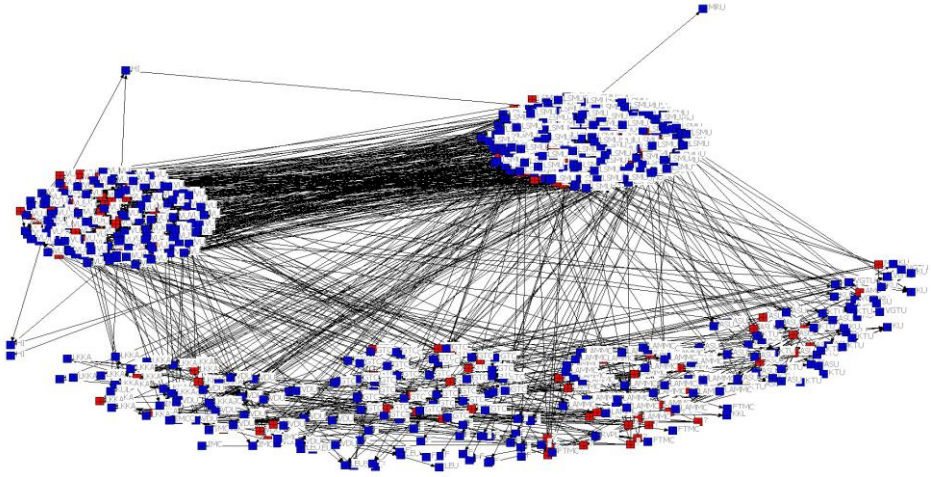
20 pav. DGT narių dalyvavimo dažnumas P tinkle

Atlikta duomenų analizė parodė, kad fizinių mokslų srities disertacijų gynimo tarybų pagrindu susiformavusiame tinkle egzistuoja 825 ryšiai tarp visų DGT narių. Analizuojamo tinklo tankis (tankumas) – 0,0034. Analizuojamo tinklo mazgų vidurkis – 1,67. Vidutiniškai vienas narys tinklo veikloje dalyvavo 2 kartus. Didžiausias analizuojamo tinklo ryšių skaičius yra 17. Fizinių mokslų srityje didžiausią ryšių skaičių turintys veikėjai (17 ir 13 ryšių) tarpusavyje susiję artimais ryšiais. Pažymėtina, kad šių nariai „žvaigždės“ apie save buria (ar apie juos buriasi) bendra akademinė grupė. Šie didžiausią ryšių skaičių turintys mazgai, kaip ir anksčiau aptartų tinklų atveju, taip pat yra skirtingų institucijų atstovai (VDU ir VU). Trečias pagal dažnumą mazgas, turintis 11 ryšių, nepriklauso minėtoms įstaigoms, yra kitos institucijos atstovas (FTMC) ir su anksčiau minėtais dažniausiais mazgais susijęs tik vienu ryšiu per vieną mazgą. Tiriant vidutiniškai dažniausiai (turinčiais 8 – 9 ryšius) šiame tinkle pasikartojančių mazgų ryšius pastebėta, kad mazgai susiję per 1–2 mazgus.

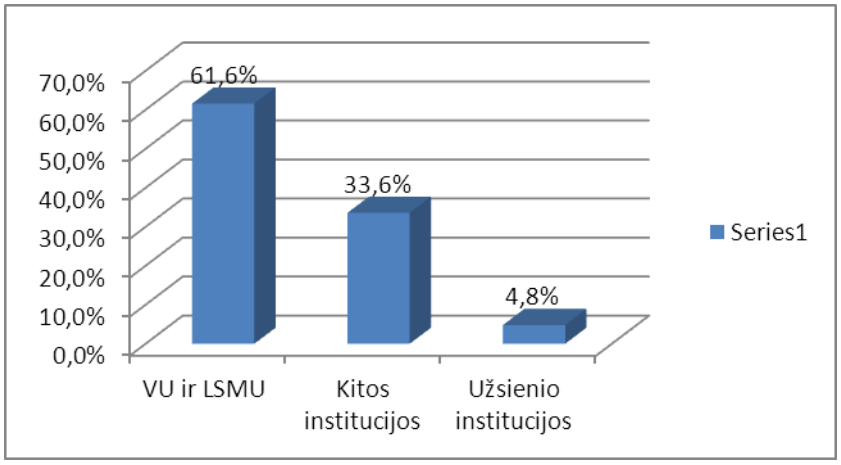
21 pav. P tinklo dažniausių narių egocentriniai ryšiai

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Siekiant išryškinti nuolatinio bendradarbiavimo atvejus, buvo analizuojami ryšiai mokslo institucijų. Atkuriant A ir B mokslų sričių socialinio tinklo ryšius tarp institucijų, išryškėjo, kad tinklas funkcionuoja uždarai. Visas veiksmas susikoncentravęs dviejuose centruose. Bendradarbiaujama tik tarp dviejų įstaigų – Vilniaus universiteto (VU) ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU).

22 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų A, B tinkle

Tokį bendradarbiavimą iš dalies lemia šių mokslų specifika ir kompetencijos koncentravimas šiose mokslo įstaigose. Biomedicinos ir žemės ūkio mokslų sričių studijas Lietuvoje vykdo trys aukštojo mokslo ir studijų įstaigos (VU, LSMU, ASU). Nors mokslinius tyrimus A ir B mokslo srityse vykdo daugiau institucijų, tačiau bendradarbiavimas (ryšiai) su šiomis institucijomis per mokslo komitetus yra menki. Todėl šiame tinkle beveik 62 proc. narių yra šių (VU ir LSMU) studijų ir mokslų institucijų atstovai. Jų įtaka šiame socialiniame tinkle yra didžiausia ir būtent šių institucijų pagrindu šis tinklas formuojasi.

23 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos A, B tinkle

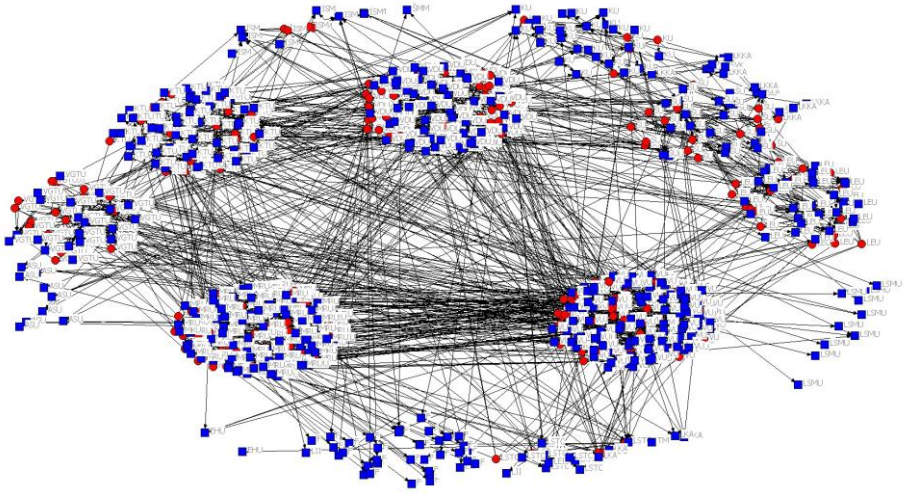
Dažnesnis bendradarbiavimas tarp dviejų institucijų leidžia manyti, kad keitimosi informacija tarp tokio pat tipo organizacijų yra dažnesnė nei tarp skirtingų tipų organizacijų. Tai iš esmės paaiškina, kodėl ryšiai su kitomis mokslo įstaigomis daugiau atsitiktiniai, kitų institucijų įtaka šiam socialiniam tinklui nėra didelė ir narių iš kitų institucijų nelinkstama kviestis. Atkreiptinas dėmesys, kad didžiausią ryšių skaičių šiame tinkle turintis veikėjas (25 ryšiai), nepriklauso nei vienai iš minėtų dominuojančių institucijų ir yra kitos mokslo įstaigos atstovas. Pastebėta, kad dažniausiai kviečiami nariai nepriklauso senų tradicijų mokslo įstaigoms ir yra iš naujai susikurtų institucijų (VDU). Kita vertus galima manyti, kad veikėjas yra įtraukiamas į šį tinklą ir yra pripažįstamas dėl kitų savybių – asmeninių ryšių, o gal kaip atitinkantis oficialius doktorantūros nuostatuose keliamus reikalavimus.

Siekiant nustatyti, kokie veiksniai turi įtakos tokiai ryškiai koncentracijai dviejose mokslo ir studijų įstaigose, buvo analizuoti duomenys apie disertacijos rengimo vietą – kurioje mokslo ar studijų įstaigoje disertacija buvo parengta ir ginama. Gauti rezultatai parodė, kad iš visų 204 apgintų disertacijų net 75 proc. disertacijų buvo parengtos LSMU (92 disertacijos) ir VU (60 disertacijų). Gauti duomenys leidžia manyti, kad biomedicinos ir žemės ūkio mokslų DGT formuojamos visų pirma institucijos, kurioje disertacija rengiama ir ginama pagrindu, o kitų mokslo įstaigų akademinė bendruomenė kviečiama tik siekiant atitikti doktorantūros nuostatų reikalavimus.

Atkuriant ryšius tarp institucijų S tinkle, tai pat išryškėjo dvi grupės, tarpusavyje susijusios tik pavieniais atsitiktiniais ryšiais. Šios grupės turi po aiškų lyderį – „žvaigždę“ (35 ir 32 kartai), kurios iš principo tarpusavyje nebendradarbiauja ir priklauso skirtingoms mokslo institucijoms. Pagal tai formuojasi ir visas tinklas – bendradarbiavimo tarp edukologijos mokslo įstaigų bei visų kitų tinkle randamų institucijų iš principo nėra, jos siejasi tik per vieną mazgą.

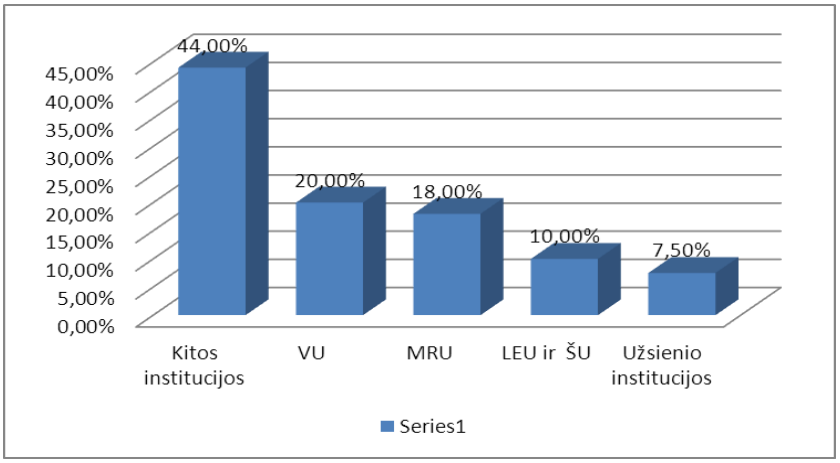
Edukologijos pakraipos mokslo institucijos (Šiaulių universitetas ir Lietuvos edukologijos universitetas) tarpusavyje susiję stipriais ryšiais, o su kitomis mokslo įstaigomis bendravimas atsitiktinis. Tai rodo egzistuojantį atskirų mokslinių grupių uždarumą. Tyrimo metu gauti rezultatai iš esmės patvirtina viešojoje erdvėje vykstančias diskusijas apie edukologijos mokslų uždarumą. Toks uždarumas iš esmės lemia mažą ir neaugančią šios mokslo krypties kokybę, norą užsidaryti tarp gerai pažįstamų ir nuspėjamų narių. Kita vertus, galima kalbėti apie egzistuojančias edukologų kompetencijos bei tarpdalykinio/ tarpinstitucinio pripažinimo problemas. Tokie samprotavimai rodo tendenciją, kad vengiama naudotis tarpdalykiniu požiūriu, manant, kad tik specialistas, kuris dirba toje pačioje, identiškoje, kaip ir ginantis disertaciją doktorantas temoje ar institucijoje, gali nustatyti pasiektų mokslinių rezultatų kokybę. Tyrimo metu surinkti duomenys šiuos edukologų nuogąstavimus patvirtino. Pastebėta, kad iš 33 tiriamuoju laikotarpiu LEU ir ŠU universitete apgintų edukologijos mokslų daktaro disertacijų net į 24 DGT sudėtį buvo pakviestas tas pats asmuo.

Tarp kitos grupės institucijų ryškaus vienos institucijos dominavimo nėra ir bendradarbiaujama bemaž su visomis institucijomis. Kiek dažnesnės sąsajos pastebimos tik tarp dviejų institucijų – senas tradicijas turinčio Vilniaus universiteto ir Mykolo Romerio universiteto. Galima manyti, kad toks ryšys dėsningas ir sietinas su Lietuvoje šiose įstaigose vykdomomis teisės bei vadybos ir verslo administravimo studijomis.

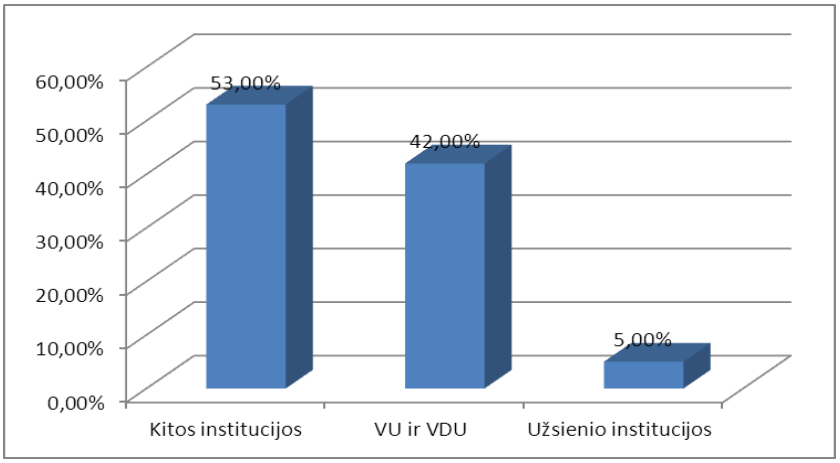
24 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų S tinkle

Šiame tinkle aptinkame mokslininkų iš 21 institucijos. Ryškaus vienos institucijos dominavimo nėra. Ši tendencija pasitvirtino ir atlikus analizę pagal institucijas, kuriose disertacija buvo parengta ir ginama. Iš 232 tiriamuoju laikotarpiu apgintų disertacijų, 44 proc. disertacijų buvo apgintos VU (51 disertacija) ir MRU (52 disertacijos), kitose mokslo įstaigose apgintų disertacijų skaičius yra mažesnis ir pasiskirsto bemaž vienodai tarp likusių mokslo įstaigų. Pastebėtina, kad tyrimo metu gauti duomenys atspindi realią socialinių mokslų vietą visame studijų kontekste. Lietuvoje socialiniai mokslų studijos ir moksliniai tyrimai yra vykdomi daugelyje šalies universitetų.

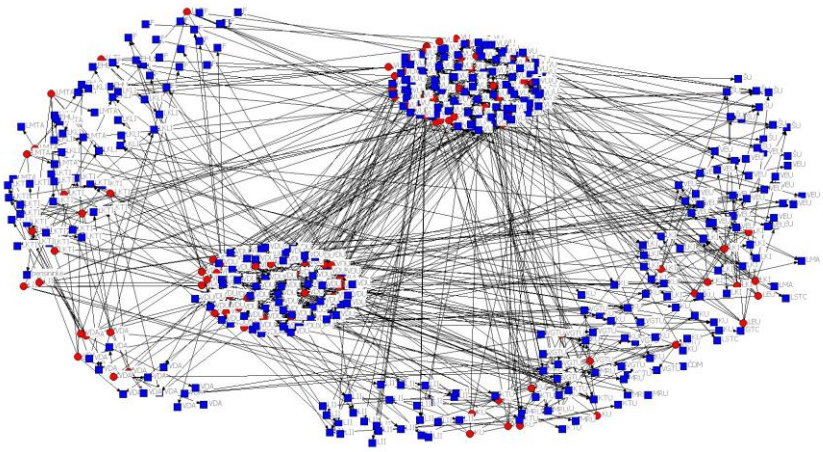
25 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos S tinkle

Analizuojant H mokslų srities DGT bendradarbiavimą tarp institucijų pastebėta, kad visas veiksmas iš principo vyksta ir koncentruojasi dviejose institucijose. 42proc. iš visų DGT veikloje dalyvavusių mokslininkų buvo Vilniaus universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto atstovai. Tik šiek tiek daugiau nei pusė (53 proc.) iš visų DGT veikloje dalyvavusių mokslininkų atstovavo kitoms mokslo įstaigoms.

26 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos H tinkle

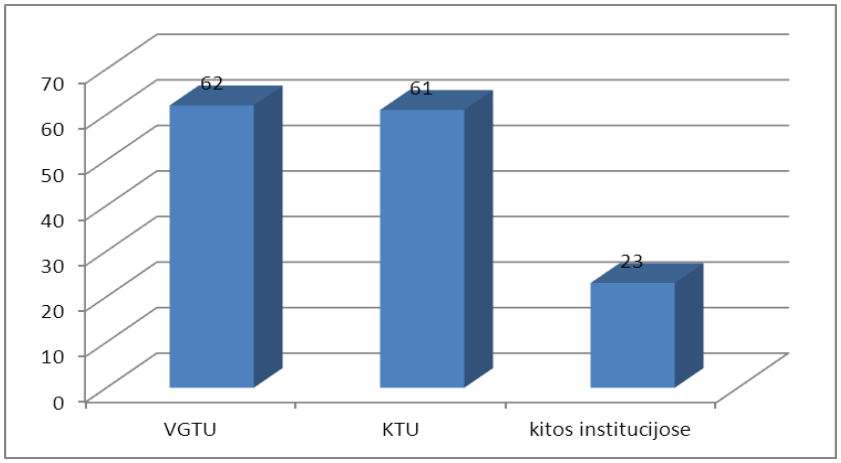
Taip pat pastebėta, kad bendradarbiavimas tarp šių mokslo įstaigų (VU ir VDU) glaudžiausias. Tačiau humanitarinių mokslų srities DGT veikla išryškino kitą tendenciją. Nors bendradarbiaujama tarp įvairių mokslo įstaigų, tačiau daug dažnesniais ryšiais susiję tos pačios mokslo įstaigos nariai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad DGT buriasi institucijos, kurioje parengta ir ginama disertacija, pagrindu. Atlikus institucijų, kuriose parengtos humanitarinių mokslų srities disertacijos, analizę, nustatyta, kad iš visų humanitarinių mokslų srities disertacijų (117 disertacijų) daugiausia, net 68 proc., buvo parengtos VDU (36 disertacijos) ir VU (43 disertacijos).

27 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų H tinkle

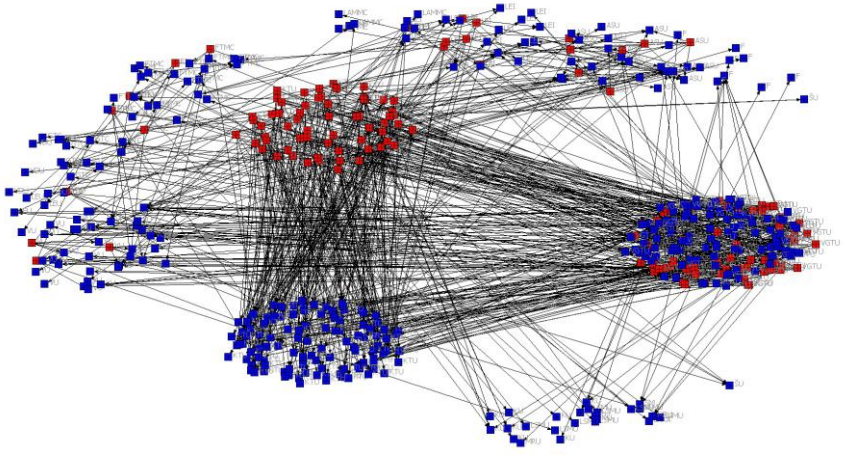
Tiriant T mokslų srities DGT tinklo ryšius tarp institucijų, pastebėta, kad tinklas funkcionuoja uždarai. Visas veiksmas susikoncentravęs dviejuose akademiniuose centruose – Kauno

technologijos universitete ir Vilniaus Gedimino technikos universitete. Siekiant nustatyti tokio ryškaus dominavimo ir veiksmo susitelkimo dviejose institucijose veiksnius, atskirai buvo analizuoti duomenys apie disertacijų parengimo vietą – instituciją. Gauti duomenys parodė, kad iš visų 146 apgintų disertacijų, 123 disertacijos (84 proc.) buvo parengtos ir apgintos KTU ir VGTU ir tik 23 disertacijos (16 proc.) – kitose mokslo įstaigose.

28 pav. Apgintų disertacijų skaičius pagal disertacijos parengimo vietą T tinkle

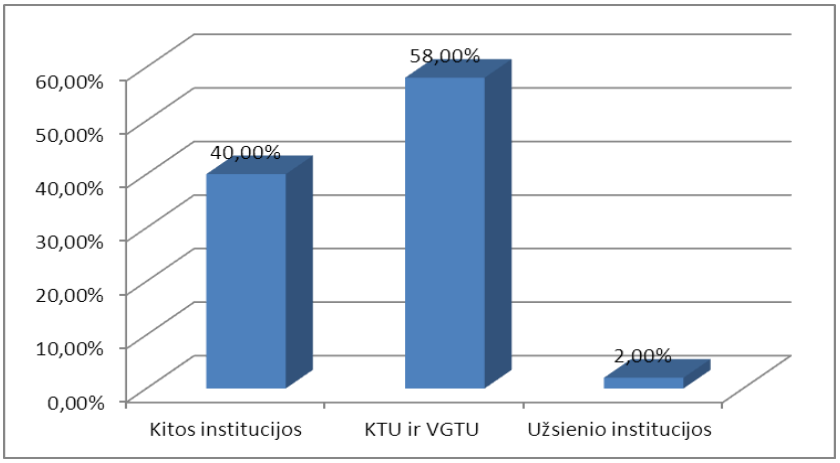
Gauti rezultatai tik patvirtina anksčiau pastebėtas tendencijas, kad doktorantūros komitetai veikia uždarai – DGT buriamos institucijos, kurioje parengta disertacija pagrindu, todėl dažniausiais ryšiais susiję tos pačios mokslo įstaigos atstovai. Galima manyti, kad su kitomis mokslo ir studijų įstaigomis bendradarbiaujama tik siekiant atitikti doktorantūros nuostatų reikalavimą - DGT sudėtyje turi būti įtrauktas ir kitos mokslo įstaigos atstovas.

29 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų T tinkle

Nors technologijos mokslų studijas ir mokslinius tyrimus vykdo daugiau institucijų, tačiau bendradarbiavimas (ryšiai) su šiomis institucijomis per mokslo komitetus yra menki. Vykstantis bendradarbiavimas tarp dviejų institucijų leidžia manyti, kad keitimosi informacija tarp tokio pačio

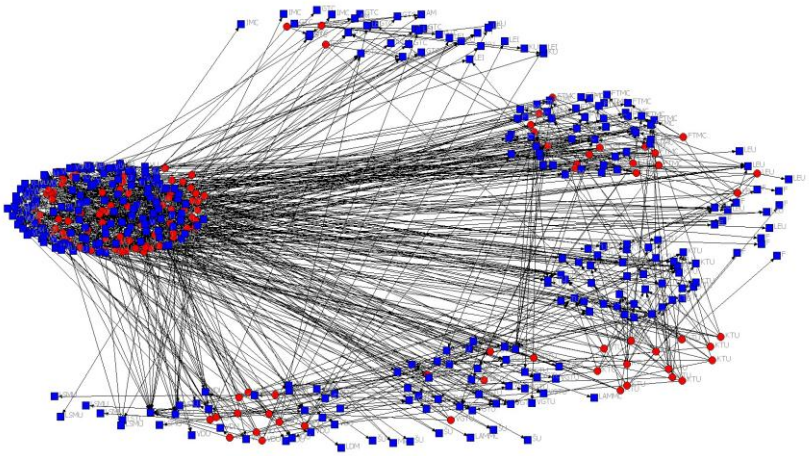
tipo organizacijų yra dažnesnė nei tarp skirtingų tipų organizacijų Tai iš esmės paaiškina, kodėl ryšiai su kitomis mokslo įstaigomis daugiau atsitiktiniai, kitų institucijų įtaka šiam socialiniam tinklui nėra didelė ir narių iš kitų institucijų nelinkstama kviestis.

30 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos T tinkle

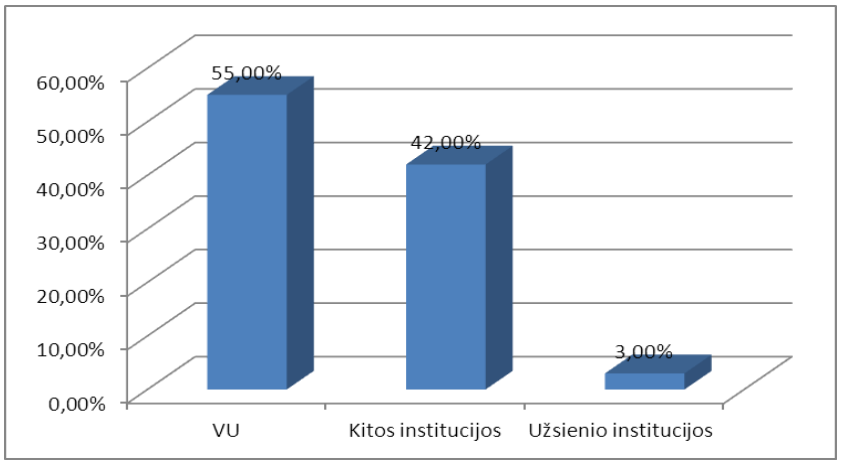
Atkreiptinas dėmesys, kad priešingai, nei anksčiau analizuotų tinklų atvejais, abu didžiausią ryšių skaičių šiame tinkle turintys veikėjai (16 ir 15 kartų), priklauso tai pačiai dominuojančiai institucijai (KTU), kuri turi senas technologijos mokslų specialistų rengimo tradicijas ir specializuojasi inžinerinio profilio studijų srityse. Kita vertus, technologijos mokslų sritis nėra tarp populiariausių mokslo sričių naujai susikūrusiose mokslo įstaigose, priešingai nei socialinių mokslų srities studijos, kurios vykdomos bemaž visose naujai įsisteigusiose institucijose. Atkreiptinas dėmesys, kad technologijos mokslo srities tinkle tik epizodinis vaidmuo tenka Vilniaus universitetui. Tiriamuoju laikotarpiu Vilniaus universitete technologijos mokslų srityje buvo parengtos tik 3 disertacijos, todėl galima manyti, kad dėl šios priežasties ir mokslininkų iš šių mokslo įstaigų į DGT sudėtį buvo pakviesta ne itin gausiai (36 asmenys). T mokslo srities DGT veikloje dalyvavę mokslininkai atstovauja 17 studijų ir mokslo institucijų. Tai mažiausiais institucijų skaičius lyginant su kitomis mokslo sritimis.

Priešinga tendencija, lyginant su anksčiau aptartomis mokslo sritimis, išryškėjo analizuojant P mokslų srities DGT pagrindu susiformavusio socialinio tinklo struktūrą. Fiziniuose moksluose itin ryškus vienos institucijos dominavimas – visas veiksmas koncentruotas VU. Tinklas veikia labai uždarai. Kiek dažnesnės sąsajos pastebimos tik su FTMC Fizikos institutu. Pažymėtina, kad daugiausia (61 proc.) fizinių mokslų srities disertacijų buvo apginta būtent VU (80 disertacijų).

31 pav. Bendradarbiavimas tarp institucijų P tinkle

Nors mokslinius tyrimus P mokslo srityje vykdo daugiau institucijų, tačiau bendradarbiavimas (ryšiai) su šiomis institucijomis per mokslo komitetus yra menki. Dažnesnis bendradarbiavimas institucijos viduje, o ne su kitomis institucijomis leidžia manyti, kad Vilniaus universitete koncentruotas didžiausias P mokslų srities akademinės bendruomenės potencialas, kurio kompetencija yra pripažįstama tarpinstituciniu lygmeniu.

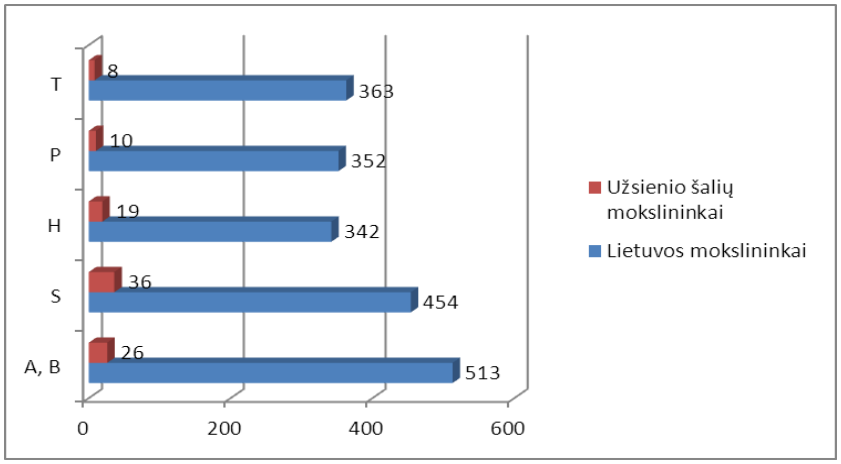
32 pav. Mokslininkų atstovaujamos institucijos P tinkle

Daugiau kaip pusė (55 proc.) iš visų fizinių mokslų DGT veikloje dalyvavusių mokslininkų buvo Vilniaus universiteto atstovai.

Tarptautinio bendradarbiavimo tendencijos. Tarptautinis bendradarbiavimas parodo institucijos atvirumą ir jos gebėjimą bendradarbiauti su kitų šalių mokslo institucijomis. Bendradarbiavimas su užsienio šalių mokslininkais sudaro galimybę plėsti akademinę bei tarpkultūrinę patirtį, gilinti partnerystės ryšius bei integruotis į tarptautinę aukštojo mokslo ir studijų erdvę. Užsienio šalių mokslininkų dalyvavimas padeda gerinti studentų bei dėstytojų profesinę kompetenciją bei suteikia galimybę tapti visaverčiais pasaulinio intelekto kaupimo ir puoselėjimo

dalyviais. Tarptautiškumas svarbus siekiant užtikrinti mokslinių tyrimų ir studijų kokybę ir siekiant konkurencingumo tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu.

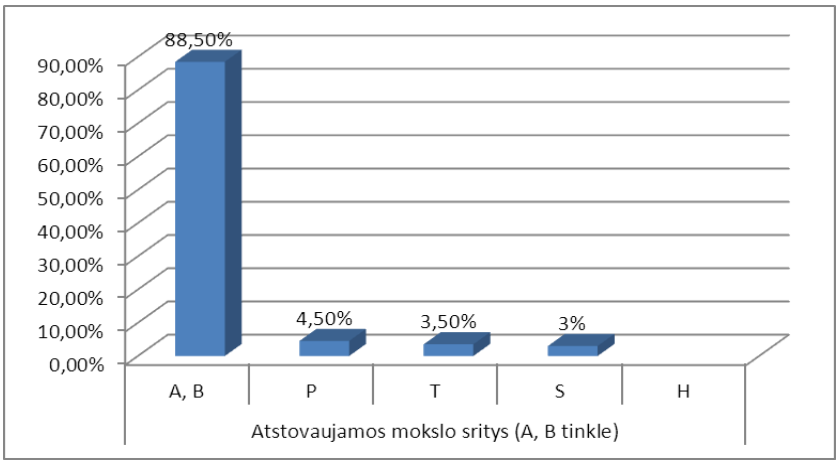
Atlikus atskirų mokslų sričių analizę galima konstatuoti, kad DGT pagrindu besiformuojantys tinklai egzistuoja ir kuriasi tik šalies viduje. Tarptautiniu mastu bendradarbiaujama vangiai. 2010 – 2011 metais į DGT sudėtį iš viso buvo pakviesti tik 99 mokslininkai iš užsienio šalių mokslo institucijų. Tai sudaro tik šiek tiek daugiau nei 5 proc. iš visų šiuo laikotarpiu DGT veikloje dalyvavusių mokslininkų. Tyrimo metu gauti duomenys parodė, kad daugiausia, 36 mokslininkai, buvo pakviesti į S mokslų srities DGT sudėtį. Mažiausiai, tik 8 mokslininkai iš užsienio mokslo institucijų buvo pakviesti dalyvauti pripažįstant fizinių mokslų srities atstovų gebėjimus moksliniais.

33 pav. DGT sudėtis pagal mokslininkų atstovaujamą šalį

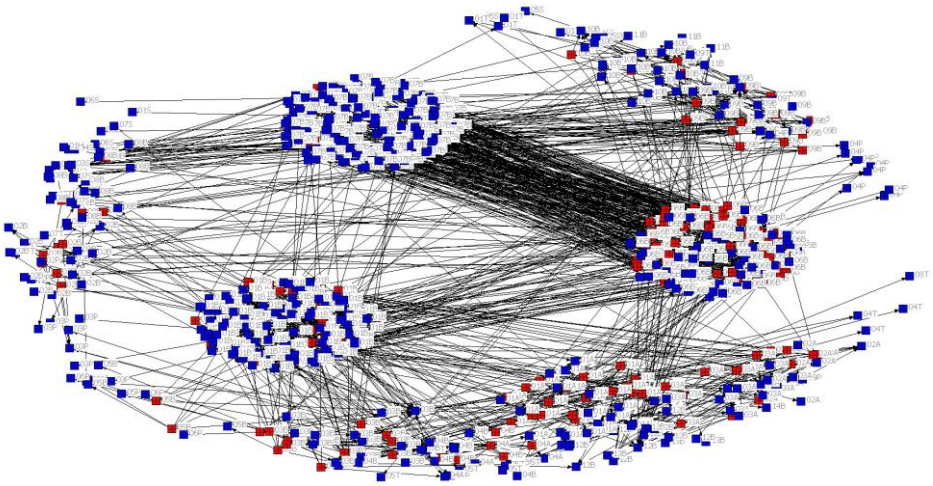
Toks menkas bendradarbiavimas tarptautinėje erdvėje rodo, kad studijų ir mokslo institucijos nėra atviros pasaulinei mokslo bendruomenei ir galbūt nėra pasirengusios kompetentingam bendradarbiavimui. Kita vertus ši tendencija gali rodyti finansinį institucijų nepajėgumą kviestis užsienio šalių mokslininkus pripažįstant doktoranto gebėjimus moksliniais. Kita galima tokio vangaus bendradarbiavimo priežastis, kuri neretai įvardijama akademinės bendruomenės, yra susijusi su užsienio šalių mokslininkų gebėjimu bei kompetencija tinkamai vertinti tam tikrų mokslo sričių, pavyzdžiui H mokslų srities, disertacijas. Tyrimo metu surinkti duomenys šios abejones patvirtino tik iš dalies. Nepastebėta, kad humanitarai į DGT sudėtį rečiau nei kitų mokslo sričių atstovai kviestųsi užsienio mokslininkus. Beveik 20 proc. iš visų analizuojamu laikotarpiu DGT veikloje dalyvavusių užsienio institucijų mokslininkų dalyvavo būtent humanitarinių mokslų srities disertacijų gynimuose. Tik šiek tiek daugiau, 25 proc. iš visų užsienio šalių mokslininkų, atstovavo socialiniams mokslams.

Tarpdalykiniai ryšiai. A ir B mokslo sričių tinklo uždarumas išryškėjo analizuojant šį tinklą ir kitu aspektu – atliekant bendradarbiavimo tarp mokslo sričių ir krypčių analizę. Pastebėta, kad labiausiai bendradarbiaujama ir stipriausi ryšiai yra su savo mokslo srities atstovais. Nors šiame tinkle randami visų 6 mokslo sričių atstovų, tačiau jų dalyvavimas šiame tinkle labiau atsitiktinis.

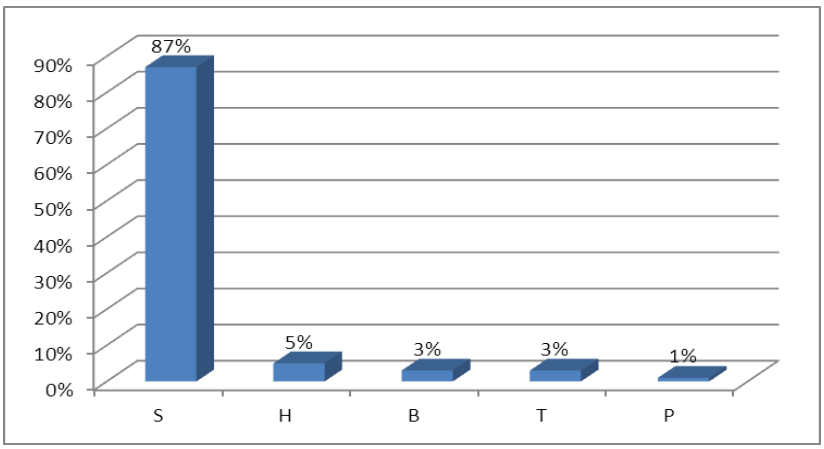
34 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys A, B tinkle

Atliekant analizę šiuo aspektu, A ir B tinkle taip pat pastebėtas ryškus dviejų grupių dominavimas. Šios grupės susiformavusios – medicinos (06B) ir odontologijos (07B) mokslo krypčių pagrindu. Jų ryšiai yra stipriausi ir jais labiausiai pasitikima. Jų veikėjai labiausiai linkę keistis informacija ne su kitų mokslo krypčių atstovais, o tarpusavyje. Dominuojančių grupių bendradarbiavimas su kitų mokslo krypčių veikėjais epizodinis, atsitiktinis ir minimalus.

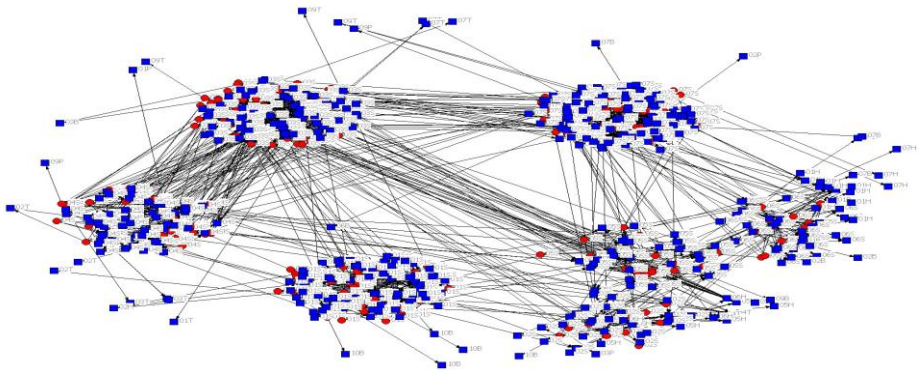
35 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių A, B tinkle

S mokslų srities tinkle šios tendencijos išlieka – artimiausiais ryšiais susiję tos pačios mokslo srities atstovai, o ryšiai su kitomis mokslo sritimis atsitiktiniai.

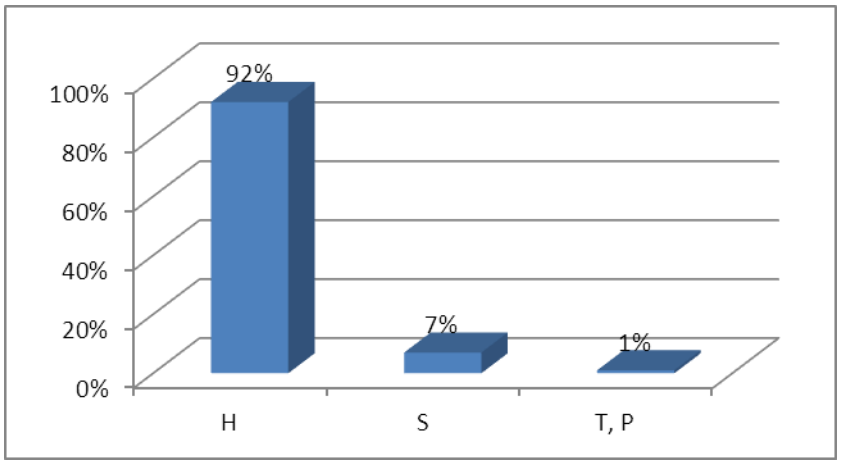
36 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys S tinkle

Kalbant apie S mokslų srities tinklo ryšius, pažymėtina, kad labiausiai bendradarbiaujama tarp vadybos ir administravimo (03S) bei ekonomikos (04S) mokslo krypčių atstovų. Šie duomenys tik patvirtina ankstesnes pastebėtas tarpinstitucinio bendradarbiavimo S mokslų srityje tendencijas - Vilniaus universiteto ir Mykolo Romerio universiteto sąsajas. Gana vientisais ryšiais susiję sociologijos (05S), psichologijos (06S) bei edukologijos (07S) mokslo krypčių atstovai. Atkreiptinas dėmesys į specifinę teisės (01S) mokslų vietą socialinių mokslų kontekste. Teisės mokslo krypties atstovai veikia itin izoliuotai ir tik pavieniais atsitiktiniais ryšiais (kuriuos galbūt suponuoja pati disertacijos tema) yra susiję su vadybos ir administravimo (03S), ekonomikos (04S) ir politikos (02S) mokslo kryptimis. Toks uždarumas gali būti sietinas su visuomenėje egzistuojančiomis tendencijomis – uždara ir nesiintegruojančia teisininkų bendruomene. Kita vertus, tokio nesiintegravimosi užuomazgos sietinos su teisinio išsilavinimo pradžia aukštojoje mokykloje. Lietuvoje teisės studijų programose didžiausias dėmesys skiriamas specialiųjų kompetencijų ugdymui, kurie labai greitai sensta, ir itin mažai dėmesio kreipiama universalių gebėjimų ugdymui, bendros erudicijos lavinimo dalykams (Gruodytė, Kiršienė, 2011, p. 1190). Tyrimo metu pastebėtos tendencijos leidžia teigti, kad tokia praktika yra remiasi ir doktorantūroje, o vėliau tai tampa ir praktikuojančius teisininkus vienijančia patirtimi.

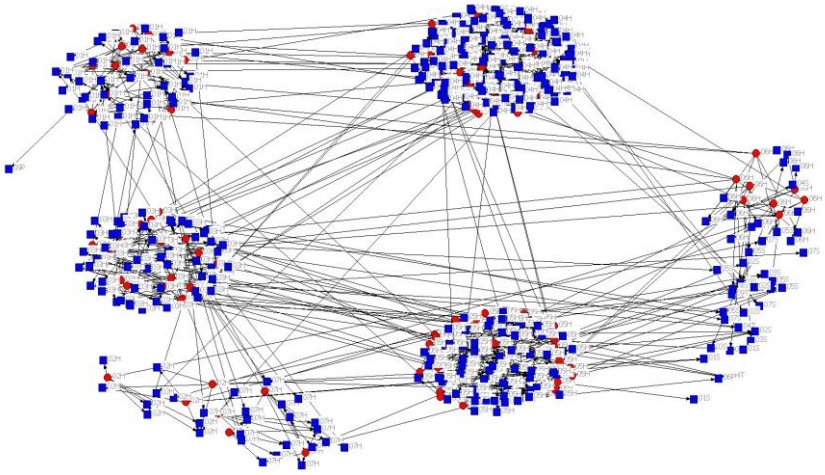
37 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių S tinkle

H mokslo srities tinklo uždarumas itin išryškėjo atliekant bendradarbiavimo tarp mokslo sričių ir krypčių analizę. Pastebėta, kad labiausiai bendradarbiaujama ir stipriausi ryšiai yra su savo mokslo srities atstovais. Nė karto į humanitarinių mokslų DGT sudėtį analizuojamu laikotarpiu nebuvo pakviesti A ir B mokslo sričių mokslininkai. Kitų mokslo sričių atstovų dalyvavimas šiame tinkle taip pat pavienis ir atsitiktinis.

38 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys H tinkle

Atliekant H tinklo mokslo krypčių analizę, uždarumas dar labiau išryškėja. Didžiausią grupę sudarantys filologai (04H) veikia labai izoliuotai ir labiausiai bendradarbiauja tarpusavyje, o su kitų mokslo krypčių atstovais (filosofais, istorikais, menotyrininkais, teologais, etnologais) susiję silpnais ir retais ryšiais. Šiek tiek bendradarbiauja istorikai ir menotyrininkai, tačiau tenka pastebėti, kad istorikai, kaip ir filologai, veikia itin uždarai ir dažniausiais ryšiais susiję ne su kitų, o su savo mokslo krypties mokslininkais.

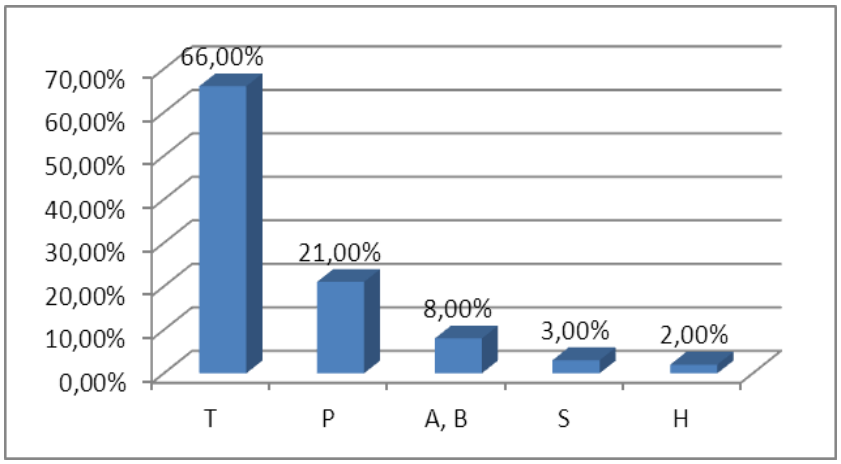

39 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių H tinkle

Ši analizė patvirtino ankstesnę bendradarbiavimo tarp institucijų analizės metu pastebėtą tendenciją, kad su kitų mokslo sričių atstovais informacija nesikeičiama. Tokie gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad mokslinio rezultato pripažinimo (disertacijos gynimo) etape linkstama

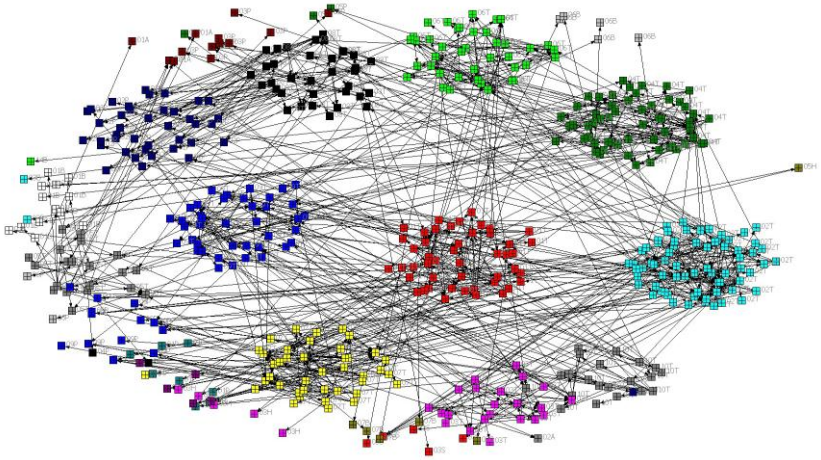
vadovautis savo rato sprendimais, o kitų mokslo sričių ar krypčių atstovai į DGT veiklą yra kviečiami tik dėl būtinumo atitikti doktorantūros nuostatų reikalavimus.

Atliekant T mokslų srities tinklo bendradarbiavimo tarp mokslo sričių/krypčių analizę, pastebėtos kitos tendencijos. Nors artimiausiais ryšiais, kaip ir anksčiau aptartais atvejais, susiję tos pačios mokslo srities atstovai, tačiau neretai į DGT sudėtį įtraukiami ir kitų mokslo sričių mokslininkai. Technologijos mokslų srities disertacijų gynimo tarybų veikloje neretai dalyvavo fizinių mokslų (P) srities atstovai. Su kitomis mokslo sritimis keitimasis informacija nėra intensyvus. Išryškėja ta pati tendencija, kaip ir humanitarinių mokslų srities tinkle – ypač retai į DGT sudėtį vieni kitus kviečia technologijos ir humanitarinių mokslų sričių atstovai.

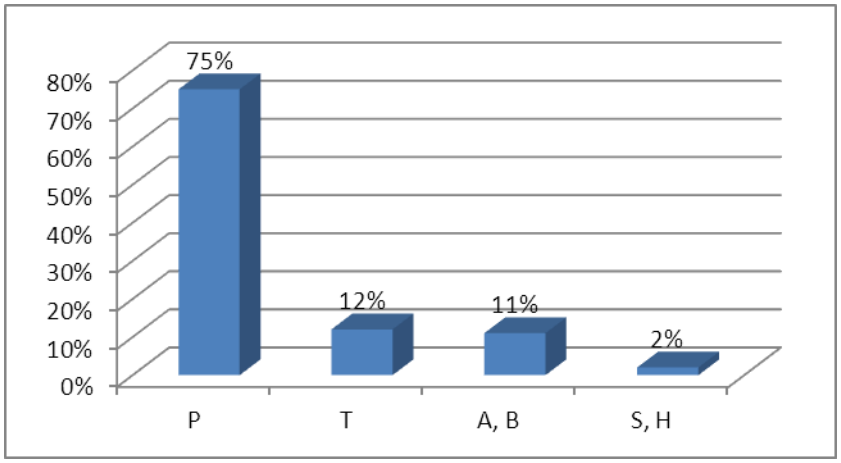
40 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys T tinkle

Analizuojant sąsajas tarp technologijos mokslo srities krypčių, ryškesnio kelių krypčių dominavimo nėra. Socialinių tinklų analizės metodu atkurta tinklo struktūra taip pat leidžia teigti, kad šiuo aspektu tinklas gana vientisas – nuosekliai bendradarbiaujama tarp visų 10 mokslo krypčių atstovų.

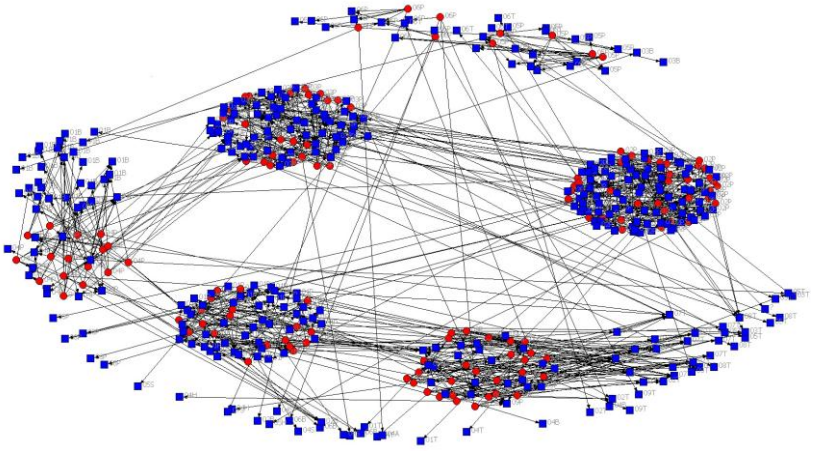
41 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių T tinkle

P mokslų srities tinklo analizė šiuo aspektu patvirtino fizikų uždarumą ir anksčiau pastebėtas bendradarbiavimo tarp institucijų tendencijas - su kitų mokslo sričių ir krypčių atstovais fizikai nėra linkę bendradarbiauti bei keistis informacija.

42 pav. DGT narių atstovaujamos mokslo sritys P tinkle

Dėsninga, kad daugiausia mokslininkų, įtrauktų į DGT sudėtį, buvo iš P mokslų srities. Atkreiptinas dėmesys dėl sąsajų su kitų mokslo sričių atstovais. Pastebėta, kad bendradarbiavimas tarp fizinių mokslų ir technologijos mokslų sričių akademinių bendruomenių nėra nuoseklus. Technologinių mokslų atstovai dažniau linkę kviestis fizinių mokslų atstovus dalyvauti DGT veikloje (21 proc. iš visų dalyvavusių mokslininkų), nei fizinių mokslų atstovai – technologijos mokslų akademinę bendruomenę – tik 12 proc. mokslininkų, pakviestų į fizinių mokslų srities DGT sudėtį, buvo technologijos mokslų akademinės bendruomenės nariai.

43 pav. Bendradarbiavimas tarp mokslo krypčių P tinkle

Atliekant tinklų analizę **geografiniu aspektu**, pastebėtos dvi DGT formavimo(si) tendencijos:

- Kai DGT buriamos tame pačiame mieste esančių institucijų pagrindu

- Kai DGT buriamos mokslo srities pagrindu, neatsižvelgiant į geografinį mokslo įstaigų išsidėstymą

Atlikta analizė parodė, kad S ir P mokslų sričių DGT buriasi tame pačiame mieste esančių mokslo institucijų pagrindu. Tokie dažnesni ryšiai vienos geografinės teritorijos rėmuose gali būti papildomas įrodymas, kad būtina didinti institucijų centralizaciją, jas sujungiant teritoriniu geografiniu aspektu, nes tarp šių institucijų jau susiformavę dalykiniai ryšiai ir tokia integracija iš esmės būtų prasminga, kadangi tokiam sujungimui jau pasiruošta institucijų viduje.

Priešinga tendencija išryškėjo A ir B mokslų srities tinkle. Šiame tinkle intensyviausiai bendradarbiaujama tarp dviejų didžiausiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje ir Kaune esančių mokslo įstaigų. Toks bendradarbiavimas daugiau ar mažiau atspindi realų šių mokslo centrų teritorinį išsidėstymą. Medicinos ir žemės ūkio mokslų centrai sutelkti – Vilniuje (VU) ir Kaune (LSMU). H mokslų srityje kiek ryškesnis bendradarbiavimas pastebimas tarp Vilniaus ir Kauno. Iš principo tai taip pat lemia humanitarinių mokslų koncentravimusi dviejuose universitetuose. Technologinių mokslų srityje bendradarbiaujama taip pat tarp dviejų mokslo įstaigų, esančių skirtinguose miestuose (VGTU ir KTU). Dominuoja abu miestai. Tai, matyt, dėsninga, kadangi didžiausi ir svarbiausi mokslo ir studijų centrai sutelkti didžiausiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje ir Kaune.

Apibendrinant kiekybinio tyrimo rezultatus pažymėtina, kad atlikta skirtingų mokslo sričių DGT pagrindu susiformavusių tinklų analizė parodė, kad didžiausią ryšių skaičių turintys veikėjai aplink save buria arba apie juos burias atskiros akademinės bendruomenės. Šių grupių „žvaigždės" tarpusavyje nebendrauja ir yra skirtingų mokslo institucijų atstovai. Kiekvienas mokslininkas į DGT sudėtį buvo pakviestas vidutiniškai 2 kartus. Socialinių mokslų srities tinkle labiausiai linkstama kviestis į DGT sudėtį tuos pačiu narius, o ne įtraukti naujus. Tarpinstitucinio bei tarpdalykio bendradarbiavimo analizė parodė, kad tarpinstituciniai tinklai nesiformuoja. Tai leidžia manyti, kad institucijos tarpusavyje iš esmės nėra susiję tarpdalykiniais ryšiais. DGT buriamos institucijos, kurioje parengta disertacija, pagrindu. Kitų mokslo įstaigų atstovai į DGT sudėtį kviečiami retai. Galima manyti, kad jie įtraukiami tik dėl būtinumo atitikti doktorantūros nuostatuose nustatytą reikalavimą – DGT sudėtyje turi būti nors vienas kitos nei besiginantysis institucijos atstovas. Kiekvienos mokslo srities DGT veikloje dalyvavę mokslininkai atstovavo panašiam institucijų skaičiui – vidutiniškai 20 mokslo įstaigų. Tarptautiniu mastu bendradarbiaujama taip pat vangiai. Į DGT sudėtį dažniau kviečiami tame pačiame mieste esančių mokslo įstaigų atstovai.

3.2. Kokybinio tyrimo (interviu) rezultatai

- **DGT formavimą lemiantys veiksniai**

*Teisinis reglamentavimas***.** Interviu metu gauta informacija atskleidė, kad DGT formavimą visų pirma lemia teisės aktuose nustatyti reikalavimai DGT sudėčiai. Pokalbio dalyviai nurodė, kad disertacijos gynimui DGT formuojamos pagal esamus nuostatus“ (A1) ir jais yra remiamasi ("remiamasi nuostatais doktorantūros" (C1). Vienas informantas pažymėjo, kad DGT turi būti „pradedama formuoti ne mažiau kaip trys mėnesiai" (D13) iki disertacijos gynimo. Kitų informantų nuomone, DGT pradėti formuoti „reikėtų kokius du mėnesius prieš“ (C4), tai yra „iki gynimo likus 1,5-2 mėnesiams" (B1), kadangi doktorantūros nuostatuose numatyta, kad ne vėliau kaip prieš mėnesį iki disertacijos gynimo, disertacija susipažinimui ir išnagrinėjimui bei įvertinimui turi būti pateikta DGT nariams ir oponentams. Visi informantai pabrėžė, kad DGT narių sudėtį - penkių narių ir dviejų oponentų parinkimą apsprendžia būtent teisės aktų reikalavimai. Viena mokslininkė teigė, kad į DGT neturėtų būti traukiami bendrų publikacijų su disertantu turintys mokslininkai („tikrai netraukčiau bendraautorių“ (E31), kadangi remiantis doktorantūros nuostatais „tarybos nariai arba oponentai nei vienas neturi turėti bendrų publikacijų“ (A4) su disertantu, todėl „bendraautoriaus negalima traukti" (C55). Kelių informantų nuomone, formuojant DGT, labai svarbu, kad mokslininkai, kviečiami į DGT sudėtį, „atitiktų minimalius kvalifikacinius reikalavimus" (A10), nes nariai ir mokslininkai, yra traukiami į DGT „pagal patvirtintus reikalavimus" (B4).

Visi informantai atkreipė dėmesį, kad kitas itin svarbus momentas formuojant DGT, yra „santykis tarp vietinių (įstaigos) ir svetimų“ (A16), kadangi „kitų mokslo sričių atstovų skaičių reglamentuoja įstatymas“(B9) ir „yra nustatyta, kiek gali būti iš tos įstaigos, kurioje ruošiama disertacija“ (A2) ir „kiek turi būti iš šalies, iš kitų įstaigų, kurios neturi nieko bendro su ta įstaiga, kurioje ginasi“ (A3). Interviu gauti duomenys patvirtino ankstesnius socialinių tinklų analizės rezultatus bei nuogąstavimus, kad formuojant DGT kitų institucijų ar mokslo krypčių atstovai į DGT yra įtraukiami siekiant atitikti teisės aktų reikalavimus („žiūrim kaip procentaliai tie dalykai susidėlioja ...tai paprastai taip jie ir stengiasi, kad tai atitiktų“ (E7), „kiek turi būti iš mūsų institucijos, kiek iš kitų institucijų, kiek gali būti iš kitų krypčių" (D5), „kiek reikia iš mūsų įstaigos, paskui, kiek reikia pagal nuostatus iš šalies" (A11)).

Viena informantė (E) pažymėjo, kad dar visai neseniai kai kurios institucijos taikė praktiką į disertacijos gynimui formuojamą DGT įtraukti disertanto mokslinio darbo vadovą. Tai ypač praktikavo Vilniaus universitetas, tačiau mokslininkės nuomonė šiuo aspektu buvo kategoriška - "mokslinį vadovą ...šito negali būti, tikrai netraukčiau" (E30).

Iniciatyvos teisė. Studijų terminų žodyne nurodoma, kad disertacijos gynimo taryba yra „doktorantūros komiteto sudaryta mokslininkų grupė, sprendžianti mokslo daktaro laipsnio suteikimą disertantui“. Interviu metu gauta informacija parodė, kad doktorantūros komiteto vaidmuo, formuojant DGT, yra labiau epizodinis ir formalus. Tik keli mokslininkai (B ir E) pažymėjo, kad DGT „formuoja doktorantūros komitetas, derinama su atsakingos institucijos Mokslo skyriumi ir disertacijos darbo vadovu" (B2). Pasak kitos informantės „akivaizdu, kad tarybą siūlo administracija, iniciatyvos teisė priklauso pirmiausiai administracijai" (E1), tačiau „.administracija tariasi su vadovu (E4) ir „tai tikrai nėra pačių mokslininkų iniciatyva" (E2). Kitų pašnekovų nuomone, formuojant DGT doktorantūros komitetui tenka ne pagrindinis vaidmuo. Paprastai DGT sudėtis yra „siunčiama komitetui... komitetas apžiūri ...tą sąrašą..." (C5), „pasiūlymas dėl tarybos narių teikiamas krypties komisijai" (D8). Tik vienas pašnekovas (D) atkreipė dėmesį, kad „retkarčiais būna pastabų doktorantūros skyriuje“ (D11) „dėl atskirų mokslininkų, tarybos narių ar oponentų" (D9), o kartais „būna ir keitimai“ (D10). Tačiau, kaip reziumavo vienas informantas (A15), „patikrina ...komitetas ....ir ...dažniausiai tvirtina".

Kiek kitokia likusių informantų (A, C, D) nuomonė, kieno iniciatyva disertacijos gynimui yra buriama DGT. Pašnekovų (A ir C) nuomone, iniciatyvos teisė dažniausiai priklauso vadovui („principe tai daro vadovas (A7), „vadovas siūlo, tvirtina taryba" (A8), „siūlo vadovas dažniausiai (C2)). Informanto (D) mano, nors „iš esmės tai yra vadovas ir antras dalykas.... doktorantas" (D3), „didžiausią įtaką, pirminį tą akstiną duoda doktoranto vadovas" (D1). Tad nors praktiškai doktorantas ir vadovas „kartu formuoja tas tarybas, įvertinant visus reikalavimus" (D4), „didžiausias indėlis, kiek teko susidurti, yra vadovo“ (D12), kadangi „doktorantas neturi tiek ir pažinčių, ir tiek žinių kaip vadovas …būtent toje srityje..." (D2). Atkreiptinas dėmesys, kad viena mokslininkė (E) interviu pradžioje teigusi, kad DGT formuojama administracijos iniciatyva, vėliau vis dėlto sutiko, kad administracija „tariasi su pačiu disertantu" (E5), o „disertantas ....su vadovu“, kadangi „jie abu yra suinteresuoti" (E23). Interviu dalyvė taip pat atkreipė dėmesį, kad kartais DGT yra suformuojama pačio disertanto iniciatyva („yra labai aktyvių disertantų, kurie patys sau susiformuoja tarybą“ (E6). Duomenys iš esmės patvirtino ankstesnių tyrimų duomenis bei mokslininkų nuogąstavimus, kad DGT neretai formuojama ir oponentai parenkami disertacijos mokslinio vadovo ar netgi pačio doktoranto iniciatyva (Ruževičius ir kt., 2008, p. 109).

Mokslininkų kvietimo į DGT kriterijai. Visi pašnekovai sutinka, kad institucijos įtaka ar akademinis mokslininko pripažinimas yra pagrindinis veiksnys, užtikrinantis patekimą į DGT. Doktorantūros nuostatuose nustatyta, kad kiekvienas tarybos narys ir oponentas privalo duoti *rašytinį sutikimą* būti tarybos nariu ar oponuoti disertaciją. Pažymėtina, kad tik du mokslininkai (A ir E) akcentavo, kad įtraukti mokslininkus į tarybos sudėtį galima, jei „tie žmonės sutinka („Turi būti sutikimas visų. Jei ...jis nesutinka, tai per prievartą negali būti..." (A9), „kai mes duodam

sutikimą dalyvauti procese (E). Informantas (A) taip pat atkreipė dėmesį, kad apsisprendimą duoti sutikimą būti įtrauktam tarybos nariu ar oponentu, paprastai lemia disertacijos lygis („dažniausiai aš einu ten, kur man yra tinkama disertacija. Šiaip neinu, jeigu ji ten labai silpna" (A49). Atkreiptinas dėmesys, kad minėta aplinkybė - iš anksto žinomas disertacijos lygis iki sutikimo būti įtrauktu į DGT, buvo paminėtas ir kito informanto (E). Svarbu, kad abu pašnekovai atstovauja mokslinių tyrimų institutams. Universitetų atstovams šis kriterijus neatrodė itin svarbus. Tokie duomenys suponuoja nuomonę, kad mokslinių tyrimų institutų atstovai labiau linkę komunikuoti tarpusavyje bei dažniau dalyvauti bendrose diskusijose iš anksto vertinant rengiamos disertacijos turinį. Kita vertus, minėtiems pašnekovams itin svarbus reputacijos išsaugojimo klausimas („kam man eit ...Lietuva maža. Visi pažįsta, visi žino“ (A), „kai mes duodam sutikimą dalyvauti procese, mes dar būnam nematę disertacijos ...nes jeigu būna disertacija silpna, paskui tau atsisakyti jau...“ (E85).

Daugelis pašnekovų (A, C, D) sutinka, kad vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių mokslininkų įtraukimą į DGT, yra ginamos disertacijos tema („priklausomai nuo temos..." (D6), „pirmiausiai žiūrima ...kokia ginama disertacija" (C6). Atsakant į interviu klausimą, kuriuos 3 mokslininkus pašnekovas rekomenduotų įtraukti į DGT, minėti mokslininkai pažymėjo, kad būtina žiūrėti „kokia disertacijos tema, nes kiekvienu atveju žmonės bus skirtingi" (D14), nes yra „žiūrima, kuris labiausiai atitinka mūsų tematiką mokslininkas (A12), ieškoma „specialistų... kurie arčiau tos temos dirba" (C17). Kai kurių informantų nuomone, vienas iš svarbiausių veiksnių, formuojant DGT, yra mokslininko mokslinių interesų sritis („mokslininkai pasirenkami pagal mokslinių interesų kryptį…" (B3), „iš žmonių, kurie dirba toj srity, įtraukiami į tą tarybą" (C9) bei mokslininko publikacijų tematika („mokslininkai pasirenkami pagal publikacijų tematiką" (B5), „kad turėtų patirtį... straipsnių būtent toje srityje" (D7). Nors minėtas veiksnys - mokslinių interesų sritis - iš esmės turėtų būti mokslininko kompetencijos tam tikroje srityje patvirtinimas, tačiau pažymėtina, kad keli informantai (C ir E) pokalbio metu papildomai atkreipė dėmesį, kad svarbu, jog „žmonės būtų kompetentingi toje srityje…" (C7). Į tarybą "turėtų kiek galima kompetentingesni žmonės ir būti įtraukti…" (C8). Vieno pašnekovo (E) nuomone, ne mažiau svarbus veiksnys - mokslininko aktyvumas ir akademinis pripažinimas („.turi dalyvauti tie, kurie tuo metu turi didžiausių laimėjimų..." (E27), „...aš pasisakyčiau už rašančius žmones, dirbančius žmones“ (E34), „mes visada pasižiūrim, ar jis turi publikacijų, ar jis tikrai yra šiuolaikinis…" (E3).

Dažno ir reto dalyvavimo DGT veikloje priežastys. Tam, kad būtų prasmės kalbėti apie mokslininkų dalyvavimo DGT veikloje dažnumą ir retumą, atrenkant tyrimo dalyvius buvo orientuotasi į mokslininkus, kurie tiriamuoju laikotarpiu DGT veikloje dalyvavo vidutiniškai dažnai ir DGT ėjo pirmininko, nario arba oponento pareigas. Pirmojo tyrimo etapo, socialinių tinklų analizės metu, gauti rezultatai parodė, kad mokslininkai DGT veikloje dalyvavo nevienodai dažnai. Šio antrojo tyrimo etapo metu, atliekant interviu, siekta išsiaiškinti tokio skirtingo mokslininkų

dalyvavimo priežastis ir veiksnius, lemiančius dažnesnį vienų mokslininkų dalyvavimą DGT veikloje. Beveik visų pašnekovų išsakytos mintys rodo, kad dažnesnio vienų mokslininkų įtraukimo į DGT sudėtį priežastys yra labai panašios. Kai kurių mokslininkų nuomone, pagrindinė dažno narių dalyvavimo DGT veikloje priežastis, kad „Lietuva "...yra maža ir mokslininkai, kurie savo srityje dirba, pažįsta vieni kitus daugiau ar mažiau ...neišvengiamai…" (D27), todėl dažnesnį vienų mokslininkų įtraukimą į DGT sudėtį lemia Lietuvos, kaip mažos šalies, specifika ir gerai pažįstama mokslo akademinė bendruomenė („nėra Lietuva toks kraštas, kur mes nepažįstame" (A13), „mes visus savo srities mokslininkus pažįstame ...visus pažįstam ...ir tokiu būdu parenkam..." (A14), „...komitetas ...puikiai žino tą esamų mokslininkų bazę - neformalią bazę, sąrašo ten nereikia..."(C53). Informantai (C, D) pripažįsta, kad pastebima tokia tendencija, kad į DGT sudėtį dažnai įtraukiami vis tie patys nariai („...tai yra tas, yra niuansai, yra…" (D28) ir kad, deja, „praktika yra tokia susidariusi, kad kai kurie pastoviai beveik sukasi, ir sukasi, ir sukasi per tuos komitetus ...tarybose, o kiti beveik nekviečiami..." (C14). Kita vertus, pasak pašnekovų, vieni mokslininkai yra dažniau įtraukiami nei jų kolegos neretai dėl jų kompetencijos ir akademinio pripažinimo („...tiesiog yra žinoma, kad tie žmonės ...tikrai pasakys kvalifikuotai, kas per disertacija, koks jos lygis" (C15)), nes „visi žino, kas tą disertaciją gali „perskaityti" ir įvertinti" (C18) bei mokslininko akademinio aktyvumo („...yra žmonių grupė, dirbanti aktyviai, publikuojanti ...tai jie dažniau ir įtraukiami..." (C11). Ir priešingai, yra manoma, kad rečiau įtraukiami tie mokslininkai, kurie „nekompetentingi ir jie tiesiog netinka, kad kvalifikuotai įvertintų disertaciją...." (C12) arba „dėl publikacijų stokos…" (B6) bei dėl to, kad „...publikacijos yra ne visada atitinkančios ginamą temą…" (B7). Atkreiptinas dėmesys, kad socialinių mokslų srities atstovas (būtent ankstesnio tyrimo metu nustatyta, kad S mokslo srities mokslininkai dažniausiai linkę kviesti tuos pačius narius į DGT) nurodė, kad nors socialinių mokslų srities mokslininkų, kuriuos būtų galima įtraukti į DGT, yra daug, tačiau neretai pritrūksta tų, „kurių pastarųjų penkerių metų publikacijos atitiktų reikalavimus..." (B8).

Tačiau daugelis informantų atkreipė dėmesį, kad vis dėlto pagrindinis veiksnys, lemiantis dažnesnį ar retesnį mokslininkų kvietimą į DGT, yra asmeninės mokslininkų savybės ir pastabų pateikimo forma. Atkreipdami dėmesį, kad „pastabų kiekvienai disertacijai daugiau ar mažiau visada galima surasti, tik tų pastabų pristatymo ...forma galbūt yra skirtinga…" (D15) ir „...vieni žmonės vienaip pristato, kiti - kitaip" (D16), informantai neretai teigia, kad mokslininkų dalyvavimo DGT veikloje „..dažnumas priklauso dar ir nuo to, kaip tu bendrauji dirbdamas komisijoj ir ar tavo pastabos nėra užgaulios" (E35). „.Gali tas pastabas pristatyti tokia forma, kad doktorantas pasijus, o kartu ir doktoranto vadovas pasijus kaip ...nepilnavertis arba jau kvailas, sakysim, toj srity, profanas…" (D17). Neretai į DGT sudėtį vengiama kviesti ir perdaug smulkmeniškus („...skeptiškai, čia mano asmeninė nuomonė, mes žiūrim į tuos, kur per daug

smulkinasi oponentai ...tokie per daug smulkmeniški...“ (A41) ar piktybiškai nusiteikusius žmones („Niekas nenori piktybinių žmonių ...yra iš principo tokių, piktybiškai nusiteikusių žmonių" (A18). Kaip atkreipė dėmesį viena pašnekovė, „išsakant pastabas „...turi būti išlaikyta pliusų ir minusų dermė“ (E44) ir „...jeigu tu vertini griežtai, bet ne piktai, tu tikrai būsi kviečiamas ne vieną kartą, ne du kartus, ne tris kartus...“ (E36). Kita vertus, pokalbių metu daugumos informantų nuomonė dėl dažno dalyvavimo DGT veikloje sutapo, kad „fiziškai negali ten daug dalyvauti visuose..." (C19), kadangi disertacijos išnagrinėjimas, jei tai atlieki sąžiningai ir atsakingai, užima daug laiko. Daugelis pašnekovų mano, kad į DGT buvo pakvieti dėl savo akademinių laimėjimų bei jo, kaip mokslininko, kompetencijos pripažinimo.

*Skaidrumo užtikrinimas***.** Ankstesnių tyrimų metu (Nacionalinio tapatumo išsaugojimas globalizacijos sąlygomis, 2007, p. 115) jau buvo akcentuota, kad paskutiniojo doktorantūros etapo – disertacijos vertinimo bei jos gynimo metu ypatingai svarbūs kriterijai - objektyvumas ir skaidrumas. Interviu metu daugelis mokslininkų taip pat atkreipė dėmesį, kad formuojant DGT ir atrenkant mokslininkus visada, „stengiamasi kviesti kuo įvairesnius žmones“ (B11). Kadangi „...ta bazė pas mus ...tų žmonių, kurie gali dalyvauti gynimuose, dar yra pakankama …ir juos galima varijuoti..." (C16), „...pagrindinis dalykas, kad nebūtų labai suinteresuotas žmogus ...kad būtų vis tiktai žmonės daugiau neutralūs to doktoranto atžvilgiu…" (C54), nors kartu pripažįstama, kad kai kurie universitetai nelabai kviečia iš svetur…." (B12).

Skaidriam ir objektyviam disertacijos gynimui bei mokslinių tyrimų kokybės didinimui, neretai į DGT sudėtį siekiama kviestis narius ar oficialiuosius oponentus iš užsienio šalių. Keli pašnekovai atkreipė dėmesį, kad pastaruoju metu tam „...atsivėrė galimybės ...kviesti iš užsienio į gynimus žmones…" (C27), todėl pastaruoju metu į DGT sudėtį neretai yra įtraukiami mokslininkai iš užsienio šalių mokslo įstaigų („...dabar jau visada traukiame žmogų iš užsienio“ (E8), „...dabar mes jau pastoviai beveik ...kviečiamės iš užsienio…" (C28) „....iš užsienio kviečiamas bent vienas: arba oponentas, arba komiteto narys...“(C29) „...visada dabar ...užsienio mokslininkai **...**tai vienas tikrai būtų kas nors iš užsienio..." (E28). Kai kurių mokslininkų nuomone, kitų šalių mokslininkų dalyvavimas didina doktoranto bei vadovo atsakomybę už disertacijos bei mokslinių tyrimų kokybę bei suteikia galimybę perimti gerąją užsienio patirtį, kadangi „...kurie iš užsienio atvažiuoja **...**tai jie labai tvarkingai, kompetentingai tikrai įvertina disertaciją.. kaip pas juos dažnai priimta….." (C42), nes „ten labai išsamiai aprašyta viskas ...ir klausimai, užduoti kokie bus tam doktorantui, kuris ginasi ...ir viskas..." (C43). Kartu pabrėžiama, kad „kviesti narius iš užsienio ne visada yra lėšų…" (D24) ir neretai vis dar „yra problema, kaip juos parsisiųsti į Lietuvą“ (E29), nors pastebima, kad pastaruoju laiku situacija gerėja ir „...dabar lyg tai bus numatoma ir lyg tai atsiras galimybė tokia…" (D25). Tik viena pašnekovė interviu metu atkreipė dėmesį, kad siekis „tarptautinti“ disertacijų gynimus, įtraukiant kitų šalių mokslininkus, ne visada yra labai veiksmingas. Pašnekovė,

remdamasi savo asmenine patirtimi, mano, kad „paprastai užsieniečių recenzijos būna labai mandagios ir nesvarbu, kiek jie parašytų neigiamų pastabų, išvada vist tiek bus teigiama...“ (E11), nes „užsienio žmogus, jis atvažiuoja, jis būna mandagus“ (E10), todėl kai „mes visada sakome, kad tai nepaprastai skaidru ir skaidrina mūsų procesą. Iš tikrųjų ne taip labai ir skaidrina“ (E9). Nors, kita vertus, sutinka, kad kitų šalių mokslininkus įtraukti į DGT vis dėlto reikia, siekiant perimti gerąją užsienio šalių praktiką. Interviu metu vienas pašnekovas nurodė, kad „viskas krypsta vis į geresnę pusę. Žmonės pakankamai rimtai žiūri…" (C41) ir „gerėja ta situacija" (C44). Nors, pasak vienos mokslininkės, DGT formavimas „...pirmiausiai sąžinės dalykas ...to asmens, kuris formuoja, yra sąžinės dalykas..." (E72).

Pažymėtina, kad šiandien vis dažniau keliami mokslo etikos klausimai bei gana vienareikšmiškai pasmerkiami neigiami mokslinių tyrimų aspektai, susiję su mokslinių rezultatų klastojimu ar plagijavimu, tačiau dar retai kalbama apie neatsakingą mokslininkų elgesį mokslo rezultatų vertinimo procese. Šia prasme mokslo etikos klausimai, ypač Lietuvoje, mažai nagrinėta tema, galbūt dėl to, kad „Lietuvos mokslo bendruomenė nėra tokia brandi, kad galėtų sankcionuoti savo profesinę reputaciją žeminančius individus per kolektyvinį spaudimą, akademinį nepripažinimą“ pažeidus mokslinių tyrimų etiką“ (Novelskaitė, Pučėtaitė, 2011, p. 60).

- ***DGT veiklos aspektai***

Disertacijos išnagrinėjimas. Daktaro disertacijos gynimo taryba sprendimą apie daktaro laipsnio suteikimą priima:

- ✓ išnagrinėjusi ginti pateiktą disertaciją,
- ✓ įvertinusi jos kokybę ir atitiktį disertacijoms keliamiems reikalavimams ir
- ✓ disertanto mokslinį kompetentingumą (Studijų terminų žodynas)

Kaip jau buvo minėta anksčiau, gynimui parengta disertacija susipažinimui ir išnagrinėjimui bei įvertinimui turi būti pateikta DGT nariams ir oponentams ne vėliau kaip prieš mėnesį iki disertacijos gynimo. Kadangi informantais buvo pasirinkti tie mokslininkai, kurie tiriamuoju laikotarpiu ėjo ir pirmininko, ir nario, ir oponento pareigas, todėl interviu metu gauti duomenys atskleidė, kad disertacijos išnagrinėjimas iki viešo gynimo posėdžio neretai „...priklauso nuo žmonių kiekvieno, kuris dalyvauja, kaip jis pažiūrės į tą disertacijos reikšmę ...ar tai pro pirštus, ar rimtai..." (D20). Pašnekovai sutiko, kas „...žmonių, aišku, įvairių yra..." (D33) ir „vieni rimčiau žiūri ,...kiti žiūri gana atsainiai…" (C39). Tik du informantai (A ir B) nurodė, kad „DGT būna perskaičius disertaciją ir parašius atsiliepimus" (B19) ir „būna pasirengę" (A35). Pašnekovų nuomone, disertacijos išnagrinėjimas iš principo neretai priklauso nuo to, ar mokslininkas buvo pakviestas būti oficialiu oponentu, ar pirmininku, ar nariu. Informantai nors apgailestaudami, tačiau pripažino, kad neretai mokslininkai ne vienodai atsakingai į tai žiūri („įvairiai būna …žmonės būna įvairūs ir ...ne visada…", (C38) „aš čia iš tradicijos ir ...nelabai aš čia pasiskaičiau (E71)). Jų

nuomone, tai iš esmės lemia prievolė pateikti raštišką atsiliepimą - recenziją. Todėl tarybos nariai, kuriems recenziją parašyti neprivaloma, iki viešo gynimo posėdžio disertaciją būna išnagrinėję gana skirtingai („dėl tarybos narių tas skirtumas labiau ryškėja" (D37). Kai kurie informantai atkreipė dėmesį, kad (A39), kad neretai atsainus požiūris lemia, kad „...tarybos nariai dažniausiai pasitenkina referatu - santrauka" („pasižiūrėdavo į pirmuosius disertacijų autoreferatus, nors jie dažniausiai neatspindi disertacijos (E61).

Nors kai kurių pašnekovų nuomone, neretai ir oponentai „parašo formaliai ir ...„atsikabinkit nuo mano galvos“ (C40), tačiau likusiųjų nuomonė šiuo klausimu buvo vieninga - „iki gynimo oponentai daugiau žiūri" (D41), nes, kaip pažymėjo vienas pašnekovas, tai „privalu, ypatingai oponentams" (A36), kadangi „turim pateikti raštišką atsiliepimą ...tai yra rimtas darbas..." (A37) ir „...jei oponentas esi ...ir ...nenori savęs parodyti iš blogosios pusės, turi tikrai išnagrinėt... nieks to nenori, kad blogai atrodytum…" (A40). Kad oponentų „darbas yra didelis, svarbus…" (D34) sutinka visi pašnekovai, nes „oponentas turi jau žymiai... rimčiau įvertinti disertaciją" (C51), nes „turi įvertinti visumą“ (E43) ir todėl DGT pirmininkai oponentų darbu iki viešo gynimo posėdžio - disertacijos išnagrinėjimu, paprastai yra patenkinti („...dėl oponentų aš didelių priekaištų neturėčiau" (D36), „...tokių atvejų, kad nebūtų gero oponavimo arba vertinimo, tai jau beveik nėra…" (C45).

*DGT indėlis, krūvis ir atsakomybė***.** Interviu metu gauta informacija parodė, kad ne visiems mokslininkams, įtrauktiems į DGT sudėtį, tenka vienodas krūvis bei atsakomybė už sprendimo priėmimą. Neretai tai taip pat lemia einamos pareigos DGT. Kai kurių informantų nuomone, didžiausias krūvis ir atsakomybė dėl viešo gynimo posėdžio organizavimo, pasirengimo bei pačio posėdžio eigos bei atmosferos jame tenka pirmininkui („dėl organizavimo, be abejo, pirmininkui" (C47), „...pasiruošimo gynimo posėdžiui, be abejo, paties pirmininko …viskas yra jo rankose..." (C79), „...gynimo metu daugiau yra pirmininko darbas, …per gynimą pirmininkas daugiausia" (D40), „turi laikyti ranką ant pulso ...jausti, į kurią pusę vyksta diskusija, kad nenukryptų į šoną…" (D42).

Dėl DGT nariams tenkančio krūvio bei atsakomybės informantų požiūriai yra gana skirtingi ir pasiskirsto maždaug po lygiai. Kai kurie mano, kad nariai „paprastai gynime dalyvauja aktyviai“ (B20) („Man atrodo normaliai ...aktyviai dalyvauja, klausia ...aktyvūs žmonės" (A34) „...vieni plačiau pasakoja, daugiau kalba…" (D38), „...ten jį išnaršo kaip reikiant..." (C37). Kitų pašnekovų nuomone, DGT nariams, lyginant su oponentais ar pirmininku, tenka daug mažesnis tiek krūvis, tiek atsakomybė („...kitiems tai…. ne tiek ten didelis tas krūvis…" (C48)), kadangi viešo disertacijos gynimo posėdžio metu išsakomi trūkumai ar "....pastabos daugiau būna kaip ir korekcinio pobūdžio .....pastabos būna ne esminės..." (D39), nes DGT nariai „daugiau įvertina bendrą vaizdą, disertacijos vietą“ (C50).

Vienos pašnekovės nuomone, DGT krūvio atsakomybės klausimas susijęs su sprendimo priėmimu, todėl didžiausia atsakomybė tenka „pirmininkui ir nariams, nes oponentai nedalyvauja priimant sprendimą" (B21). Likusiųjų pašnekovų nuomonė dėl oponentams tenkančio krūvio bei atsakomybės buvo priešinga. Jų manymu, didžiausias krūvis ir atsakomybė dėl disertacijos išnagrinėjimo bei disertacijos kokybės įvertinimo tenka oponentams („oponentams, didžiausias krūvis tikrai oponentams, nes oponentai .... jie nagrinėja visą disertaciją" (A38), „oponentai …daugiau atsakingi, turi atsakingiau ...taip ir yra ...oponentai ....jie turi kritinę pusę...." (C49), „anksčiau didžiausia atsakomybė buvo oponentams“ (E78), nes „...jų pagrindinė užduotis ir pareiga - detaliai peržiūrėti, sistemiškai, iš kritinės pusės peržiūrėti ir pabrėžti .....ir privalomus, aišku, ir trūkumus“ (D35)

- ***Viešas disertacijos gynimo posėdis.***

Posėdžio trukmė. Interviu metu gauti duomenys atskleidė, kad viešo disertacijos gynimo posėdžio trukmė neretai priklauso nuo ginamos disertacijos mokslo srities. Biomedicinos ir žemės ūkio mokslų srities bei technologinių mokslų srities disertacijų gynimo posėdžiai vidutiniškai trunka nuo trijų iki keturių valandų („kiekvieną kartą individualiai, bet principe tai nuo trijų iki keturių valandų" (A31), „....mūsų kryptyje ...panašiai nuo dviejų valandų iki trijų su puse, vos ne iki keturių…" (D31). Humanitarinių ir socialinių mokslų srities disertacijos gynimas vidutiniškai tęsiasi dvi tris valandas („Apie 2-2,5 valandos" (B17), „...trunka paprastai nuo dviejų iki trijų valandų (E75)). Fizinių mokslų srities (C34) disertacijos apginamos per trumpiausią laiką - per pusantros valandos („...apie pusantros valandos …pas mus...“). Kartu buvo pažymėta, kad „...kituose moksluose ten gali užtrukti ir iki trijų valandų" (C36) „ o literatūrologai ...jų ten tos kalbos yra labai ilgos" ...(E). Kai kurių pašnekovų nuomone, disertacijos gynimo posėdžio trukmė gali priklausyti ir nuo ginamos disertacijos kokybės ir trunkančių diskusijų, („kartais priklauso nuo disertacijos lygmens ....jei ji įdomi, tai ilgiau, o taip trumpiau..." (A33).

Disertacijos kokybės ir disertanto mokslinio kompetentingumo vertinimas. Viešo disertacijos gynimo metu disertantas turi atskleisti savo mokslinio darbo originalumą, pristatyti pagrindinius savo darbo rezultatus, teiginius ir išvadas (Doktorantūros nuostatai, 2001). Interviu metu surinkta informacija parodė, kad disertanto kalbai, disertacijos pristatymui yra skiriama vidutiniškai 20 - 30 minučių („Disertantas kalba apie 20 minučių" (B18), „Disertanto pristatymas maždaug ...nuo 20 iki 30 minučių" (C35), „Disertantas kalba dvidešimt, maksimum trisdešimt minučių ...Tikrai ne daugiau…" (D32). Kaip atkreipia dėmesį informantai, „Disertantui priklauso 20 minučių. Jei jis daugiau, tai nelabai gerai..." (A32), kadangi neretai „...mes paprastai patys sakom, prašom čia ilgai nepristatinėti to darbo, nes mes jau jį skaitę“ (E74).

DGT sprendimą dėl daktaro laipsnio suteikimo priima išnagrinėjusi ir įvertinusi disertacijos kokybę ir atitiktį disertacijoms keliamiems reikalavimams ir disertanto mokslinį kompetentingumą

(Studijų terminų žodynas, Doktorantūros nuostatai, 2001). Interviu metu surinkti duomenys taip pat atskleidė, kad „labai dažnai būna blogi pristatymai („...būna kartais netinkamas pristatymas" (C58). Ir nors DGT neretai atlaidžiai žiūri į disertanto pristatymą ir „kaip jie sako po to visi, kad tai nemenkina disertacijos gerųjų pusių, bet kad prastai paruoštas pristatymas - tikrai yra tokių atvejų…" (C59). Pašnekovo nuomonė šiuo atveju buvo pakankamai kategoriška - tai iš tiesų menkina disertacijos kokybę. Nors daugelis sutinka, kad kai disertacija gerai parengta, vėliau ji yra sėkmingai apginama („Tą disertaciją, kur puikiai parašyta, dažniausiai puikiai ir apsigina, nes yra vadovai, viskas…“ (A50).

Pašnekovai pabrėžė, kad „...disertacija turi būti vieningas darbas. Dažnai būna, kad šitam nusižengiama…" (C61). Pasitaiko atvejų kai „iš kelių straipsnių daromas darbas …žmogus sudėjo savo straipsnius ir pabandė sudaryti disertaciją…" (C63), tačiau „...teisingai turėtų būti ginama tik viena tema. Ir tie straipsniai, kurie nesusiję su disertacija, neturėtų būti ginami, ir jie neturėtų skaičiuotis…." (C62). Paprašius pateikti gerosios ar blogosios praktikos pavyzdžių iš savo asmeninės patirties, pašnekovai nurodė, kad kartais ginamos disertacijos yra silpnos („...visokiausių pasitaiko…." (A56), „...yra kartais vieną kartą kitą kartą silpnesnių disertacijų …čia ne paslaptis...." (A51), „...disertacijos būna labai įvairių sričių ir ne visos yra, kaip pasakyti... " (D22). Teigiama, kad viena iš dažniau pasitaikančių silpnesnių disertacijų priežasčių būna metodologinės spragos („...būna disertacija blogai parašyta tiesiog…." (C60). Tačiau vienos pašnekovės nuomone, kartais priežastys būna daug gilesnės ir „...jei ...iš suformuluotų gynimui teiginių, išvadų ....nėra tos išvados.... tai apie kokią disertaciją tada šnekam“ (E84). Kai kurių pašnekovų nuomone, ginamos disertacijos lygis ir jos kokybė neretai priklauso ne tik nuo doktoranto kompetencijos, bet ir nuo mokslinio darbo vadovo bei mokslo srities, kurioje ginama disertacija, akademinės bendruomenės. Tai įtakoja mokslo srities specifika ir mokslo visuomenė, kuri tai formuoja („...čia priklauso nuo tos mokslo visuomenės, kuri tą formuoja...." (C75) , todėl fizinių mokslų srities atstovo nuomone, „....matematikoj ir informatikoj ….pseudo ko nors neparodysi ...turi parodyti tikrą produktą…." (C76) ir „tu jau ten neprakiši kažko...“ (C80). Biomedicinos mokslų atstovo nuomonė šiuo požiūriu taip pat sutapo („...mes serijiniai negaminam, kaip būna, kad serijiniai gamina...“ (A57). Tuo pačiu yra manoma, kad kituose moksluose, pavyzdžiui socialiniuose, rašant disertaciją ar rengiant mokslines publikacijas „vis tiek ten ....kažkas gausis“, todėl jo manymu, ten disertacijos kokybės klausimas gali kelti daugiau abejonių („Apie socialinius mokslus visko esu prisiklausęs..." (C78).

Technologinių mokslų srities atstovas pripažino, kad jų mokslo srities disertacijos neretai būna prastos kalbiniu aspektu - kalbos išraiškos priemonėmis ir minčių formulavimu („...pas mus silpna pusė, kadangi mes inžinerijos srity, tai žmonių iškalba ir tokie aspektai kaip lietuvių kalbos žinios…"D46), tačiau mokslininko nuomone, tai nemenkina disertacijos kokybės, nes labiau

žiūrima į esmę („...mano nuomone, tai yra neesminis dalykas , ne tame esmė yra inžinerijos mokslų…"D47).

Teigiant, kad gynimui pateiktą disertaciją visada siekiama įvertinti atsakingai ir objektyviai („tikrai labai rimtai žiūrime..., jeigu žmogus ginasi, tai nereiškia, kad jis ten gaus visus balsus, penkis „už"" (C20), vis dėlto kai kurie pašnekovai sutiko, kad jei ginama disertacija nėra itin stipri, „dažnai... žiūri gynimo taryba į tai šiek tiek atlaidžiai, jei mato, kad mokslininkas, jis pakankamą lygį turi..." (C64). Yra manoma, kad vertinant disertaciją bei priimant sprendimą dėl daktaro laipsnio suteikimo, yra svarbus bendras disertanto mokslinis lygis, kuris itin išryškėja disertacijos gynimo metu („Disertacijos gynimo metu ...ta mokslinė kompetencija labai gražiai išryškėja...." (E76) „į žmogų žiūrima, kaip jisai kalba, kaip jisai samprotauja, koks jisai, bendras lygis koks yra mokslinis..." (C65), „...dėl to kartais tas „užsitušuoja"…" (C66), „vertini darbą ir reikia matyti to žmogaus perspektyvą..." (E36), kadangi „...vertina to paties cecho darbininkai" (E77).

- ***Vadovavimo doktorantams patirtis***

Doktorantų kompetencija ir motyvacija. Interviu metu pašnekovai (C ir E) išskyrė kelis veiksnius, trukdančius aktyviai ir veiksmingai vadovauti doktorantams - tai doktoranto kompetencija ir motyvacija. Nurodydami, kad doktorantų kompetencija būna skirtinga („kompetencija gali būti įvairi ...." (C74), tuo pačiu jie akcentavo, kad pastaruoju metu Lietuvoje itin daugėja doktorantų, kurių akademinis pasiruošimas žemo lygio ir todėl neretai doktorantai stokoja mokslininkui reikalingų kompetencijų. Mokslininkų nuomone, doktorantų kompetencijos stoka susijusi su studijų programose numatytų privalomų dalykų mažinimu, fundamentinių dalykų atsisakymu jau bakalauro studijose („kompetencijos mažai ...fundamentiniai dalykai .....yra fragmentiška ir jie neturi pasirengimo..." (E105). Bendram darbui su doktorantu ne mažiau svarbus kitas veiksnys, turintis įtakos geram rezultatui, yra pačio doktoranto motyvacija ir pasirengimas vykdyti mokslinius tyrimus. Pašnekovai iš esmės sutiko, kad doktorantų siekiai ir nusiteikimas moksliniam darbui būna skirtingas ir tai priklauso nuo žmonių („motyvacija nevienoda, labai priklauso nuo žmonių" (E104), „nuo žmonių priklauso …pats žmogus turi siekti…" (D51), „vieni būna ....motyvuoti, kaip sakom „kietas doktorantas" (C70),„...visokių būna doktorantų" (C69) , „vieną reikia paremti, palaikyti, kitam kaip tik to nereikia. Čia jau priklauso nuo žmonių" (E103). Paprašius pasidalinti savo asmenine vadovavimo doktorantams patirtimi, pašnekovų nuomonės pasiskirstė po lygiai. Vieni nurodė, kad neteko susidurti su bloga patirtimi, kadangi jam teko vadovauti doktorantams kurie buvo „labai motyvuoti…tikri mokslininkai…." (A58) („...neblogi žmonės ...žmonės norintys čia ....botago čia nereikėjo" (A59), „aš labai patenkintas, kadangi viršijo lūkesčius mano visus, ko aš tikėjausi" (D50). Kiti nurodė, kad doktorantų motyvacija patenkinti iš dalies („pilnai patenkintas, aišku, kad ne...."(C68), „Ne visada, bet dažniau taip" (B24), kadangi yra sutikę doktorantų, kurie patys nerodydavo iniciatyvos ir juos tekdavo nuolat raginti („...kitas toksai,

kuriam jau reikia paspardyti...“(C71), „esu turėjęs doktorantę, kuri iniciatyvos nerodė... reikia stumti tokiu atveju…" (D52), „kitą tu už rankos vedžioji ir ....ir vedžioji...“(E65). Pašnekovai atkreipė dėmesį, kad kartais tokio elgesio priežastis lemia gyvenimo realijos, kai doktorantai, studijuodami doktorantūroje, turi papildomai dirbti ir tada „...doktorantūra jam yra tik toks antraeilis dalykas" (C72), „...norim, kad pagrindinis būtų tavo mokslinis darbas, o jei ...reikia užsidirbt, ...eini... padirbėt…." (C73). Tačiau daugelio mokslininkų nuomonė iš esmės sutapo, kad jei doktorantas pats nebus nusiteikęs augti ir tobulėti, galutinis doktorantūros studijų rezultatas nebus geras („...jeigu jis nebus nusiteikęs augti, tai jis kur nors galės gražiai vegetuoti tokiom pusėtinai palankiom mokslo sąlygom....“ (E21).

Vadovo ir doktoranto santykis. Interviu metu pašnekovai teigė, kad nors vadovavimo doktorantams tvarka nėra reglamentuota teisės aktais ir tik kai kuriose institucijose jų pačių iniciatyva vadovavimo doktorantams tvarka yra aprašyta vidiniuose teisės aktuose - doktorantūros reglamentuose, tačiau aktyviam bei veiksmingam vadovavimui yra itin svarbūs sistemingi vadovo susitikimai su doktorantais. Interviu metu gauti duomenys parodė, kad moksliniuose institutuose su doktorantais bendradarbiaujama dažniau ir nuosekliau („...mes vos ne kasdieną" (A55), „vieną kartą per savaitę tai susitinku su visais“ (E99) nei universitetuose („pagal poreikį, bet ne rečiau kaip 2-3 kartus per metus" (B23) „...tai žiūri į žmogų ...kitas labai savarankiškai moka dirbti ir jam nereikia..... Jis vieną kartą į metus .gana retai tada“ (C67). Kai kurie mokslininkai nurodė, kad kartais naudinga organizuoti ne tik individualius, bet ir bendrus visų to pačio vadovo doktorantų susitikimus („Su doktorantais būna ir grupinių susitikimų, ir individualių ....bet ryšys turi būti individualus...“(E102). Nuolat organizuojami susitikimai, kaip akcentavo viena pašnekovė, leidžia „supažindinti, parodyti visas naujienas, o jiems - parodyti, ką jie dabar veikia“ (E100). Tokiu būdu yra mokoma dirbti sistemingai bei formuojami bei įvirtinami mokslinio darbo įgūdžiai („Reikia mokyti sistemingo darbo. Sistemingai dirbti“ (E101), „...turi padėti jam suvesti į visumą ...jis neturi įgūdžių tokiai didelei visumai..." (E40), nes „...trečioje studijų pakopoje atsidūręs vakarykštis studentas ...tikrai savarankiškai neparašys gero darbo.."(E39).

*Vadovo vaidmuo***.** Pažymėtina, kad tik viena pašnekovė interviu metu atkreipė dėmesį ir į mokslinio darbo vadovo vaidmenį bei atsakomybę už parengtos disertacijos kokybę („...kai mes kalbam apie disertaciją taryboje, mes turime turėti galvoje, o ką ten veikė vadovas“ (E41). Mokslininkė pažymėjo, kad vadovai labai nevienodai dirba su doktorantais („...reikia turėti galvoje, kad labai nevienodai su disertantais dirba vadovai“ (E37). „kiekvienas vadovas turi savo....“ (E63), o pasitaiko ir tokių atvejų, kai vadovai elgiasi ir neatsakingai („...kai kurie ... stulbina .....nieko nedirba, bet reikalauja..." (E38). Kito pašnekovo nuomone, sėkmingam darbui svarbu, kad būtų tarpusavio ryšys ir sutarimas („...kiekvienas masto kitaip ....tai tu skirtingai ir dirbi..." (E64), „kad vadovas ir doktorantas dirbtų, jie turi abipusiai sutikti, sutarti" (D53), todėl bendras rezultatas būtų

geresnis, jei su būsimu doktorantu būtų galimybė susipažinti iš anksto („...potencialus vadovas, potencialus doktorantas ...turėtų kalbėtis aiškintis ...pažinti vienas kitą..." (D54).

- ***Esamos situacijos vertinimas***

Teisinis reglamentavimas. Interviu metu pašnekovų buvo prašoma išsakyti savo asmeninę nuomonę dėl esamo doktorantūros baigiamojo etapo teisinio reglamentavimo bei DGT formavimo bei veiklos praktikos. Vertėtų atkreipti dėmesį, kad mokslininkai išsakė nuomones dėl tuo metu galiojusių teisės aktų nuostatų, kuriomis remiantis buvo formuojamos DGT ir ginamos disertacijos, tai yra buvo remiamasi senaisiais doktorantūros nuostatais. Interviu metu surinkti duomenys parodė, kad pašnekovų vertinimai skiriasi ir neretai net to pačio informanto pasisakymai interviu metu įvairuoja ar prieštarauja anksčiau išsakytoms mintis. Kai kurie informantai nurodė, kad esamas teisinis reglamentavimas pakankamas („man atrodo, kad gerai reglamentuota“ (A42), „manyčiau, kad tvarka yra tinkama" (B13), „dabar ji yra nusistovėjusi" (A21) ir „iš esmės teoriniai reikalavimai atitinka praktiką (B14). Pasisakymai leidžia manyti, kad dauguma mokslininkų pritaria esamai DGT formavimo bei disertacijų gynimo tvarkai, kai tarybos formuojamos pačio disertanto ir mokslinio darbo vadovo iniciatyva.

Praktika. Pašnekovų nuomone, tik teisės aktų reikalavimų laikymasis nelemia pačio proceso ir galutinio etapo rezultato kokybės. Kai kurie mokslininkai (Ramonas, 2011) jau anksčiau atkreipė dėmesį į tai, kad disertacijos gynimas neretai būna formalus ir neretai oponentui sukritikavus disertaciją ir nurodžius aibę trūkumų, visada yra pasakomas tradiciniu tapęs sakinys, kad „nežiūrint visų čia išsakytų pastabų, disertacija tenkina daktaro disertacijoms keliamus reikalavimus“ (p. 64).

Pažymėtina, kad dalis pašnekovų (vyresnių nei 55 metų amžiaus), apginusių disertacijas tarybiniais laikais, sutinka kad „dabar žymiai supaprastinta viskas“ (A26), „dabar vis dėlto į daug ką žiūri kaip į formalų dalyką“ (E79) ir disertacijų „gynimai pasidarė formalesni negu būdavo anksčiau“ (E16). Viešo disertacijos gynimo metu remiamasi susiformavusia praktika - paprotine teise („...ta paprotinė teisė, kuri yra ...." (E25), todėl neretai net DGT nariams ar oponentams ir išsakius eilę pastabų ar trūkumų, galiausiai yra pasakoma tradicinė jau tapusi frazė „nepaisant čia išvardintų trūkumų, darbo vertė nuo to nenukenčia“. Nors pačių mokslininkų nuomone, „aišku, kad nukenčia ...“ (E12), tačiau, kaip atkreipė dėmesį viena pašnekovė, „...taip žmonės sukasi iš tos padėties...“ (E13), nes „atsiras visada žmonių, kurie paskys: na ir kas, na tegul eina, na kas čia tokio“ (E57). Kita vertus, esant tokiai praktikai, disertacijos gynimo metu DGT nariai dažniausiai apsiriboja keliomis pastabomis arba nurodo vos kelis trūkumus, nelemiančius disertacijos gynimo baigties („...kiek tu neigiamų dalykų pasakysi... Na... šešis..., o jei ten yra viskas šleiva kreiva...“ (E97), nes nenorima sugriauti likimo, pasipriešinti tradiciškai susiformavusiai paprotinei teisei ir sužlugdyti tiek disertanto, tiek mokslinio darbo vadovo karjeros. Tokiais pat principais neretai remiamasi ir rašant oficialius atsiliepimus, nes „...kiekvieną kartą recenzentas, prieš rašydamas

neigiamą recenziją, pagalvos, o kaip įvertins mano doktorantą“ (E26). Todėl disertacijos gynimo metu „jei šita frazė yra, kad „atitinka reikalavimus ir taip toliau“, na ir ...atitinka reikalavimus... ir viskas“ (E80).

Interviu metu gauti duomenys suponuoja nuomonę, kad DGT vaidmuo svarbiausiame doktorantūros baigiamajame etape yra formalus. DGT tenka labiau viešo skelbėjo vaidmuo, nekvestionuojant ankstesnio priimto sprendimo dėl disertacijos tinkamumo ją ginti. Kaip pastebi patys pašnekovai, DGT „yra daugiau toksai prestižinis darbas“ (E96), kadangi „pats gynimo pirmininkas ar nariai jokios atsakomybės nesiima“ (E81), nes sprendimas, ar disertacija atitinka jai keliamus reikalavimus ir yra tinkama ginti, yra priimamas anksčiau mokslinio darbo vadovo ir institucijos vadovybės sprendimu, todėl pašnekovai atvirai nurodė, kad „...jeigu praleis, tai galima sakyti jau apsigynė ..." (D44). Kiti mokslininkai taip pat teigė, kad jei disertacija „daėjo“ iki gynimo, tai ji turi būti ginama" (A54), nes „principe tai negali taip būt, kad jeigu ....Juk yra komisija, instituto komisija ar ten universiteto komisija, kuri tą disertaciją pražiūri...“ (A53). Esant tokiai praktikai bent tiriamuoju laikotarpiu visos disertacijos buvo apgintos („....na bet ... apsigina, visi apsigina…" (A52), „apsigina visi, bet ... taip kad neapsigintų …" (C21), „kad neapsigintų - pas mus nebuvo …" (D48), ir tik viena pašnekovė nurodė, kad vis dėlto yra buvę keli atvejai, kai disertantas neapsigynė disertacijos viešo gynimo metu („...vos kelis atvejus aš galiu prisiminti, kai žmonės neapsigynė disertacijos gynimo metu. (E14). Galima manyti, kad esant tokiai praktikai, mokslininkai nesijaučia reikšmingi ar galintys turėti įtakos disertacijos kokybės vertinimui.

Lyginimas su ankstesniais laikais. Interviu metu dalis mokslininkų (vyresni nei 55 amžiaus), kurie patys disertacijas gynėsi tarybiniais laikais, esamą tvarką buvo linkę lyginti su ankstesne praktika. Lygindami savo dabartinius gynimus su ankstesniais, kai kurie informantai teigė, kad jo laikais, dar sovietiniais laikais, buvo daugiau kokybės. Vienas pašnekovas atkreipė dėmesį, dabartinė disertacijų gynimo praktika „toli gražu“ „...palyginus su tuo kaip buvo ...aš nesu tarybinės santvarkos patriotas“, bet vis tik taryba būdavo labai solidi" (A25) „...sąjunginės tos komisijos buvo viena bendra komisija..." (C23), „mes turėjom tą nuolatinę tarybą, kai aš gyniau ...tai ten buvo „n“ tų žmonių, didžiulės tos tarybos (E87). Pašnekovai sutiko, kad viešo gynimo metu tarybos nariai „...tikrai visi buvo pasiskaitę ir jie ten visi šnekėjo“ (E88) ir disertacijos gynimo baigtis iš anksto nebuvo žinoma („tarybiniais laikais tai tikrai buvo šitaip, kada dar nesi tikras, ar tu apsiginsi…" (C22), „...tu eini ir tu nežinai, kas ką pasakys“ (E89).

- **Doktorantūros silpnybės**

Atsakomybės stoka ir kontrolės filtro trūkumas. Interviu metu paaiškėjo, kad minėti trūkumai neturėtų būti tiesiogiai siejami su DGT veikla. Kai kurių pašnekovų nuomone, atsakomybę turėtų prisiimti Doktorantūros komitetai, duodantys pritarimą bei leidimą, kad disertacija gali būti ginama („...atsakomybę turėtų prisiimti tie „nematomi“, kurie teikia disertaciją, praleidžia ginti“ (E82),

„...atsakomybė ...čia turėtų būti tų...“ (E90), „...tai ten jie turėjo matyti ...kodėl jie čia dabar duoda...“ (E98), „čia turėtų būti tas filtras, kuris iš tikrųjų turėtų veikti. Dabar jis ne visada veikia“ (E83). Pašnekovai sutiko, kad „...šiai dienai, kiek man teko susidurti, tai toli gražu...“ (D21) ir nors Doktorantūros komitetai iš dalies turėtų prisiimti atsakomybę dėl „praleistos“ disertacijos kokybės („...yra tos tarybos, bet... kada jie ką skaito“ (E56), tačiau praktiškai tai nevyksta. Kita vertus „...dabar nėra tokios kontroliuojančios institucijos, kaip, sakysim, anais laikais buvo VAK, kuri skaitė ir skyrė „juoduosius recenzentus“ (E24) ir „neteko girdėti, kad iš tikrųjų kas nors koks nors kam nors nemalonumas dėl to būtų - ar vadovui, kad leido prastą disertaciją, ar tai komisijai - niekam nieko“ (E91). Ne mažesnė atsakomybę už disertacijos kokybę turėtų prisiimti ir vadovai. Pašnekovai mano, kad „darbas turi būti parašytas, apsvarstytas ir tada galima lipti toliau" (E48) arba jei disertacija nėra tinkamai parengta, ji negali būti teikiam gynimui („Mes stabdom pirminę..." (E47). Kaip atkreipė dėmesį viena mokslininkė, „jeigu tu matai, kad tas darbas jau yra labai prastas ir blogas, jis neturėtų būti prileistas prie gynimo“ (E45) - „šitą dalyką aš sakau kategoriškai“ (E46)

- ***Mokslo politikos vertinimas***

Doktorantūra - studijų pakopa. Daugelio pašnekovų nuomone, esama tvarka iš dalies nulemta mokslo visuomenės, formuojančios politiką. Daugelis informantų, kalbėdami apie ginamų disertacijų kokybę, atsakomybę už jos turinį, mano, kad doktorantūrą prilyginus studijoms ir jai tapus trečiąja studijų pakopa, didesnis dėmesys skiriamas formaliam studijų užbaigimo rezultatui, o ne rezultatų kokybei. Kaip ir kiekvienos studijos, pavyzdžiui bakalauro, magistro studijos, taip ir doktorantūra, turi būti kuo nors baigiama („doktorantūra tapo studijų pakopa. Jeigu tai yra studijų pakopa, jinai turi būti kuo nors baigiama“ (E17). Todėl institucijos, siekdamos išlaikyti savo reputaciją, atitikti standartus bei užsitikrinti finansavimą, stengiasi, kad doktorantūros studijos būtų baigiamos apginta disertacija („.nes kitaip vadovą „laužia“(A28), „kadangi dabar doktorantūra trečia pakopa, tai mirk gyvenk jis turi disertaciją kokią tai paduot..." (A27). Esant tokiai mokslo politikai, „...svarbu suspėti laiku parašyti „ką nors“, „darbas turi būti bent jau įvertinamas teigiamai“ (E18), todėl neretai pasitaiko, kad „kiekvienas žmogus yra stumiamas ginti „ką nors“, svarbu kad būtų...“ (E20).

Institucijų sujungimas. Kitas mokslo politikos aspektas, turėjęs tiesioginės įtakos DGT formavimui ir veiklai, susijęs su studijų ir mokslo įstaigų bei mokslinių tyrimų institutų reorganizacija – sujungimu. Kaip atkreipė dėmesį ne vienas pašnekovas, „...dabar pasidarė problema didžiulė... Vilniaus universitetui.... iš šalies gauti oponentą arba tarybos narį ....ir dar kad jis turėtų atitinkamą kvalifikaciją iš tos mokslo srities..." (A17), kadangi dalis mokslinių tyrimų institutų, įvykdžius institucijų reorganizaciją, tapo Vilniaus universiteto struktūriniais padaliniais (Matematikos ir informatikos institutas, Teorinės fizikos ir astronomijos institutas, Biotechnologijos institutas, Biochemijos institutas). Atkreipiant dėmesį, kad „faktiškai nebėra iš kur kviesti

žmonių..." (C25), kartu pabrėžiama, kad, formuojant DGT ir siekiant įvykdyti doktorantūros nuostatų reikalavimus dėl kitų institucijų mokslininkų įtraukimo į DGT sudėtį, neretai tenka suktis iš padėties („ieškai gretimų sričių, taip ...sukiesi...“ (E33), „yra toks punktas, su kuriuo dažnai ...susiduriam ir…. tenka suktis ....tai reikalavimai komiteto sudėčiai…." (C24). Pašnekovai pabrėžė, kad „tokie standartiniai apribojimai...“ (E19) sukuria aibę kitų problemų. Tokiu atveju neretai pasitaiko, kad „pasikvieti, kuris ...nesupranta, apie ką disertacija. O reikia įtraukti ...tą žmogų. Tai formaliai kažką susako, kažką iš įvado ...pamini ...kokias topografines klaidas, o norisi, kad vis tiktai būtų esmė…" (C46), todėl, pašnekovų nuomone, „tas yra trupučiuką per stipru ten daryti tokius reikalavimus ..." (C26) ir reikėtų peržiūrėti galiojančių teisės aktų nuostatas.

Ribota mokslininkų bazė. Kai kurie mokslininkai interviu metu nuolat atkreipdavo dėmesį, kad Lietuva maža šalis ir „problema yra kartais sudaryti tikrai tokią tarybą, kurią norėtum" (D26). Kitų mokslininkų nuomone, iš tiesų „kartais sunku rasti žmones, kurie būtų tikri specialistai toje srityje Lietuvoje..." (D23), „nelabai yra specialistų.... Ir ateityje mes turėsim čia problemų“ (E31). Kadangi kai kurių mokslų sričių publikacijos neretai yra rengiamos kartu su bendraautoriais, kompetentingų mokslininkų lieka dar mažiau („.jei jis būna bendraautorius to straipsnio …pagal tą tvarką tu negali... daug iš karto atsisijoja" (C56), „nors kartais tie bendraautoriai būna labai reikalingi temai išryškinti“ (E). Socialinių tinklų analizės rezultatai leido manyti, kad mokslininkai linkę vadovautis savo rato sprendimais ir kitų mokslo sričių ar krypčių atstovai į DGT yra kviečiami tik siekiant atitikti teisės aktų reikalavimus, tačiau viena mokslininkė atkreipė dėmesį, kad nors pastaruoju metu yra laikomasi tokios nuomonės, kad, ar darbas geras, ar blogas, gali pasakyti ir gretimos srities specialistas, tačiau „nelabai... nelabai gali pasakyti“ (E).

Standartų mažinimas. Jau anksčiau, atliekant teisės aktų analizę (žr. p. 32), buvo atkreiptas dėmesys, kad paskutiniųjų metų teisės aktų kitimo tendencijos rodo, kad aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo prasme reikalavimai doktorantūros procesui yra mažinami. Interviu metu pašnekovai atkreipė dėmesį, kad naujuose doktorantūros nuostatuose (2010) nustatytas reikalavimas, kad DGT sudaroma ne iš mažiau kaip trijų mokslininkų, iš kurių vienas skiriamas pirmininku ir neskiriant papildomai oponentų, vienareikšmiškai yra doktorantūros silpninimas, standartų bei reikalavimų kokybei mažinimas, kadangi „mažiau mokslininkų, kurie patvirtina tos disertacijos lygį, automatiškai reiškia mažiau žmonių, kurie prisiima atsakomybę už tos disertacijos atitikimą daktaro darbo reikalavimams..." (D18), Kiti pašnekovai pritarė, kad „tai yra labai ir labai kartelės nuleidimas žemyn ...visiškai jau..." (A23), „...aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo prasme, be abejo, yra standartų mažinimas..." (B15), „...tai čia susilpnino ...aš kritiškai žiūriu…" (C30). Mažinant reikalavimus DGT sudėčiai ir neskiriant oficialių oponentų („tas oponentų nebuvimas" (E70) „...mažinamas yra skaitomumas...“ (E55). Pašnekovė retoriškai klausė: „Kas yra trys ?.... Aš

užeisiu pas vieną kolegą, aš užeisiu pas kitą kolegą.....“ (E5). Kaip reziumavo pati pašnekovė, „labai neskaniai atrodo šitie dalykai...“ (E53).

Dauguma pašnekovų taip pat pažymėjo, kad jų institucijose disertacijos iki šiol buvo ginamos vadovaujantis senaisiais doktorantūros nuostatais, todėl ne vienas pašnekovas savo nuomonę šiuo klausimu išsakė svarstydamas bei abejodamas, o neretai ir piktindamasis („net nežinau ....man tai kažkaip truputį keista ..." (A30), galbūt „kažkas tai „stumia“ tokius dalykus“ (C32), galbūt „inicijuoja kitos institucijos, kurios neturi pakankamai..." (C33). Pažymėtina, kad tik viena mokslininkė (E) nurodė, kad jų institucijoje viena disertacija pagal naująją tvarką jau buvo apginta, tačiau, kaip atkreipė dėmesį pašnekovė, būtent ta, pirmoji pagal naują tvarką ginta disertacija, „buvo labai gera ..., taip, mes skaitėm visi, mes visi turėjom tuos atsiliepimus ...., mes visi labai atidžiai skaitėm ir buvo labai geras darbas. O jei kitaip ..., o jei kitas sakys, aš čia iš tradicijos ir nelabai aš čia pasiskaičiau“, todėl, informantės manymu, itin svarbu, kad sprendimas dėl disertacijos kokybės ir atitikties reikalavimams būtų priimamas remiantis objektyvumo kriterijumi.

Pašnekovė taip pat atkreipė dėmesį, kad nepritaria šiuo metu esančiai tvarkai – mokslininkų daktarų vieno laipsnio sistemai („Apskritai aš nesu vieno laipsnio šalininkė“ (E66), „...panaikinom habilitacijas: ir habilitacijas, ir procedūras...“ (E50). Mokslininkės manymu, esant mokslininkų daktarų vieno laipsnio sistemai, mes tapome nekonkurencingi tarptautinėje erdvėje ir negalime lygiaverčiai konkuruoti su kitų šalių mokslininkais („...mes nelabai galim dabar konkuruoti lygiom teisėm su vokiečiais, lenkais. Nes ten habilitacija yra....“ (E67). Kita vertus, „vieno laipsnio sistema, jinai turėjo pasidaryti patikimesnė, o dabar jinai nepatikimesnė ...“ (E68). Esant tokiai tvarkai „daktaro disertacijos laipsnis, įgytas vieną kartą visam gyvenimui, turėtų būti tam tikras kokybės rodiklis“ (E51), „deja, šiandien to nėra. Sakau aiškiai, tiesiai, šviesiai ir atvirai“ (E52), reziumavo pašnekovė.

Rekomendacijos bei siūlymai dėl baigiamojo doktorantūros etapo tobulinimo. Siekiant išsiaiškinti, kaip mokslininkai siūlo keisti baigiamąjį doktorantūros etapą bei vertina teisės aktų kitimo tendencijas, buvo pateikti keli atviri klausimai, tikintis gauti išsamius komentarus bei sužinoti asmeninę nuomonę, kuri padėtų atskleisti doktorantūros privalumus, trūkumus bei sudarytų galimybės baigiamojo etapo tobulinimui.

Teisės aktų kaita. Interviu metu surinkti duomenys parodė, kad dauguma pašnekovų mano, kad šiuo metu galiojantys tesės aktai yra pakankami ir tikrai „nėra taip, kad labai užkliūtų dėl tos tvarkos" (C57), todėl kai kurių mokslininkų nuomone, kad teisės aktų keisti nereikėtų („Keisti nesiūlyčiau nieko" (B16)). Vienas pašnekovas siūlė bent iš laikyti tai, „kas dabar yra, tai dar yra vis tik... iš šalies žmonės būna,.. visumoje iš septynių narių gaunasi taryba..." (A29), atkreipdamas dėmesį, kad turi galvoje senuosius doktorantūros nuostatus, pagal kuriuos šiuo metu vis dar yra ginamos disertacijos.

Tik vienos pašnekovės nuomone, „...iš užsienio perimto modelio pritaikymas Lietuvoje, neatsižvelgiant į sąlygas, ...jis visada suponuoja tam tikrų stiprybių ir silpnybių (E49), todėl „...šita tvarka, kuri dabar yra, ji, be abejonės, galėtų būti tobulinama (E92). Dėl susiklosčiusios paprotinės teisės, kuria yra remiamasi formuojant DGT ir vertinant disertacijos kokybę, akivaizdu, kad šiandieninio teisinio reglamentavimo, kai dauguma aspektų yra palikta pačios akademinės bendruomenės savireguliacijai, nepakanka, todėl būtina papildomai teisiškai reglamentuoti kai kuriuos kokybės užtikrinimo aspektus – kontrolę bei atsakomybę už visos doktorantūros metu vykdomus mokslinius tyrimus. Mokslininkės nuomone, būtina stiprinti visos doktorantūros metu vykdomų mokslinių tyrimų „ekspertinę virtuvę“, dar iki disertaciją teikiant gynimui („...tie komitetai ar jungtinės kaip būna aukštųjų mokyklų..... kad jie vis dėlto ten turėtų visą virtuvę ...ekspertinę virtuvę persinešti ten...(E95), todėl svarstoma, ar nevertėtų organizuoti papildomų ekspertizių parengtos disertacijos įvertinimui bei sprendimo dėl jos tinkamumo gynimui priėmimui („turėtų būti dar kažkas papildomai, ar papildoma ekspertizė, ar ...kontrolinė ekspertų grupelė“ (E60). Pašnekovės nuomone, tuo tikslu reikėtų stiprinti teisinį reglamentavimą, numatant atsakomybės sritis ir ribas, tačiau didesnį dėmesį skiriant ne DGT, o būtent išankstinės ekspertų grupės veiklai („...dėlto tam tikrą reglamentą, kas už ką atsakingas, aš surašyčiau. (E93), „aš stengčiausi labiau reglamentuoti ne šitų tarybų veiklą, kur vyksta gynimas, bet tų tarybų ...doktorantūros komitetų..." (E94).

Kitos pašnekovės nuomone, vertinant disertaciją, itin svarbus oponentų indėlis, todėl priimant sprendimą dėl daktaro laipsnio suteikimo, oponentai taip pat turėtų balsuoti („Oponentai turėtų balsuoti vertinant darbą“ (B22). Yra manoma, kad mokslininkai, prieš sutikdami būti įtrauktiems į DGT, jau turėtų būti susipažinę su parengta disertacija („Nes jeigu būna disertacija silpna, paskui tau atsisakyti jau ...tu neturi kur dingti ...esi pagautas, suprantat, va šitą dalyką reikėtų kažkaip keisti (E86). Vieno mokslininko nuomone, galbūt vertėtų svarstyti bendros doktorantūros kūrimo klausimą. („Galima, aišku, visaip, visaip keisti ...ir bendrą tvarką ...dėl bendros doktorantūros tvarkos..." (C52).

Naujų galimybių paieška. Nors dauguma pašnekovų sutiko, kad „...jeigu norima tą disertacijų vertę pakelti …reikia kažkokių tai galimybių ieškoti…" (D29), tuo pačiu atkreipia dėmesį, kad nors „...modelis turėtų būti tobulintinas, bet ...pakeitę teisės aktais tą modelį ar patobulinę, mes dar nepakelsime mokslo prestižo“(E58), „...teisės aktais mes nepakelsim mokslo prestižo“ (E73). Pašnekovės nuomone, „...mokslas, nesvarbu kuri sritis, vis dėto tai yra gyvenimo būdas, tam tikras mastymo būdas. Ir jeigu mes čia viską dabar sustandartizuojam, ar mes sukuriam mokslininką kaip asmenybę“ (E62). Kita vertus, turėtų būti taikomi aukštesni standartai – reikalavimai priimamiems į doktorantūrą asmenims. Jau anksčiau buvo minėta, kad didėjant stojančiųjų į doktorantūrą asmenų skaičiui, pastebima jų įvairovė tiek pasirengimu vykdyti mokslinius tyrimus, tiek kompetencija ir

žiniomis. Papuolus į doktorantūrą atsitiktiniams žmonėms, dalis jų vėliau „vegetuoja, „bet kartu su šitais žmonėmis vegetuoja ir mokslas ...va čia yra problema (E22). Todėl pašnekovė nuomone, visų pirma būtina kelti mokslo prestižą, nes „kol mokslo prestižo nebus, nebus kokybės“ (E59).

Apibendrinant kokybinio tyrimo (interviu) rezultatus (žr. 3 priedą) galima teigti, kad kitų mokslo krypčių ar institucijų mokslininkai į DGT yra kviečiami tik siekiant formaliai įgyvendinti teisės aktų reikalavimus. Nepaisant to, kad teisės aktuose yra reglamentuoti pagrindiniai doktorantūros proceso principai ir numatyti jų įgyvendinimo būdai, tačiau trūksta nuoseklių ir detalių procesų aprašymo, leidžiančio užtikrinti skaidresnę DGT formavimo bei veiklos praktiką. Pažymėtina, kad teisės aktų kitimo tendencijos rodo, jog reguliavimas paskutiniajame doktorantūros etape dar labiau mažinamas ir sprendimo priėmimas paliktas pačių institucijų savireguliacijai. Formuojant DGT yra remiamasi institucijų paprotine teise DGT formuoti pačių proceso dalyvių - disertanto ir mokslinio darbo vadovo iniciatyva, į DGT sudėtį kviečiant sau lojalius mokslininkus, kurių vertinimo principai yra iš anksto žinomi ar nuspėjami mažai akademinei bendruomenei.

Pagrindiniai veiksniai, lemiantys dažną tų pačių mokslininkų dalyvavimą DGT veikloje, yra susiję su mažos šalies problemomis – ribota mokslininkų baze, todėl pažintys ir asmeninės mokslininkų savybės neretai lemia dažnesnį vienų mokslininkų dalyvavimą DGT veikloje. Tokia esama DGT formavimo bei veiklos praktika ilgainiui tampa neveiksni. Kviečiant į DGT sudėtį vis tuos pačius mokslininkus, jie neretai dalyvauja kone visuose tos mokslo srities gynimuose. Esant dideliam krūviui, disertacijų nespėjama išanalizuoti, į jas neįsigilinama, tokiu būdu didžiausias krūvis ir atsakomybė paliekama oponentams.

Galima manyti, kad vertinant disertacijos kokybę ir disertanto mokslinę kompetenciją disertacijos gynimo metu, DGT tenka formalus vaidmuo, kadangi yra manoma, kad atsakomybę už ginamos disertacijos turinį ir kokybę turėtų prisiimti mokslinio darbo vadovas bei Doktorantūros komitetas, priėmę sprendimą dėl disertacijos atitikimo keliamiems reikalavimams bei tinkamumo ją ginti. Nors dauguma mokslininkų pritaria esamai DGT formavimo bei disertacijų gynimo tvarkai, galima manyti, kad mokslininkai nesijaučia reikšmingi ir galintys turėti įtakos disertacijos kokybės vertinimui. Abejojant galimybe pakeisti esamą situaciją, remiamasi susiformavusia paprotine teise. Tokiu būdu savireguliacija paremtas kolegų recenzavimas nesukuria terpės tinkamam pagrindinių kolegų recenzavimui keliamų principų – atidumo parenkant ekspertus, sąžiningumo, patikimumo bei rezultatų pagrįstumo – įgyvendinimui.

IŠVADOS

1. Jaunųjų mokslininkų ugdymo procesą lemiantys veiksniai susiję ne tik su teisiškai reglamentuotais dalykais, bet ir su niekur neaprašytomis, neformaliomis nuostatomis - susiformavusia bei nuo seno pripažinta praktika – kolegų vertinimu bei recenzavimu.

2. Kolegų vertinimas bei recenzavimas veikia mokslininkų bendruomenės savireguliacijos principu, kai bendruomenės nariai kontroliuoja savo kolegų „moksliškumo“ lygį, todėl dauguma elgesio taisyklių susiformuoja kaip savireguliacijos sukurti papročiai. Būdama savanoriškos iniciatyvos rūšis, savireguliacija suteikia galimybę bendruomenei tarpusavyje ir sau patvirtinti bendras kokybės gaires ir numatytos kokybės siekti.

3. Tyrimo metu surinktų duomenų analizė atskleidė uždarą DGT formavimo(si) praktiką. Neretai mokslininkai DGT veikloje dalyvauja ne po vieną kartą (vidutiniškai 2–3 kartus). Didžiausią ryšių skaičių turintys nariai atstovauja skirtingoms mokslo institucijoms ir dažniausiai yra kitos, nei besiginantysis disertaciją, institucijos mokslininkas. Galima manyti, kad veikėjai yra įtraukiami į šį tinklą ir yra pripažįstami dėl asmeninių ryšių ar kaip atitinkantys oficialius doktorantūros nuostatuose keliamus reikalavimus, o jų recenzavimo įpročiai yra gerai pažįstami uždarai mokslininkų bendruomenei.

4. Nors mokslinius tyrimus paprastai vykdo daugiau institucijų, tačiau daug dažniau bendradarbiaujama su tos pačios aukštojo mokslo ir studijų institucijos, kurioje disertacija parengta ir ginama, akademinės bendruomenės nariais. Tai leidžia manyti, kad keitimosi informacija tarp tokio pačio tipo organizacijų yra dažnesnė nei tarp skirtingų tipų organizacijų, o ryšiai su šiomis institucijomis per mokslo komitetus yra menki. Bendradarbiaujama tik tarpusavyje, jau ilgalaikių kontaktų pagrindu, vengiant tarpdalykinio požiūrio.

5. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys uždarą DGT formavimą bei veiklą, yra susiję su mažos šalies problemomis bei ribota mokslininkų baze, todėl pažintys ir asmeninės mokslininkų savybės neretai lemia dažnesnį vienų mokslininkų dalyvavimą DGT veikloje.

6. Formuojant DGT yra remiamasi institucijų paprotine teise DGT formuoti pačių proceso dalyvių - disertanto ir mokslinio darbo vadovo iniciatyva, į DGT sudėtį kviečiant sau lojalius mokslininkus, kurių vertinimo principai yra iš anksto žinomi ar nuspėjami.

7. Tokia uždara DGT formavimo bei veiklos praktika, kai sprendimų priėmimas paliktas pačių institucijų susikurtai ir puoselėjamai jaunųjų mokslininkų veiklos pripažinimo praktikai, ilgainiui tampa neveiksni ir nesukuria pakankamai prielaidų kokybei išlaikyti ir puoselėti. Atvirkščiai – susikuria terpė recenzavimo kokybės standartams mažinti, nes tampa tolerantiška esamai praktikai, kurią realizuoja nuolatiniai DGT nariai, o savireguliacija, kaip priemonė didinti arba išsaugoti kokybės turinį, ima silpniau veikti.

8. Interviu metu gauti duomenys leidžia manyti, kad pripažįstant jaunųjų mokslininkų gebėjimus DGT tenka formalus vaidmuo, kadangi mokslininkai nesijaučia reikšmingi ir galintys turėti įtakos disertacijos kokybės vertinimui.

9. Nepaisant to, kad teisės aktuose yra reglamentuoti pagrindiniai doktorantūros proceso principai ir numatyti jų įgyvendinimo būdai, tačiau trūksta nuoseklių ir detalių procesų aprašymo, leidžiančio užtikrinti skaidresnę DGT formavimo bei veiklos praktiką. Teisės aktų kitimo tendencijos rodo, jog reguliavimas paskutiniajame doktorantūros etape dar labiau mažinamas ir sprendimo priėmimas paliktas pačių institucijų savireguliacijai, ypač paskutiniame, pripažinimo mokslininkais, etape, pavyzdžiui naujuose mokslo doktorantūros nuostatuose nurodyta, kad DGT turi sudaryti ne mažiau kaip 3 mokslininkai. Šis pakeitimas gali būti interpretuojamas kaip išorinio kokybės reguliavimo mažinimas, autonomijos stiprinimas ir savireguliacijos skatinimas, kai bendruomenė savo pastangomis kuria netoleranciją mažesniems kokybės standartams.

10. Tyrimas parodė, kad disertacijų gynimo komitetuose besiformuojančios uždaros grupės, klasteriai yra prielaidos, kurios sukuria toleranciją žemesniems standartams rastis ir formuotis naujoms, nebūtinai aukštų kokybės standartų, praktikoms. Galima būtų teigti, kad uždaros DGT yra siekio susikurti savus kokybės standartus išraiška, kadangi yra vengiama pagrindinių kolegų recenzavimo principų realizavimo.

11. Savireguliacija gali būti efektyvi jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės sudedamąja dalimi tik kai laikomasis kolegų recenzavimui keliamų reikalavimų (vertinimo patikimumo, sąžiningumo, pagrįstumo), kurie gali būti užtikrinami skaidriu DGT formavimu.

12. Nors savireguliacija yra svarbi kokybės užtikrinimo dalis, tačiau vien jos nepakanka. Jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės užtikrinimui svarbūs abu sprendimų būdai – tiek savireguliacija, tiek valstybinis reguliavimas.

Tyrimo rezultatai leidžia manyti, kad darbe suformuluota tyrimo prielaida (hipotezė) – jaunųjų mokslininkų ugdymo sistema, besiremianti akademinės bendruomenės savireguliacijos principais, nesukuria pakankamai prielaidų aukštojo mokslo kokybei išlaikyti bei ją puoselėti, pasitvirtino.

SIŪLYMAI

1. Siūloma sukurti kontrolės užtikrinimo mechanizmus, tiksliai ir aiškiai reglamentuojant visų jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso dalyvių (mokslo politikos formuotojų, doktorantų, vadovų, DGT) vaidmenis ir atsakomybę.

2. Mokslo ir studijų institucijoms būtų vertinga savo iniciatyva periodiškai atlikti savianalizę, siekiant išsiaiškinti, ar institucijoje praktikuojama kolegų recenzavimo sistema atlieka savo pagrindinę funkciją – padeda objektyviai įvertinti mokslinių rezultatų turinį bei kokybę.

3. Siūloma periodiškai atlikti atsitiktinę mokslinių darbų patikrą.

4. Siekiant skaidresnio ir objektyvesnio DGT formavimo, galima būtų siūlyti centralizuoti DGT formavimą.

LITERATŪRA

1. **Aksnes D. W., Taxt R. E.** Peer Review and Bibliometric Indicators: A Comparative Study at Norwegian University // Research Evaluation. – England, 2004, vol. 13, p. 33–41 http://rev.oxfordjournals.org.skaitykla.mruni.eu/content/13/1/33.full.pdf [žiūrėta 2012 02 18]
2. **Arendt J.** Are Article Influence Scores Comparable Across Scientific Fields // Issues In Science And Technology Librarianship, 2010. http://www.istl.org/10-winter/refereed2.html [žiūrėta 2012 02 18]
3. **Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos //** Studijų kokybės vertinimo centras, 2006. http://www.skvc.lt/files/leidiniai/SKVC_knyga.pdf [žiūrėta 2011 12 17]
4. **Baptista A. V.** Challenges to Doctoral Research and Supervision Quality: A Theoretical Approach // Procedia Social and Behavioral Sciences, 2011, vol. 15, p. 3576–3581. http://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S1877042811008846 [žiūrėta 2011 12 15]
5. **Baršauskas ir kt.** Trečiosios studijų pakopos (doktorantūros) organizavimo ir finansavimo modelių tyrimas / Užsakovas: Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. – 2008. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/kiti/Doktoranturosproc.20projektas_ISMproc.20tyrimas-1.pdf [žiūrėta 2012 01 13]
6. **Bartle I., Vass P.** Self–Regulation And The Regulatory State. A Survey Of Policy And Practice. Research Report 17 // The University of Bath School of Management, 2005, p. 1–72. http://www.bath.ac.uk/management/cri/pubpdf/Research_Reports/17_Bartle_Vass.pdf [žiūrėta 2012 03 17]
7. **Bence V., Oppenheim C.** The Influence Of Peer Review On The Research Assessment Exercise // Journal Of Information Science, 2004, vol. 30, no. 4. 347–368. http://jis.sagepub.com.skaitykla.mruni.eu/content/30/4/347.full.pdf+html [žiūrėta 2012 03 17]
8. **Benda W., Engels T.** The Predictive Validity of Peer Review: a Selective Review of The Judgmental Forecasting Qualities of Peers, and Implications for Innovation in Science // International Journal of Forecasting, 2011, vol. 27, p. 166–182. http://ac.els-cdn.com/S0169207010000439/1-s2.0-S0169207010000439-main.pdf?_tid=422223c6-058c-11e2-9889-00000aacb362&acdnat=1348411254_237417f033d9ed90109fd090764c157c [žiūrėta 2012 02 10]
9. **Bergen Communiqué**. The European Higher Education Area: Achieving the Goals. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf [žiūrėta 2011 12 10]

10. **Berlin Communiqué.** Realising the European Higher Education Area. http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/EUA1_documents/OFFDOC_BP_Berlin_communique_final.1066741468366.pdf [žiūrėta 2011 12 10]
11. **Bitinas B.** Edukologinių tyrimų metodologiniai vingiai // Pedagogika: mokslo darbai. – Vilnius: VPU, 2006, Nr. 83, p. 9–15. – ISSN 1392-0340. http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/83/bitinas.pdf [žiūrėta 2012 01 13]
12. **Bitinas B. ir kt.** Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla–spaustuvė, 2008. – 303 p. – ISBN 9789986312673
13. **Bologna Declaration**. The Bologna Declaration of 19 June 1999. http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf [žiūrėta 2011 12 18]
14. **Borgatti S. P. et al.** Ucinet for Windows: Software for Social Network Analysis. Harvard, MA: Analytic Technologies. 2002. https://sites.google.com/site/ucinetsoftware/downloads
15. **Borgatti S. P. et al.** Network Analysis in the Social Sciences // Science, 2009, vol. 323, no. 5916, p. – 892–895. ISSN 1095-9203. – URL: http://www.bebr.ufl.edu/files/Networkproc.20Analysisproc.20inproc.20theproc.20Socialproc.20Sciences_0.pdf [žiūrėta 2012 01 13]
16. **Bogle D. et al**. Doctoral Degrees Beyond 2010: Training Talented Researchers for Society // Procedia Social and Behavioral Sciences, 2011, vol. 13, p. 35–49. http://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S187704281100173X# [žiūrėta 2011 12 09]
17. **Bornmann L., Daniel H. D.** Reliability, Fairness, and Predictive Validity of the Peer Review Process for the Selection of Research Fellowship Recipients of the Boehringer Ingelheim Fonds, 2008, p. 365–376. http://www.lutz-bornmann.de/icons/25_HC-Bornmann_Daniel-korr.pdf [žiūrėta 2012 02 10]
18. **Cross J. E. et al.** Using Mixed–Method Design and Network Analysis to Measure Development of Interagency Collaboration // American Journal of Evaluation, 2009, vol. 30, no 3, p. 310–329. http://lamar.colostate.edu/~jecross/pdf/Journal/SAGE-Cross_2009_AJE_Mixedproc.20Methods.pdf [žiūrėta 2012 02 17]
19. **European Association for Quality Assurance in Higher Education(ENQA)** // Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, Helsinki, 3rd edition, 2009. http://www.enqa.eu/files/ESG_3editionproc.20(2).pdf [žiūrėta 2011 12 18]
20. **European Research Advisory Board** (EURAB). Declaration on Higher Education for the Twenty–first Century. http://ec.europa.eu/research/eurab/index_en.html [žiūrėta 2011 12 18]
21. **Ferlie E. et al.** The steering of higher education systems: a public management perspective // Higher education, 2008, vol. 56, no. 3, p. 325–348.

http://www.springerlink.com.skaitykla.mruni.eu/content/n22v78885l377144/fulltext.pdf [žiūrėta 2012 03 17]

22. **Fitzsimons G. M., Finkel E. J.** The Effects of Self–Regulation on Social Relationships //K. D. Vohs, R. F. Baumeister (Eds.). Handbook of Self–Regulation: Research, theory and applications, 2nd ed. – New York: Guilford Press, 2011, p. 407–421. http://faculty.wcas.northwestern.edu/elifinkel/documents/2010_FitzsimonsFinkel_HandbookOfSelfRegulation.pdf [žiūrėta 2012 03 17]
23. **Franceschet M., Costantini A.** The First Italian Research Assessment Exercise: a Bibliometric perspective // Journal of Informetrics, 2011, vol. 5, issue 2, p. 275–291. http://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S1751157710001008 [žiūrėta 2012 04 17]
24. **Frascati vadovas.** Mokslinės ir technologinės veiklos matavimas. standartinė praktika, siūloma mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros statistiniams tyrimams. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija. – Vilnius: Eugrimas, 2007. http://www.mii.lt/files/frascati_maketas_final_su_virseliais.pdf [žiūrėta 2012 01 13]
25. **Gruodytė E., Kiršienė J**. Teisės studijų tobulinimo gairės esminių aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo parametrų kontekste // Jurisprudencija: mokslo darbai. –Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2011, Nr. 18(3), p. 1177–1197. – ISSN 2029–2058
26. **Hanneman R., Riddle M.** Introduction to Social Network Methods // University of California, Riverside, 2005. http://wiki.gonzaga.edu/dpls707/images/6/6e/Introduction_to_Social_Network_Methods.pdf [žiūrėta 2012 01 13]
27. **Jankauskienė D. ir kt.** Doktorantūros kokybės gerinimo metodika Mykolo Romerio universitete //Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, Nr. 24, p. 92–98. – ISSN 1648–2603.
28. **Kaminskienė L.** Lietuvos kvalifikacijų sistemos ir Europos kvalifikacijų sąrangos sąsajos: Tyrimo ataskaita, 2011, – 71 p. http://www.kpmpc.lt/LTKS_EKS/LKA_tyrimas_LT.pdf [žiūrėta 2012 04 23]
29. **Karpagam R. et al.** Scientific Measures and Tools for Research Literature Output // Indian Journal of Science and Technology, 2011, vol. 4, no. 7, p. 828–833. http://www.indjst.org/archive/vol.4.issue.7/july11karpagam-22.pdf [žiūrėta 2012 01 23]
30. **Lamanauskas V.** Mokslinės produkcijos vertinimas: originalumo paieškos ar paprastas kopijavimas // bernardinai.lt: interneto dienraštis :[elektroninis išteklius]. 2010 01 26. – URL: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010–01–26–vincentas–lamanauskas–mokslines–produkcijos–vertinimas–originalumo–paieskos–ar–paprastas–kopijavimas/39519 [žiūrėta 2012 01 23]

31. **Lamanauskas V.** Mokslinės veiklos vertinimas: tarp kokybės ir mokslo imitavimo // bernardinai.lt: interneto dienraštis :[elektroninis išteklius]. 2010 12 08. – URL: http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010–12–08–vincentas–lamanauskas–mokslines–veiklos–vertinimas–tarp–kokybes–ir–mokslo–lamanauskimitavimo/54325#form [žiūrėta 2012 01 23]
32. **Langfeldt L. et al.** The Role of Peer Review in Norwegian Quality Assurance: Potential Consequences for Excellence and Diversity // Higher Education, 2010, vol. 59, no. 4, p. 391–405. http://www.springerlink.com.skaitykla.mruni.eu/content/99231hm568t00494/fulltext.pdf [žiūrėta 2012 01 23]
33. **Laužackas R., Tandzegolskienė I.** Mokslininko kvalifikacijos projektavimas edukologijos doktorantūros procese // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, 2008, Nr. 15, p. 151–158. – ISSN 1392- 6241
34. **Lee J., Kim S.** Exploring the Role of Social Networks in Affective Organizational Commitment: Network Centrality, Strength of Ties and Structural Holes // The American Review of Public Administration, 2011, vol. 41, no. 2, p. 205–223. http://arp.sagepub.com.skaitykla.mruni.eu/content/41/2/205.full.pdf+html [žiūrėta 2012 04 05]
35. **Leuven Communiqué 2009**. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the New Decade. http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/conference/documents/Leuven_Louvain–la–Neuve_Communiquproc.C3proc.A9_April_2009.pdf [žiūrėta 2011–12–15].
36. **Tarptautinė mokslinė duomenų bazė**. **Lituanistika**. Galimybių studija. – Kaunas: Technologija, 2007, – 299 p. http://www.minfolit.lt/files/TM_DB_Lituanistika.pdf [žiūrėta 2011 12 05]
37. **Lietuvos mokslo tarybos nutarimas** „Dėl minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimų aprašo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355799&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
38. **Lietuvos mokslo tarybos nutarimas** „Dėl Minimalių kvalifikacinių valstybinių mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų pareigybių reikalavimų aprašo patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=399331&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
39. **Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=424020&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
40. **Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija pranešimas apie šalies švietimo būklę 2004 metais**. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Lietuvos_svietimas–2004.pdf [žiūrėta 2011 12 05]

41. **Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas** „Dėl mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397335&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
42. **Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas** „Dėl Tarybų daktaro disertacijoms ginti narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų, kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389457&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
43. **Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas** „Dėl švietimo ir mokslo ministro įsakymo „Dėl mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodikos“ pakeitimo“.http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397335&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
44. **Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas** „Dėl mokslo krypčių ir šakų patvirtinimo“.http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=392998&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
45. **Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas**. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395640&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
46. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas** „Dėl mokslo doktorantūros nuostatų patvirtinimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373116&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
47. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas** “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 897 „Dėl doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo”. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372908&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 05]
48. **Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas** „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“,http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405326&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 01 15]
49. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas** „Dėl mokslo sričių, krypčių ir šakų klasifikacijos“.http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390250&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2011 12 02]
50. **Lisbon European Council 23and 24 March 2000 Presidency Conclutions**. http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm [žiūrėta 2011 12 18]

51. **London Communiqué** // Towards the European Higher Education Area: Responding to challenges in a globalized world, 2007. http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100202100434/dcsf.gov.uk/londonbologna/uploads/documents/londoncommuniquefinalwithlondonlogo.pdf [žiūrėta 2011 12 18]
52. **Metodiniai patarimai mokslo ir studijų institucijų veiklos savianalizei vykdyti ir suvestinei rengti.** Studijų kokybės vertinimo centras, 2008. http://www.skvc.lt/files/.../Metodiniai_patarimai_savianalizei_atlikti.doc [žiūrėta 2011 12 17]
53. **Mokslo darbuotojai ir jų veikla 2010**. Research Activities. – ISSN 2029-5898. http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=2&cat_id=9 [žiūrėta 2011 12 15].
54. **Mokslo ir studijų valdymo kompleksinė analizė**. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), Vilnius, 2009. http://www.mosta.lt/images/documents/analize/tyrimai_ir_ataskaitos/2009/mokslo_ir_studiju_valdymo_kompleksines_analizes_ataskaita.pdf [žiūrėta 2012 02 05]
55. **Mokslo ir studijų valdymo sisteminio, institucinio ir individualaus lygmens analizė, horizontaliųjų veiklų bei mokslo ir studijų politikos sąveikų analizė**. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (MOSTA), Vilnius, 2009. http://www.mosta.lt/images/documents/analize/tyrimai_ir_ataskaitos/2009/horizontaliuju_veiklu_bei_mokslo_ir_studiju_politikos_saveiku_analize.pdf [žiūrėta 2012 02 05].
56. **Moody J., Paxton P**. Building Bridges: Linking Social Capital and Social Networks to Improve Theory and Research // American Behavioral Scientist, 2009, vol. 52, p.1491–1506. http://abs.sagepub.com.skaitykla.mruni.eu/content/52/11/1491.full.pdf+html [žiūrėta 2012 03 05]
57. **Morkevičius V**. Įvadinio kurso į kompiuterizuotą kokybinių duomenų analizę mokomoji medžiaga // Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su nvivo ir text analysis suite: Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas. http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3.2.2.html [žiūrėta 2012 09 05]
58. **Murauskas G., Radavičius M.** Matuoju, vadinasi, kontroliuoju // LMS 2010-12-11 konferencijos „Mokslinių publikacijų vertinimas, mokslinės informacijos sklaida ir žurnalų cituojamumo indeksas: istorija, tendencijos ir perspektyvos“ programa, pranešimų tezės, straipsniai / sudarytojas Rimas Norvaiša. – Vilnius: Žara, 2010, p. 14–28. – ISBN 978-9986-34-244-1
59. **Nacionalinės studijų aprašų sąrangos projektas** // Galutinė ataskaita. Grupės vadovas Pranas Žiliukas. – Vilnius: SKVC, 2010. – 69 p. http://www.skvc.lt/files/SKAR/Rezultatai/Saranga_galutine_po_recenziju-2010-11-22.pdf
60. **Nacionalinio tapatumo išsaugojimas globalizacijos sąlygomis**: socialinių humanitarinių mokslų doktorantūros studijų programų atnaujinimas ir podiplominių studijų modelio sukūrimas /

Doktorantūros studijų vadovas. Sudarė Marius Povilas Šaulauskas. – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, – 165 p. http://www.postdoc.fsf.vu.lt/eiga/DOKTORANTUROSproc.20studijuproc.20vadovas.pdf [žiūrėta 2011 12 15]

61. **Norvaiša R.** Ethics of Scientific Work and Evaluation of Scientific Publications // Akademinė etika ir universitetų valdymo tobulinimas: tarptautinė mokslinė konferencija. – Vilnius, 2011. http://lms.lt/files/active/0/norvaisa_straipsnis_etika.pdf [žiūrėta 2012 03 15]
62. **Novelskaitė A., Pučėtaitė R.** Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje universitetų ir mokslinių tyrimų institutų darbuotojų požiūriu. Kaip pakeisti esamą situaciją // Mokslas ir etika: konferencijos programa, pranešimų tezės, straipsniai, 2011 m. gruodžio 10 d. / sudarytojas Rimas Norvaiša. – Vilnius: Žara, 2011, p. 29–62. – ISBN 978-9986-34-268-7
63. **Pescosolido B. A.** The Sociology of Social Networks // The Handbook of 21st Century Sociology. – Thousand Oaks (CA):Sage Publications, 2007, p. 208–217
64. **Ploegh K. et al.** In Search of Quality Criteria in Peer Assessment Practices // Studies in Educational Evaluation. – 2009, vol. 35, issues 2–3, p. 102–109. http://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0191491X09000182 [žiūrėta 2012 01 25]
65. **Pukelis K.** Pratarmė // Aukštojo mokslo kokybė. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Studijų kokybės centras, 2004, Nr. 1. – ISSN 1648–2603. – URL: http://www.vdu.lt/Leidiniai/AMkokybe/Nr1.html [žiūrėta 2011 12 23]
66. **Pukelis K.** Kokybės užtikrinimo Lietuvos švietimo sistemoje atitikties rekomendacijoms 3 priede įvardintiems bendriesiems principams tyrimo ataskaita, 2011, 39 p. http://www.kpmpc.lt/LTKS_EKS/KPU_tyrimas_LT.pdf [žiūrėta 2012 02 25]
67. **Putnam R. D., Goss K. A**. Introduction // Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society / Editor Robert D. Putnam. – Oxford University Press, 2002, p. 3–19. http://wxy.seu.edu.cn/humanities/sociology/htmledit/uploadfile/system/20110526/20110526013731375.pdf [žiūrėta 2012 02 10]
68. **Quality Assurance in Scientific Research**. **From SEP to CEP: Balancing fairness and simplicity** // Academy Committee for Quality Assurance Amsterdam. Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, Amsterdam, 2008. – ISBN 978–90–6984–554–8. http://www.allea.org/Content/ALLEA/WGproc.20Evaluating/From_SEP_CEP.pdf [žiūrėta 2011 12 12]
69. **Račkauskas A.** Mokslinių tyrimų kokybė Lietuvos mokslo politikos kontekste // LMS 2010-12-11 konferencijos „Mokslinių publikacijų vertinimas, mokslinės informacijos sklaida ir žurnalų

cituojamumo indeksas: istorija, tendencijos ir perspektyvos“ programa, pranešimų tezės, straipsniai / sudarytojas Rimas Norvaiša. – Vilnius: Žara, 2010, p. 47–56. – ISBN 978-9986-34-244-1

70. **Ramonas A.** Mokslinės etikos svarba akademinei bendruomenei // Mokslas ir etika: konferencijos programa, pranešimų tezės, straipsniai, 2011 m. gruodžio 10 d. / sudarytojas Rimas Norvaiša. – Vilnius: Žara, 2011, p. 63–71. – ISBN 978-9986-34-268-7
71. **Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmers in European studies**. http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/EUROPEAN_STUDIES_FOR_WEBSITE.pdf [žiūrėta 2011 12 20]
72. **Ruževičius J. ir kt**. Kokybės vadybos taikymo aukštosiose mokyklose įžvalgos // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, Nr. 24, p. 99–113. – ISSN 1648–2603
73. **Salzburg II Recommendations** // European Universities‘ Achievments since 2005 in Implementing the Salzburg Principles. http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/Salzburg_II_Recommendations.sflb.ashx [žiūrėta 2011 12 17]
74. **Savickienė I.** Parameters of Higher Education Quality Assessment System at Universities // Aukštojo mokslo kokybė = The Quality of Higher Education. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Studijų kokybės centras, 2005, Nr. 2, p. 72–83. http://skc.vdu.lt/downloads/zurnalo_arch/amk_2/072_083savickiene.pdf [2012 05 13]
75. **Shenton A. K.** Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects // Education for Information. 2004, vol. 22, no. 2, p. 63–75. http://www.angelfire.com/theforce/shu_cohort_viii/images/Trustworthypaper.pdf [žiūrėta 2012 04 05]
76. **Studijų terminų žodynas**. http://www.skvc.lt/studiju_zodynas/tezauras.html [žiūrėta 2012 09 10]
77. **Šiaučiūnas R**. ir kt. Universitetų pajėgumas vykdyti magistrantūros studijas: studija. – Vilnius: KTU,VU, VGTU, VDU, 2006. – 275 p.
78. **Sinclair D.** Self–Regulation Versus Command and Control? Beyond False Dichotomies // Low & Policy, 1997, vol. 19, issue 4, p. 529–559 http://onlinelibrary.wiley.com.skaitykla.mruni.eu/doi/10.1111/1467-9930.00037/pdf [žiūrėta 2012 01 17]
79. **Tamulaitis G**. Mokslometrijos darbo įrankiai: ką apie juos žinome ir kaip juos naudojame // Mokslo ir technikos raida / Evolution of Science and Technology, 2011, Nr. 3(2), p. 101–104. – ISSN 2029–2430
80. **Tamulaitis G.** Einšteino teorija mokslinių publikacijų vertinimo praktikoje. – 2010. http://lms.lt/files/active/0/TamulaitisPranesimas.pdf [žiūrėta 2012 05 04]

81. **Tashakkori A., Teddlie Ch**. Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research. – Thousand Oaks: SAGE Publications, 2003. - 768 p. – **ISBN:** 0761920730. – URL: http://books.google.lt/books?id=F8BFOM8DCKoC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ViewAPI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [žiūrėta 2012 09 04]
82. **The Bologna Process – Towards the European Higher Education Area**. http://ec.europa.eu/education/higher-education/bologna_en.htm [žiūrėta 2011 12 18]
83. **The Bologna Declaration on the European Space of Higher Education**. http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf [žiūrėta 2011 12 18]
84. **Tillema H. H. et al.** Assessing Assessment Quality: Criteria for Quality Assurance in Design of (Peer) Assessment for Learning // Studies in Educational Evaluation, 2011, vol. 37, issue 1, p. 25–34. http://www.sciencedirect.com.skaitykla.mruni.eu/science/article/pii/S0191491X11000174 [žiūrėta 2011 12 05]
85. **Tinfavičienė I.** Edukologijos magistro studijų programų vertinimas: akademinio šiuolaikiškumo aspektas // Pedagogika, 2007, Nr. 88, p. 25–30. – ISNN 1392-0340
86. **Trumpienė A., Šegždienė E.** Mokslometrija: teorija, šaltiniai, metodai // Mokslo ir technikos raida, 2011, Nr. 3(2), p. 105–119. – ISSN 2029-2430
87. **Understanding education quality**. EFA Global Monitoring Report, 2005. http://www.unesco.org/education/gmr_download/chapter1.pdf [žiūrėta 2012 04 05]
88. **Van Vught F. A., Westerheijden Don F.** Towards a General Model of Quality Assessment in Higher Education // Higher Education, 1994, no. 28, p. 355–371. http://www.springerlink.com.skaitykla.mruni.eu/content/q6678x64031415x3/fulltext.pdf [žiūrėta 2012 02 10]
89. **Vasiljevienė N**. Akademinio integralumo įtvirtinimo iššūkiai Lietuvos aukštojo mokslo institucijoms // Mokslas ir etika: konferencijos programa, pranešimų tezės, straipsniai, 2011 m. gruodžio 10 d. / sudarytojas Rimas Norvaiša. – Vilnius: Žara, 2011, p. 90–107. – ISBN 978-9986-34-268-7
90. **Ware M.** Peer Review: Benefits, Perceptions and Alternatives. – London: Publishing Research Consortium, 2008. http://www.publishingresearch.net/documents/PRCsummary4Warefinal.pdf [žiūrėta 2012 02 20]
91. **Želvys R.** Doktorantūros studijų kokybės siekiniai ir prognozuojami rezultatai // Aukštojo mokslo kokybė = The Quality of Higher Education. – Kaunas: VDU, 2007, Nr. 4, p. 10–20. – ISSN 1822-1645
92. **Zuzevičiūtė V., Tandzegolskienė V.** Doktorantų veiklos interpretavimas edukologijos doktorantūros kontekste // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU, 2008, Nr. 15, p. 130–143. – ISSN 1392- 6241

Mažrimienė D. Savireguliacijos poveikis jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei (disertacijų gynimo tarybų veikla) // Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. dr. B. Mikulskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 104 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas savireguliacijos poveikis jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei. Pirmasis mokslininkų ugdymo etapas yra doktorantūra. Doktorantūra apima ne tik studijas, bet ir jos metu vykdomus originalius mokslinius tyrimus. Mokslinių tyrimų kokybė yra vienas jautriausių mokslinių tyrimų politikos aspektų, kuris betarpiškai siejasi su mokslinių rezultatų vertinimo problema. Pripažįstant doktorantų gebėjimus moksliniais, nuo seno yra remiamasi pripažinta praktika – kolegų vertinimu bei recenzavimu. Ši praktika yra realizuojama buriant doktorantūros komitetus, o vėliau ir disertacijos gynimo tarybas (toliau – DGT). Darbe remiamasi atliktu DGT sudėties tyrimu, skirtu išsiaiškinti, ar esama pripažinimo mokslininkais sistema sukuria pakankamai prielaidų jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei išlaikyti bei ją puoselėti.

Pagrindiniai žodžiai: doktorantūros studijos, daktaro laipsnio suteikimas, mokslinių tyrimų vertinimas, savireguliacija, socialinių tinklų analizė.

Mažrimienė D. Impact of Self–Regulation on Researchers Education Quality (the Practice of the Defence Board) // Master‘s work in Performance Audit. Supervisor assoc. prof. dr. Birutė Mikulskienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 104 p.

ANOTATION

A doctoral degree is the first stage of training of researchers and a formal attempt to measure the quality of the conduction of research. Taken into account the self-regulation mode as an appropriate approach to seek higher standards for training of new researchers, the doctoral degree acknowledgement process has been study by means of social network analysis and interview. That allowed to measure impact of self-regulation on the quality of doctoral degree acknowledgement process. By highlighting parameters of the network of doctoral degree acknowledgement committees, this study attempts to identify the barriers to committee composition that have an impact on the acknowledgement process.

Keywords: Doctoral education, doctoral degree acknowledgement, research output assessment, self–regulation, social network analysis.

Mažrimienė D. Savireguliacijos poveikis jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei (disertacijų gynimo tarybų veikla) // Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė prof. Dr. B. Mikulskienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 104 p.

SANTRAUKA

Mokslininko karjera prasideda nuo doktorantūros, kurios metu būsimas mokslininkas išmoksta ne tik metodologinių savo srities tyrimo dalykų, bet perima ir mokslinių tyrimų vykdymo kultūrą. Doktorantūros proceso metu doktorantas rengiamas savarankiškam moksliniam darbui – gebėjimui atlikti mokslinius tyrimus bei savarankiškai spręsti mokslines problemas. Kadangi moksliniai tyrimai nevienareikšmiškai apibrėžiama veiklos sritis, kai kiekybiniai veiklos matavimai yra derinami su kokybiniais tyrimais, kolegų recenzavimas yra nuo seno pripažinta praktika pripažįstant mokslininko gebėjimus. Ši praktika yra realizuojama buriant DGT, kurios veikia mokslininkų bendruomenės savireguliacijos principu. Į DGT kviečiami aukščiausios kompetencijos ir išskirtinių mokslinių pasiekimų turintys aktyvūs mokslininkai, kurių bendru sutarimu pripažįstama, kad doktorantas ateityje galės dirbti kaip savarankiškas mokslininkas. Atlikta mokslinės literatūros bei veikiančių teisės aktų analizė parodė, kad aukštojo mokslo autonomijos principas daugeliu atveju taip pat yra grindžiamas savireguliacija. Doktorantūros nuostatuose įtvirtinti tik bendrieji doktorantūros proceso principai. Svarbiausio baigiamojo doktorantūros studijų etapo (pripažinimo mokslininkais) kokybės klausimas paliktas pačių institucijų savireguliacijai. Kadangi jaunųjų mokslininkų ugdymo procesą lemiantys veiksniai ne visada susiję tik su teisiškai reglamentuojamais aspektais, bet ir su niekur neaprašytomis, neformaliomis nuostatomis, dauguma elgesio taisyklių susiformuoja kaip savireguliacijos sukurti papročiai. Būdama savanoriškos iniciatyvos rūšis, savireguliacija suteikia galimybę bendruomenei tarpusavyje ir sau patvirtinti bendras kokybės gaires ir numatytos kokybės siekti. Nors savireguliacija yra svarbi kokybės užtikrinimo dalis, tačiau jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybės užtikrinimui svarbūs abu sprendimų būdai – tiek savireguliacija, tiek valstybinis reguliavimas. Siekiant atlikti savireguliacijos poveikio jaunųjų mokslininkų ugdymo kokybei vertinimą, buvo atliktas tyrimas. Tyrimu buvo siekiama išanalizuoti pagrindinius jaunųjų mokslininkų ugdymo proceso elementus, nustatyti veiksnius, lemiančius DGT formavimo(si) bei veiklos aplinkybes. DGT būrimo(si) principai ir susiformavę socialiniai ryšiai buvo ištirti atlikus socialinių tinklų analizę ir interviu. Gauti rezultatai leidžia manyti, kad jaunųjų mokslininkų ugdymo sistema, besiremianti akademinės bendruomenės savireguliacijos principais, nesukuria pakankamai prielaidų aukštojo mokslo kokybei išlaikyti bei ją puoselėti, kadangi DGT pagrindu besiformuojančios uždaros grupės sukuria toleranciją žemesniems standartams rastis ir formuotis naujoms, nebūtinai aukštų kokybės standartų, praktikoms.

Mažrimienė D. Impact of Self–Regulation on Researchers Education Quality (the Practice of the Defence Board) // Master‘s work in Performance Audit. Supervisor Assoc. prof. dr. Birutė Mikulskienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 104 p.

SUMMARY

A doctoral degree is the first stage in the training of researchers and a formal benchmark of their professional excellence. Research excellence as a policy target is highly complicated to describe. Discussions about excellence are never-ending in the research policy arena and they have direct impact on researchers and the quality of their training at the beginning of their careers. Output measures of quantitative research performance are complemented by peer reviews. This is widely recognized as a proper approach to evaluating the quality of research. In the doctoral degree acknowledgement (DDA) process, peer review is used as a major formal procedure. This procedure is carried out via committees composed of researchers who have proved their competences during their research careers. DDA committees are nominated with the purpose of assessing the output of the research conducted by a candidate to evaluate new researchers abilities to work as a researcher in the future. The way committees are set up and the way individual committee members are chosen is the responsibility of the university or doctoral school that has established the doctoral programme. The responsibility of the doctoral school to undertake a certain quality level of doctoral studies is subject to the autonomy of an individual institution of academic education. From the perspective of research policy, autonomy could be analyzed as a self-regulatory mode where the achievement of standards is under the supervision of a self-organized body inside the university with only certain minor regulation coming from the outside, mainly connected with the qualification requirements for committee members. Self-regulation as opposed to external governmental regulation, is a mode of balance between internal commitments to endeavour for research excellence, whereas the aim of external control to achieve the quality of training of researchers. Taking into account the self-regulation mode as an appropriate approach to seek higher standards for the training of new researchers and for DDAs, the DDA process has been carefully scrutinized. The research goal was to analyze the practice of the DDA process, reconstruct the committee structure in terms of a social network analysis that aims to measure the impact of self-regulation on the performance of the DDA process and identify the barriers to committee composition that have an impact on the acknowledgement process. Empirical evidences let argue the hypothesis that the space completely comprised by a self-regulation mode is less competitive and has tendencies to work in a more closed environment and could be critical for peer review process and biased in favour of colleges and close partners

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Tinklų parametrai pagal mokslo sritis

Analizės pjūvis	**A, B**	**S**	**H**	**T**	**P**
Tinklo tankis	0,0024	0,0028	0,0032	0,0034	0,0034
Ryšių skaičius	1300	1465	728	916	825
Tinklo dydis (mazgų skaičius)	743	722	478	517	494
Mazgų vidurkis	1,750	2,030	1,523	1,772	1,670
Mokslininkų skaičius	539	490	361	371	362
Maksimalus narių dalyvavimų skaičius	25	35	9	16	17
Network Centralization (outdegree)	0,35 proc.	0,69 proc.	1,15 proc.	1,02 proc.	1,08 proc.
Network Centralization (indegree)	1,57 proc.	4,58 proc.	1,57 proc.	2,76 proc.	3,12 proc.
Doktorantų skaičius (2010 metais)	101	104	54	79	69
Doktorantų skaičius (2011 metais)	103	127	63	67	64

2 PRIEDAS

Interviu klausimai

1. Kaip formuojamos disertacijų gynimo tarybos (toliau – DGT) ? Prieš kiek laiko ir kieno iniciatyva yra formuojama DGT ?

2. Kuriuos 3 mokslininkus jūs rekomenduotumėte įtraukti į Jūsų vadovaujamą DGT ? Ar galite paaiškinti, kodėl pasirinkote būtent juos ?

3. Kodėl kai kurie mokslininkai į DGT yra kviečiami dažnai, o kiti retai ? Kokia Jūsų asmeninė nuomonė ?

4. Kokia Jūsų asmeninė nuomonė apie DGT formavimą - oficialius teisės aktų reikalavimus ir esamą praktiką ? Ar esanti sistema yra pakankama mokslinių tyrimų kokybei išlaikyti bei ją puoselėti ?

5. Ką ir kaip siūlytumėte keisti DGT formavimo aspektu ? Jūsų rekomendacijos bei siūlymai dėl DGT formavimo tobulinimo.

6. Kiek laiko paprastai trunka DGT posėdis - disertantų pristatymas ir DGT narių diskusijos.

7. Ar esate patenkintas DGT narių darbu vertinant disertaciją ir disertanto mokslinę kompetenciją disertacijos gynimo metu ?

8. Kam, Jūsų nuomone, DGT tenka didžiausias krūvis ir atsakomybė - pirmininkui, nariams ar oponentams ?

9. Kokia Jūsų asmeninė nuomonė apie esamą disertacijos gynimo tvarką ? Jūsų rekomendacijos bei siūlymai dėl DGT veiklos tobulinimo.

10. Kokia Jūsų asmeninė dalyvavimo DGT veikloje patirtis ? Gal galite pateikti gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžių.

11. Ar dažnai susitinkate su doktorantu ?

12. Ar esate patenkintas doktorantų motyvacija ir kompetencija - pasirengimu savarankiškai vykdyti mokslinius tyrimus ?

13. Kokia Jūsų asmeninė vadovavimo doktorantams patirtis ? Gal galite pateikti gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžių.

3 PRIEDAS

Interviu duomenų lentelė

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT formavimo aplinkybės	Teisinis reglamentavimas	DGT formavimo laikas	„Taryba pradedama formuoti ne mažiau kaip trys mėnesiai…" (D13) "DGT formuojama iki gynimo likus 1,5-2 mėnesiams" (B1) „….reikėtų kokius du mėnesius prieš tai jau sudaryti šitą gynimo tarybą" (C4)
		Bendraautorystė	„...tarybos nariai arba oponentai nei vienas neturi turėti bendrų publikacijų“ (A4) „Bendraautoriaus negalima traukti" (C55) „Tikrai netraukčiau bendraautorių“ (E31)
		Minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai	"....labais svarbus momentas, kad atitiktų minimalius kvalifikacinius reikalavimus" (A10) „...turi atitikti minimalius kvalifikacinius reikalavimus“ (A5) „..mokslininkai pasirenkami pagal Mokslo tarybos patvirtintus reikalavimus" (B4)
		Mokslinio darbo vadovas	"...mokslinį vadovą, šito negali būti, tikrai netraukčiau..." (E30)
		Nuostatai	"….formuoja pagal esamus nuostatus...“ (A1) "….remiamasi nuostatais doktorantūros..." (C1)
		Santykio išlaikymas	„Yra nustatyta, kiek gali būti iš tos įstaigos, kurioje ruošiama disertacija...“(A2) „...nustatyta, kiek turi būti iš šalie, iš kitų įstaigų, kurios neturi nieko bendro su ta įstaiga, kurioje ginasi“ (A3) „...santykis tarp vietinių (įstaigos) ir svetimų“ (A16) „...žiūrim, kiek reikia iš mūsų įstaigos, paskui, kiek reikia pagal nuostatus iš šalies" (A11) „...kiek turi būti iš mūsų institucijos, kiek iš kitų institucijų, kiek gali būti iš kitų krypčių…" (D5) „...kitų mokslo sričių atstovų skaičių reglamentuoja įstatymas“(B9) „...kaip procentaliai tie dalykai susidėlioja...tai paprastai taip jie ir stengiasi, kad tai atitiktų“ (E7)
	Iniciatyvos teisė	Vadovas	„Didžiausią įtaką, pirminį tą akstiną duoda doktoranto vadovas" (D1) „...doktorantas neturi tiek ir pažinčių, ir tiek žinių kaip vadovas…būtent toje srityje..." (D2) „Siūlo vadovas dažniausiai…" (C2) „...principe tai daro vadovas" (A7) „Vadovas siūlo, tvirtina jie - taryba" (A8) „...didžiausias indėlis yra vadovo...kiek teko susidurti…" (D12)
		Vadovas ir doktorantas	„Jie kartu formuoja tas tarybas, įvertinant visus reikalavimus..." (D4) „Iš esmės tai yra vadovas ir antras dalykas doktorantas" (D3) „Ir tariasi su pačiu disertantu" (E5) „Disertantas su vadovu. Jie abu yra suinteresuoti" (E23)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT formavimo aplinkybės	Iniciatyvos teisė	Doktorantas	„...yra labai aktyvių disertantų, kurie patys sau susiformuoja tarybą -...“ (E6)
		Doktorantūros komiteto vaidmuo	„Formuoja doktorantūros komitetas, derinama su atsakingos institucijos Mokslo skyriumi ir disertacijos darbo vadovu" (B2) „Akivaizdu, kad tarybą siūlo administracija...iniciatyvos teisė priklauso pirmiausiai administracijai" (E1) „...tai tikrai nėra pačių mokslininkų iniciatyva…" (E2) Retkarčiais būna pastabų doktorantūros skyriuje...“ (D11) „....čia dar gali būt pastabų dėl atskirų mokslininkų ar tarybos narių, ar oponentų…" (D9) „Būna ir keitimai“ (D10) „...doktorantūros komisijai...yra teikiami siūlymai" (A6) „...tariamasi kartu su doktorantūros komiteto pirmininku, jos nariais ir bendru sutarimu siūloma taryboje…" (C3) „...siunčiama komitetui, komitetas apžiūri tą sąrašą." (C5) „...toliau jau tas pasiūlymas dėl tarybos narių teikiamas krypties komisijai..." (D8) „...patikrina...komitetas....ir ...dažniausiai tvirtina" (A15) „...administracija tariasi su vadovu…" (E4)
	Mokslininkų kvietimo į DGT kriterijai	Rašytinis sutikimas	„...kai tie žmonės sutinka Turi būti sutikimas visų. Jei ...jis nesutinka, tai per prievartą negali būti..." (A9) „....nes dažniausiai aš einu ten, kur man yra tinkama disertacija. Šiaip neinu, jeigu ji ten labai silpna" (A49) „...kai mes duodam sutikimą dalyvauti procese, mes dar būnam nematę disertacijos...nes jeigu būna disertacija silpna, paskui tau atsisakyti jau... (E85)
		Disertacijos tema	„...žiūrim, kuris labiausiai atitinka mūsų tematiką mokslininkas (A12) „...pirmiausiai žiūrima...kokia ginama disertacija" (C6) „...priklausomai nuo temos, aišku…." (D6) „kokia disertacijos tema,..kiekvienu atveju žmonės bus skirtingi…" (D14)
		Mokslinių interesų sritis	„Mokslininkai pasirenkami pagal mokslinių interesų kryptį…" (B3) „Mokslininkai pasirenkami pagal publikacijų tematiką" (B5) „Iš žmonių, kurie dirba toj srity, įtraukiami į tą tarybą" (C9) „Surandame specialistą... kurie arčiau tos temos dirba" (C17) „Kad turėtų patirtį... straipsnių būtent toje srityje" (D7)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT formavimo aplinkybės	Mokslininkų kvietimo į DGT kriterijai	Mokslininko laimėjimai, aktyvumas ir kompetencija	„...reikia žiūrėti, kad žmonės būtų kompetentingi toje srityje…" (C7) "turėtų kiek galima kompetetingesni žmonės ir būti įtraukti…" (C8) „...turi dalyvauti tie.., kurie tuo metu turi didžiausių laimėjimų..." (E27) „...aš pasisakyčiau už rašančius žmones, dirbančius žmones“ (E34) „...mes visada pasižiūrim,...ar jis turi publikacijų, ar jis tikrai yra šiuolaikinis…" (E3)
	Dažno dalyvavimo DGT priežastys	"maža šalis - visi pažįstami"	„Nėra Lietuva toks kraštas, kur mes nepažįstame" (A13) „...mes visus savo srities mokslininkus pažįstame...visus pažįstam...ir tokiu būdu parenkam..." (A14) „Bet taip, praktika yra tokia susidariusi, kad kai kurie pastoviai beveik sukasi, ir sukasi, ir sukasi per tuos komitetus... tarybose, o kiti beveik nekviečiami..." (C14) „...komitetas, kuris puikiai žino tą esamų mokslininkų bazę - neformalią bazę, sąrašo ten nereikia...“(C53) „...Lietuva...yra maža ir mokslininkai, kurie savo srityje dirba, pažįsta vieni kitus daugiau ar mažiau...neišvengiamai…" (D27) „...tai yra tas, yra niuansai, yra…" (D28)
		Asmeninės savybės / pastabų pateikimo forma	„...dažnumas priklauso dar ir nuo to, kaip tu bendrauji dirbdamas komisijoj ir ar tavo pastabos nėra užgaulios“ (E35) „...jeigu tu vertini griežtai, bet ne piktai, tu tikrai būsi kviečiamas ne vieną kartą, ne du kartus, ne tris kartus...“ (E36) „...turi būti išlaikyta va šita pliusų ir minusų dermė“ (E44)
		Mokslininko kompetencija, aktyvumas ir laimėjimai	„...tiesiog yra žinoma, kad tie žmonės...tikrai pasakys kvalifikuotai, kas per disertacija, koks jos lygis" (C15) „Visi žino, kas tą disertaciją gali „perskaityti“ ir įvertinti" (C18) „...yra žmonių grupė, dirbanti aktyviai, publikuojanti...tai jie dažniau ir įtraukiami..." (C11)
	Reto dalyvavimo DGT priežastys	Galimybės	„Fiziškai negali ten daug dalyvauti visuose..." (C19)
		Publikacijų stoka	„manyčiau, kad taip yra dėl publikacijų stokos“ (B6) „...tų, kurių pastarųjų penkerių metų publikacijos atitiktų reikalavimus, kartais pritrūksta...“ (B8) „...arba netenkina reikalavimų, kurie keliami, ir dėl to jie mažiau yra įtraukiami..." (C13) „...publikacijos yra ne visada atitinkančios ginamą temą…" (B7)
		Kompetencija	„...jie nekompetentingi ir jie tiesiog netinka, kad kvalifikuotai įvertintų disertaciją...." (C12)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT formavimo aplinkybės	Reto dalyvavimo DGT priežastys	Asmeninės savybės / pastabų pateikimo forma	„Niekas nenori piktybinių žmonių...yra iš principo tokių, piktybiškai nusiteikusių žmonių" (A18) „Nieko jie vis tiek nepadarys, bet...“ (A19) „Ir niekas daugiau jų nekviečia...“ (A20) „...skeptiškai, čia mano asmeninė nuomonė, mes žiūrim į tuos, kur per daug smulkinasi oponentai...tokie per daug smulkmeniški...“ (A41) „...pastabų kiekvienai disertacijai galima surasti. Tų pastabų pristatymo forma galbūt yra skirtinga" (D15) „...vieni žmonės vienaip pristato, kiti - kitaip" (D16) „...gali tas pastabas pristatyti tokia forma, kad doktorantas pasijus, o kartu ir doktoranto vadovas pasijus kaip...nepilnavertis arba jau kvailas, sakysim, toj srity, profanas…" (D17)
	Skaidrumo užtikrinimas	"stengiamasi kviesti kuo įvairesnius žmones"	„...pagrindinis dalykas, kad nebūtų labai suinteresuotas žmogus...kad būtų vis tiktai žmonės daugiau neutralūs to doktoranto atžvilgiu…" (C54) „stengiamasi kviesti kuo įvairesnius žmones“ (B11) „...ta bazė pas mus....tų žmonių, kurie gali dalyvauti gynimuose, dar yra pakankama…ir juos galima varijuoti..." (C16)
		Gynimų tarptautinimas	„...dabar jau visada traukiame žmogų iš užsienio“ (E8) „...visada dabar...užsienio mokslininkai...tai vienas tikrai būtų kas nors iš užsienio..." (E28) „...dabar mes jau pastoviai beveik kviečiamės iš užsienio" (C28) „....iš užsienio kviečiamas bent vienas: arba oponentas, arba komiteto narys...“(C29) „...kurie iš užsienio atvažiuoja...tai jie labai tvarkingai, kompetentingai tikrai įvertina disertaciją.. taip, kaip pas juos dažnai priimta." (C42) „...ten labai išsamiai aprašyta viskas...ir klausimai, užduoti kokie bus tam doktorantui, kuris ginasi...ir viskas..." (C43) „Kviesti narius iš užsienio ne visada yra lėšų…" (D24) „Yra problema, kaip juos parsisiųsti į Lietuvą“ (E29) „Mes visada sakome, kad tai nepaprastai skaidru ir skaidrina mūsų procesą. Iš tikrųjų ne taip labai ir skaidrina“ (E9) „...užsienio žmogus, jis atvažiuoja, jis būna mandagus“ (E10) „...paprastai užsieniečių recenzijos būna labai mandagios ir nesvarbu, kiek jie parašytų neigiamų pastabų, išvada vist tiek bus teigiama...“ (E11) „...dabar...atsivėrė galimybės...kviesti iš užsienio į gynimus žmones…" (C27) „...dabar lyg tai bus numatoma ir lyg tai atsiras galimybė tokia…" (D25) „...aš manau, kad viskas krypsta vis į geresnę pusę. Žmonės pakankamai rimtai žiūri…" (C41) „Aš manau, kad gerėja ta situacija" (C44)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT formavimo aplinkybės	Skaidrumo užtikrinimas	Etika	„...čia pirmiausiai sąžinės dalykas...to asmens, kuris formuoja, yra sąžinės dalykas..." (E72) „...bet kiti universitetai nelabai kviečia iš svetur…." (B12)
DGT veiklos aspektai	Disertacijos išnagrinėjimas	„Būna pasirengę“	„Būna pasirengę" (A35) „DGT būna perskaičius disertaciją ir parašius atsiliepimus" (B19)
		Atsainus požiūris	„...tarybos nariai dažniausiai pasitenkina referatu - santrauka" (A39) „Vieni rimčiau žiūri,...kiti žiūri gana atsainiai…" (C39) „Parašo formaliai ir...„atsikabinkit nuo mano galvos“ C40) „Įvairiai būna…žmonės būna įvairūs ir...ne visada…" (C38) „...priklauso nuo žmonių kiekvieno, kuris dalyvauja, kaip jis pažiūrės į tą disertacijos reikšmę...ar tai pro pirštus, ar rimtai..." (D20) „...žmonių, aišku, įvairių yra..." (D33) „...dėl tarybos narių tas skirtumas labiau ryškėja" (D37) „Aš čia iš tradicijos ir....nelabai aš čia pasiskaičiau (E71) „...pasižiūrėdavo į pirmuosius disertacijų autoreferatus... nors.... dažniausiai neatspindi disertacijos (E61)
		Recenzavimas	„...ir privalu, principe, ypatingai oponentams" (A36) „...turim pateikti raštišką atsiliepimą...tai yra rimtas darbas..." (A37) „...jei oponentas esi...ir...nenori savęs parodyti iš blogosios pusės, turi tikrai išnagrinėt... nieks to nenori, kad blogai atrodytum…" (A40) „Oponentas turi jau žymiai... rimčiau įvertinti disertaciją" (C51) „....jų darbas yra didelis, svarbus…" (D34) „...dėl oponentų aš didelių priekaištų neturėčiau" (D36) Tai tu turi įvertinti visumą“ (E43) „kartais reikia pasiūlyti kryptį, kartais gali ir vadovas ko nors nematyti (E42) „...tokių atvejų, kad nebūtų gero oponavimo arba vertinimo, tai jau beveik nėra…" (C45) „Iki gynimo oponentai daugiau žiūri…nes jų indėlis nė kiek ne mažesnis" (D41)
	DGT indėlis, krūvis ir atsakomybė	Oponentai	„...jų pagrindinė užduotis ir pareiga detaliai peržiūrėti, sistemiškai, iš kritinės pusės peržiūrėti ir pabrėžti tuos ir privalomus, ir trūkumus“ (D35) „didžiausia atsakomybė buvo oponentams“ (E78) „Oponentams, didžiausias krūvis tikrai oponentams, nes oponentai .... jie nagrinėja visą disertaciją" (A38) „Oponentai …daugiau atsakingi, turi atsakingiau...Taip ir yra...„Oponentai....jie turi kritinę pusę.... "(C49)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
DGT veiklos aspektai	DGT indėlis, krūvis ir atsakomybė	Pirmininkas ir nariai	„Dėl organizavimo, be abejo, pirmininkui" (C47) „...pasiruošimo gynimo posėdžiui, be abejo, paties pirmininko…viskas yra jo rankose..." (C79) „...gynimo metu daugiau yra pirmininko darbas…per gynimą ...pirmininkas daugiausia" (D40) „...vedimas....turi laikyti ranką ant pulso...jausti, į kurią pusę vyksta diskusija, kad nenukryptų į šoną…" (D42) „Manyčiau, kad pirmininkui ir nariams, nes oponentai nedalyvauja priimant sprendimą" (B21) „Man atrodo normaliai...aktyviai dalyvauja, klausia...aktyvūs žmonės" (A34) „Paprastai gynime dalyvauja aktyviai“ (B20) „...vieni plačiau pasakoja, daugiau kalba…" (D38) „...ten jį išnaršo kaip reikiant..." (C37) "....pastabos daugiau būna kaip ir korekcinio pobūdžio .....Pastabos būna ne esminės..." (D39) „...kitiems tai…. ne tiek ten didelis tas krūvis…" (C48) „...jie daugiau įvertina bendrą vaizdą, disertacijos vietą“ (C50)
Viešas disertacijos gynimo posėdis	Posėdžio trukmė	Mokslo sritis	„Kiekvieną kartą individualiai, bet principe tai nuo trijų iki keturių valandų" (A31) „Apie 2-2,5 valandos" (B17) „...apie pusantros valandos…pas mus...“ (C34) „...kituose moksluose ten gali užtrukti ir iki trijų valandų" (C36) „....mūsų kryptyje...panašiai nuo dviejų valandų iki trijų su puse, vos ne iki keturių…" (D31) „...trunka paprastai nuo dviejų iki trijų valandų, o literatūrologai ...jų ten tos kalbos yra labai ilgos..." (E75)
		Temos įdomumas	„Kartais priklauso nuo disertacijos lygmens....jei ji įdomi, tai ilgiau, o taip trumpiau..." (A33)
	Disertacijos pristatymas	Pristatymo trukmė	„Disertantui priklauso 20 minučių. Jei jis daugiau, tai nelabai gerai..." (A32) „Disertantas kalba apie 20 minučių" (B18) „Disertanto pristatymas maždaug...nuo 20 iki 30 minučių" (C35) „Disertantas kalba dvidešimt, maksimum trisdešimt minučių...Tikrai ne daugiau…" (D32) „...mes paprastai patys sakom, prašom čia ilgai nepristatinėti to darbo, nes mes jau jį skaitę“ (E74)
		Pristatymo kokybė	„Labai dažnai būna blogi pristatymai...būna kartais netinkamas pristatymas" (C58) „Kaip jie sako po to visi, kad tai nemenkina disertacijos gerųjų pusių, bet kad prastai paruoštas pristatymas - tikrai yra tokių atvejų…" (C59)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Viešas disertacijos gynimo posėdis	Disertacijos kokybės ir disertanto mokslinio kompetentingumo vertinimas	Disertacija turi būti vieningas darbas	„...disertacija turi būti vieningas darbas. Dažnai būna, kad šitam nusižengiama…" (C61) „...teisingai turėtų būti ginama tik viena tema. Ir tie straipsniai, kurie nesusiję su disertacija, neturėtų būti ginami, ir jie neturėtų skaičiuotis…." (C62)
		"yra silpnesnių disertacijų"	„Iš kelių straipsnių daromas darbas…žmogus sudėjo savo straipsnius ir pabandė sudaryti disertaciją…" (C63) „...yra kartais vieną kartą kitą kartą silpnesnių disertacijų…čia ne paslaptis...." (A51) „...visokiausių pasitaiko…." (A56) „...būna disertacija blogai parašyta tiesiog…." (C60) „...disertacijos būna labai įvairių sričių ir ne visos yra, kaip pasakyti... " (D22) „...jei...iš suformuluotų gynimui teiginių, išvadų....nėra tos išvados.... tai apie kokią disertaciją tada šnekam“ (E84) „Tu jau ten neprakiši kažko...“ (C80) „....matematikoj ir informatikoj….pseudo ko nors neparodysi...turi parodyti tikrą produktą…." (C76) „...mes serijiniai negaminam, kaip būna, kad serijiniai gamina...“ (A57) „...čia priklauso nuo tos mokslo visuomenės, kuri tą formuoja...." (C75) „...jei kituose moksluose tu ten gali...yra ten tokios galimybės prakišti kokią tai disertaciją, tada jau yra blogai..." (C77) „Apie socialinius mokslus visko esu prisiklausęs..." (C78)
		"neesminiai dalykai“	„...pas mus silpna pusė, kadangi mes inžinerijos srity, tai žmonių iškalba ir tokie aspektai kaip lietuvių kalbos žinios…"D46 „...mano nuomone, tai yra neesminis dalykas , ne tame esmė yra inžinerijos mokslų…"D47
		"į žmogų žiūrima"	„tikrai labai rimtai žiūrime..., jeigu žmogus ginasi, tai nereiškia, kad jis ten gaus visus balsus, penkis„už“" (C20) „...dažnai na kaip žiūri ta gynimo taryba į tai šiek tiek atlaidžiai, jei mato, kad mokslininkas, jis pakankamą lygį turi...“ (C64) „....į žmogų žiūrima, kaip jisai kalba, kaip jisai samprotauja, koks jisai, bendras lygis koks yra mokslinis...“ (C65) „...dėl to kartais tas „užsitušuoja“…" (C66) „...vertini darbą ir reikia matyti to žmogaus perspektyvą..." (E36) „Disertacijos gynimo metu...ta mokslinė kompetencija labai gražiai išryškėja...." (E76) „...vertina to paties cecho darbininkai“ (E77)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Vadovavimas doktorantams	Doktoranto kompetencija	„kompetencija įvairi"	„Kompetencija gali būti įvairi ...." (C74)
		„Kompetencijos mažai“	„Kompetencijos mažai ...fundamentiniai dalykai .....yra fragmentiška ir jie neturi pasirengimo..." (E105)
	Doktoranto motyvacija	„priklauso nuo žmonių"	„...visokių būna doktorantų“ (C69) „Nuo žmonių priklauso…pats žmogus turi siekti…" (D51) „Vieną reikia paremti, palaikyti, kitam kaip tik to nereikia. Čia jau priklauso nuo žmonių“ (E103) „Motyvacija nevienodai, labai priklauso nuo žmonių“ (E104)
		„labai motyvuoti"	„...jie labai motyvuoti…tikri mokslininkai…." (A58) „...neblogi žmonės...žmonės norintys čia.....botago čia nereikėjo“ (A59) Vieni būna....motyvuoti, kaip sakom „kietas doktorantas“ (C70) „Aš labai patenkintas, kadangi viršijo lūkesčius mano visus, ko aš tikėjausi" (D50
		„ne visada, bet dažniau taip"	„Ne visada, bet dažniau taip“ (B24) „Pilnai patenkintas, aišku, kad ne....“(C68)
		„reikia stumti"	„Vienas gali būti labai savarankiškas, o kitą tu už rankos vedžioji ir ....ir vedžioji...“(E65) „...jeigu jis nebus nusiteikęs augti, tai jis kur nors galės gražiai vegetuoti tokiom pusėtinai palankiom mokslo sąlygom....“ (E21) „...kitas toksai, kuriam jau reikia paspardyti...“(C71) „Esu turėjęs doktorantę, kuri iniciatyvos nerodė... reikia stumti tokiu atveju…" (D52)
		„doktorantūra - antraeilis dalykas"	„...doktorantūra jam yra tik toks antraeilis dalykas" (C72) „...norim, kad pagrindinis būtų tavo mokslinis darbas, o jei...reikia užsidirbt, ...eini... padirbėt…." (C73)
	Vadovo ir doktoranto santykis	Susitikimai/ konsultacijos	„...mes vos ne kasdieną" (A55) „Pagal poreikį, bet ne rečiau kaip 2-3 kartus per metus" (B23) „Susitinkam …. kasdien" (D49) „...tai žiūri į žmogų...kitas labai savarankiškai moka dirbti ir jam nereikia..... Jis vieną kartą į metus….gana retai tada“ (C67) „Su doktarantais būna ir grupinių susitikimų, ir individualių...bet ryšys turi būti individualus...“(E102) „Vieną kartą per savaitę tai susitinku su visais“ (E99)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Vadovavimas doktorantams	Vadovo ir doktoranto santykis	Bendras sutarimas	„Kad vadovas ir doktorantas dirbtų, jie turi abipusiai sutikti, sutarti" (D53) „...potencialus vadovas, potencialus doktorantas...turėtų kalbėtis aiškintis...pažinti vienas kitą..." (D54)
		Vadovo darbo stilius	„...reikia turėti galvoje, kad labai nevienodai su disertantais dirba vadovai“ (E37) „...kai kurie ... stulbina .....nieko nedirba, bet reikalauja..." (E38) „Kiekvienas vadovas turi savo....“ (E63) „...kiekvienas masto kitaip....tai tu skirtingai ir dirbi..." (E64)
	Vadovo vaidmuo	Pagalba	„Būdas supažindinti, parodyti visas naujienas, o jiems - parodyti, ką jie dabar veikia“ (E100) „Reikia mokyti sistemingo darbo. Sistemingai dirbti“ (E101) „...trečioje studijų pakopoje atsidūręs vakarykštis studentas...tikrai savarankiškai neparašys gero darbo.."(E39)
		Vadovo atsakomybė	„Tą disertaciją, kur puikiai parašyta, dažniausiai puikiai ir apsigina, nes yra vadovai, viskas…“ (A50) „...kai mes kalbam apie disertaciją taryboje, mes turime turėti galvoje, o ką ten veikė vadovas“ (E41) „...turi padėti jam suvesti į visumą...jis neturi įgūdžių tokiai didelei visumai..." (E40)
Esamos situacijos vertinimas	Teisinis reglamentavimas	„jinai yra gana nebloga"	„Man atrodo, kad gerai reglamentuota“ (A42) „Man atrodo, pilnai užtenka…." (D45) „Manyčiau, kad tvarka yra tinkama" (B13) „Aš manau, kad dabar ji yra nusistovėjusi" (A21) „Aš taip galvoju, kad jinai yra gana nebloga" (A22) „Iš esmės teoriniai reikalavimai atitinka praktiką (B14)
		„daroma pagal reglamentą"	„...bet šiaip viskas daroma pagal reglamentą" (A44) "Tiesiog nepažeidinėjama ir laikomasi" (A45) „įrašinėja visada viską ir pristato ..., kurie kalba" (A46) „Stengiamasi nepažeist" (A47)
	Praktika	„gynimai pasidarė formalesni"	„Dabar žymiai supaprastinta viskas“ (A26) „Dabar vis dėlto į daug ką žiūri kaip į formalų dalyką“ (E79) „Ir gynimai pasidarė formalesni negu būdavo anksčiau“ (E16) „...kiek tu neigiamų dalykų pasakysi,Na... šešis, o jei ten yra viskas šleiva kreiva...“ (E97)
		DGT vaidmuo	„Čia yra daugiau toksai prestižinis darbas“ (E96) „Pats gynimo pirmininkas ar nariai jokios atsakomybės nesiima“ (E81) „jeigu praleis, tai galima sakyti jau apsigynė" (D44)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Esamos situacijos vertinimas	Praktika	Paprotinė teisė	„...ta paprotinė teisė, kuri yra ...." (E25) „Atsiras visada žmonių, kurie paskys: na ir kas, na tegul eina, na kas čia tokio“ (E57) „Jei šita frazė yra, kad „atitinka reikalavimus ir taip toliau“, na ir...atitinka reikalavimus..., ir viskas“ (E80) „Tradicinė frazė, kad „nepaisant čia išvardintų trūkumų, darbo vertė nuo to nenukentėja“....aišku, kad nukentėja...“ (E12) „...kiekvieną kartą recenzentas, prieš rašydamas neigiamą recenziją, pagalvos, o kaip įvertins mano doktorantą“ (E26) „...taip žmonės sukasi iš tos padėties...“ (E13)
		„apsigina visi"	„....na bet ... apsigina, visi apsigina…" (A52) „...na matot kaip yra, nes principe tai negali taip būt, kad jeigu ....Juk yra komisija, instituto komisija ar ten universiteto komisija, kuri tą disertaciją pražiūri...“ (A53) „...na o jeigu jau „daėjo“ iki gynimo, tai ji turi būt ginama…" (A54) „Apsigina visi, bet .. taip kad neapsigintų" (C21) „...pas mus sunku "daeiti" iki gynimo" (D43) „Kad neapsigintų- pas mus nebuvo …" (D48) „...vos kelis atvejus aš galiu prisiminti, kai žmonės neapsigynė disertacijos disertacijos gynimo metu. (E14)
	Lyginimas su ankstesniais laikais	„taryba būdavo labai solidi"	„...palygimus su tuo kaip buvo...aš nesu tarybinės santvarkos patriotas, bet vis tik taryba būdavo labai solidi" (A25) „Tarybiniais laikais tai tikrai buvo šitaip, kada dar nesi tikras, ar tu apsiginsi…" (C22) „...sąjunginės tos komisijos buvo viena bendra komisija..." (C23) „Mes turėjom tą nuolatinę tarybą, kai aš gyniau...tai ten buvo „n“ tų žmonių, didžiulės tos tarybos (E87) „...ir jie tikrai visi buvo pasiskaitę ir jie ten visi šnekėjo“ (E88) „...tu eini ir tu nežinai, kas ką pasakys“ (E89)
	Doktorantūros silpnybės	Atsakomybės stoka	„...šiai dienai yra, kiek man teko susidurti, tai toli gražu...“ (D21) „Mes stabdom pirminę..." (E47) „...atsakomybę turėtų prisiimti tie „nematomi“, kurie teikia disertaciją, praleidžia ginti“ (E82) „...atsakomybė...čia turėtų būti tų...“ (E90) „Deja, šiandien to nėra. Sakau aiškiai, tiesiai, šviesiai ir atvirai“ (E52) „...yra tos tarybos, bet... kada jie ką skaito“ (E56) „...mes manom, kad darbas turi būti parašytas, apsvarstytas ir tada galima lipti toliau" (E48)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Esamos situacijos vertinimas	Doktorantūros silpnybės	Kontrolės filtro trūkumas	„Daktaro disertacijos laipsnis, įgytas vieną kartą visam gyvenimui, turėtų būti tam tikras kokybės rodiklis“ (E51) „Jeigu tu matai, kad tas darbas jau yra labai prastas ir blogas, jis neturėtų būti prileistas prie gynimo“ (E45) „Čia turėtų būti tas filtras, kuris iš tikrųjų turėtų veikti. Dabar jis ne visada veikia“ (E83) „...tai ten jie turėjo matyti...kodėl jie čia dabar duoda...“ (E98) „...dabar nėra tokios kontroliuojančios institucijos, kaip sakysim anais laikais buvo VAK, kuri skaitė ir skyrė „juoduosius recenzentus“ (E24) „Neteko girdėti, kad iš tikrųjų kas nors koks nors kam nors nemalonumas dėl to būtų - ar vadovui, kad leido prastą disertaciją, ar tai komisijai - niekam nieko“ (E91) „Šitą dalyką aš sakau kategoriškai“ (E46)
Mokslo politikos vertinimas	Doktorantūra - studijų pakopa	„svarbu parašyti ką nors"	„...kadangi dabar doktorantūra trečia pakopa, tai mirk gyvenk jis turi disertaciją kokią tai paduot..." (A27) „...nes kitaip vadovą „laužia“...“ (A28) „Doktorantūra tapo studijų pakopa. Jeigu tai yra studijų pakopa, jinai turi būti kuo nors baigiama“ (E17) „...svarbu suspėti laiku parašyti „ką nors“...darbas... turi būti bent jau įvertinamas teigiamai...“ (E18) šituo požiūriu kiekvienas žmogus yra stumiamas ginti „ką nors“, svarbu kad būtų...“ (E20)
	Institucijų sujungimas	Ribota mokslininkų bazė	„...faktiškai nebėra iš kur kviesti žmonių..." (C25) „...jeigu nėra daug žmonių...toje srityje...“ (C10) „....jei jis būna bendraautorius to straipsnio…pagal tą tvarką tu negali... daug iš karto atsisijoja…" (C56) „...dabar pasidarė problema didžiulė... Vilniaus universitetui.... iš šalies gauti oponentą arba tarybos narį....ir dar kad jis turėtų atitinkamą kvalifikaciją iš tos mokslo srities..." (A17) „...manau, kad tas yra trupučiuką per stipru ten daryti tokius reikalavimus...." (C26) „...kartais sunku rasti žmones, kurie būtų tikri specialistai toje srityje Lietuvoje..." (D23) „...problema yra kartais sudaryti tikrai tokią tarybą, kurią norėtum, neapsiribojant, sakysim, Lietuvos mastu…." (D26) „Nelabai yra specialistų.... Ir ateityje mes turėsim čia problemų“ (E31) „...ieškai gretimų sričių, taip ...sukiesi...“ (E33)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Mokslo politikos vertinimas	Institucijų sujungimas	Siekis atitikti doktorantūros nuostatus	„...pasikvieti, kuris....nesupranta, apie ką disertacija. O reikia įtraukti....tą žmogų. Tai formaliai kažką susako, kažką iš įvado.....pamini…..kokias topografines klaidas, o norisi, kad vis tiktai būtų esmė…" (C46) „...šitie tokie standartiniai apribojimai..." (E19) „...yra toks punktas, su kuriuo dažnai ...susiduriam ir…. tenka suktis ....tai reikalavimai komiteto sudėčiai…." (C24)
	Standartų mažinimas	Nauji doktorantūros nuostatai	„...mano asmeninė nuomonė, tai yra labai ir labai kartelės nuleidimas žemyn...visiškai jau..." (A23) „...kadangi aš matau, kas darosi..." (A24) „...o dabar ... net nežinau....man tai kažkaip truputį keista...." (A30) „...aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo prasme, be abejo, yra standartų mažinimas..." (B15) „...tai čia susilpnino...aš kritiškai žiūriu…" (C30) „Kažkas tai „stumia“ tokius dalykus, kad...taigi silpnina, silpnina doktorantūrą…." (C32) „...čia gal inicijuoja kitos institucijos, kurios neturi pakankamai..." (C33) „...tai yra….standartų mažinimas…..mažiau mokslininkų, kurie patvirtina tos disertacijos lygį, automatiškai reiškia mažiau žmonių, kurie prisiima atsakomybę už tos disertacijos atitikimą daktaro darbo reikalavimams..." (D18) "...aš užeisiu pas vieną kolegą, aš užeisiu pas kitą kolegą...suprantat..." (E54) „...tas oponentų nebuvimas …" (E70) „...man labai neskaniai atrodo šitie dalykai...“ (E53) „...mažinamas yra skaitomumas...“ (E55)
		Vieno laipsnio sistema	„...panaikinom habilitacijas: ir habilitacijas, ir procedūras...“ (E50) „Apskritai aš nesu vieno laipsnio šalininkė“ (E66) „...mes nelabai galim dabar konkuruoti lygiom teisėm su vokiečiais, lenkais. Nes ten habilitacija yra....“ (E67) „...vadinasi mūsų ta vieno laipsnio sistema, jinai turėjo pasidaryti patikimesnė...dabar jinai nepatikimesnė...“ (E68)
Rekomendacijos bei siūlymai dėl baigiamojo doktorantūros etapo tobulinimo	Teisės aktų kaita	„išlaikyti bent tai, kas dabar yra“	„Aš tai laikyčiausi bent tą, kas dabar yra, tai dar yra vis tik... iš šalies žmonės būna,..visumoje iš septynių narių gaunasi taryba..." (A29) „Keisti nesiūlyčiau nieko" (B16) „...nėra taip, kad labai užkliūtų dėl tos tvarkos" (C57)

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Veiksniai	Citatos
Rekomendacijos bei siūlymai dėl baigiamojo doktorantūros etapo tobulinimo	Teisės aktų kaita	Reglamentuoti atsakomybę	„...šita tvarka, kuri dabar yra, ji, be abejonės, galėtų būti tobulinama (E92) „Turėtų būti dar kažkas papildomai, ar papildoma ekspertizė, ar...kontrolinė ekspertų grupelė“ (E60) „...iš užsienio perimto modelio pritaikymas Lietuvoje, neatsižvelgiant į sąlygas, jis visada suponuoja tam tikrų stiprybių ir silpnybių. E49 „...dėlto tam tikrą reglamentą, kas už ką atsakingas, aš surašyčiau. (E93) ".....aš stengčiausi labiau reglamentuoti ne šitų tarybų veiklą, kur vyksta gynimas, bet tų ...doktorantūros komitetų..." (E94) „...tie komitetai ar jungtinės kaip būna aukštųjų mokyklų..... kad jie vis dėlto ten turėtų visą virtuvę...ekspertinę virtuvę persinešti ten...(E95).
		Oponentų balsavimas	„Oponentai turėtų balsuoti vertinant darbą“ (B22)
		Bendra doktorantūra	„Galima, aišku, visaip, visaip keisti...ir bendrą tvarką...dėl bendros doktorantūros tvarkos..." (C52)
		Poreikis susipažinti su disertacija iš anksto	„Nes jeigu būna disertacija silpna, paskui tau atsisakyti jau ...tu neturi kur dingti ...esi pagautas, suprantat, va šitą dalyką reikėtų kažkaip keisti (E86)
	Naujų galimybių paieška	Kokybės didinimas	„...jeigu norima tą disertacijų vertę pakelti…reikia kažkokių tai galimybių ieškoti…" (D29)
		Gynimų tarptautinimas	„...gynimus internacionalizuoti ar tarptautinti - daugiau įtraukti tarybos narių iš užsienio..." (D30)
		Mokslo prestižo kėlimas	„...teisės aktais mes nepakelsim mokslo prestižo“ (E73) „Bet kartu su šitais žmonėmis vegetuoja ir mokslas...va čia yra problema“ (E22) „...modelis turėtų būti tobulintinas, bet...pakeitę teisės aktais tą modelį ar patobulinę, mes dar nepakelsime mokslo prestižo“ (E58) „Kol mokslo prestižo nebus, nebus kokybės“ (E59) „...mokslas, nesvarbu kuri sritis, vis dėto tai yra gyvenimo būdas, tam tikras mastymo būdas. Ir jeigu mes čia viską dabar sustandartizuojam, ar mes sukuriam mokslininką kaip asmenybę“ (E62)

4 PRIEDAS

The quality of doctoral degree awarding: perspective of self-regulation mode

Birute Mikulskiene, Daiva Mazrimiene
Institute of Management, Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University,
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lithuania

Abstract

The responsibility of the doctoral school to maintain a certain quality level of doctoral studies is a subject of autonomy of a higher education institution. From the perspective of research policy, autonomy could be analysed as a self-regulation mode, when fulfilment of the standards is under supervision of the self-organized body. For the process of doctoral degree awarding (DDA), peer review is used as a major formal procedure implemented via committees formed of researchers. We have analysed the practice of the DDA process in Lithuania and reconstructed the committee structure in terms of social network analysis aiming to measure impact of self-regulation on the DDA process. Empirical evidences let us discuss the hypothesis that the space completely comprised by a self-regulation mode is less competitive and has tendencies to work in a more closed environment and could be critical for peer review process and biased in favour of colleges and close partners.

Keywords: quality, peer review, self-regulation, new researchers, doctoral degree, social network analysis, research policy.

Introduction

Research excellence as a policy target is highly complicated to describe. It is rarely defined in political documents in detail and is even more rarely measured directly (Tijssen, 2003, Taylor, 2011). However, discussions about excellence are never-ending in the research policy arena and have different images such as “quality”, “excellence” or ”best practice”. The concept of research excellence and the ability to asses it have direct impact on researchers and the quality of their training at the beginning of their careers (Kehm, 2007). Since the research excellence is difficult to describe and measure with certainty (knowledge about quality is produced by superposition of peer review and bibliometric assessment), other managerial concepts are seeking to be integrated into quality practice and produce another bunch of information for impact evaluation. Such managerial measures of the process control and recommendation have become an instrument to pursue managerial quality of new researchers training programmes recommended to be applied by doctoral schools. The

process of doctoral degree awarding (DDA) is the final stage of the new researchers training programmes. This stage should meet certain set of criteria that reflect the quality of outputs, produced by PhD students. For the DDA process, peer review is used as a major procedure accompanied by formal evaluation of the research output (publications) performed by committees. The responsibility of the doctoral school to undertake a certain quality level of doctoral studies is a subject of autonomy of the higher education institution and is a very important issue to be evaluated on the one hand and not afforded yet on the other hand. From the perspective of research policy management, autonomy could be analysed as a self regulation mode, when conformity to the standards is under supervision of the self organized body. Taking into account the self-regulation mode as an appropriate approach to seek higher standards for training of new researchers and for DDAs, the DDA process has been carefully scrutinised and the research goal clearly set.

The operational research goal is to analyse the practice of the DDA process and reconstruct the structure of committees in terms of a social network analysis that aims to measure impact of self-regulation on the process of DDA. By highlighting parameters of the network of DDA committees, this study attempts to identify barriers to committee composition that have an impact on the process of acknowledgement of new researchers. Presumably this operational goal should lead us towards testing an alternative evaluation methodology necessary to tackle operational quality of the self regulation mode. The available techniques, such as peer review and bibliometric measures, produce a body of knowledge about research quality useful for research policy regulation. Knowledge about a self regulation model is additional operational knowledge that demonstrates impact of certain policy regulation that creates an environment for the predominance of self-regulation and university autonomy. We have analysed the practice of DDA process in Lithuania during two selected years and reconstructed the structure of DDA committees in terms of social network analysis.

Doctoral degree acknowledgment: reflection of research quality regulation

Apparently a doctoral degree is the first stage in training of researchers and a formal benchmark of their professional excellence. As a result of doctoral studies and exposure to the professional community, researchers often come out of the boundaries of the programme following certain guidelines on how to do research and how to proceed with newly acquired knowledge. These guidelines could be analysed as a basis of their professional behaviour, yet can hardly ever be measured precisely despite the fact that scholars constantly put effort into doing this (Lahenius, 2012).

Research quality evaluation. Output measures of quantitative research performance (Everett et al, 2004) are complemented by peer reviews with the focus on the quality of outputs. This is

widely recognised as a proper approach to evaluating the quality of research (Sense About Science, 2006, Bornmann et al, 2005). Methodology based on so called "informal" (Peer review) and formal (bibliometric) evaluation approach to the research quality measuring binds two contraposition concepts. There are some evidences that "peer reviews are regarded as a better absolute measure of research journal quality than citation scores" (Brinn, 2000) but bibliometric measure discloses the research picture as well. Both formal and informal techniques raise critics if they are applied solely. Peer review is inherently subjective and the bibliometric measure has other pitfalls, such as inflation of fashionable topics or popular authors, citation with critics instead of following and so on (Groot and García-Valderrama, 2006). However there are some cases where formal evaluation prioritizes higher. Formal evaluation based on citation analysis and bibliometric measure of research outputs is tightly connected with the construct of "research quality" from the perspective of research policy. This practice is used for many regulatory purposes: university and research group funding (Adam 2002; Butler 2007; Moed 2008) or for tenure and promotion in researcher carrier path (Ballas and Theoharakis, 2003). It could easily justify in the eyes of policy managers, since bibliometric measure produces a large body of knowledge about supplementary research components such as research communication infrastructure (scientific journals), research team activity and recognition. This source of knowledge could invoke the sense that it is rather simple to manage and ground new policy regulation on bibliometric data whereas it is hard to base it on peer review evaluation outputs. However "research quality is diverse, uncertain, and multidimensional" (Frey and Rost, 2010) and it is a challenging task to find a true set of indicators for formal evaluation that capture all dimensions of research. While seeking to regulate research quality, one should respect possible competition of preferences between novelty and originality of research theory with empirical research constitution. Such regulatory practice that makes preferences on peer review is functioning for DDA.

DDA regulation. In the doctoral degree acknowledgement (DDA) process, peer review is used as a major formal procedure. This procedure is carried out via committees (or some prominent researchers such as examiners in the UK) composed of researchers who have proved their competences during their research careers. DDA committees are nominated with the purpose of assessing the output of the research conducted by a candidate to evaluate new researcher's abilities to work as a researcher in the future. The way committees are set up and the way individual committee members are chosen is the responsibility of the university or a doctoral school that has established the doctoral programme (Kehm, 2005). The responsibility of the doctoral school to maintain a certain quality level of doctoral studies depends on the autonomy of an individual institution of academic education. Institutional autonomy is perceived as a sensitive safeguarding instrument of maintaining the quality of Higher Education at a certain level (Gvaramadze, 2008). Members of the committee

have a role of peers that agreed on a certain decision regarding new PhD and the credibility of this committee becomes DDA quality assurance.

Autonomy vs self-regulation mode. From the perspective of research policy, autonomy could be analyzed as a self-regulatory mode where the achievement of standards is under the supervision of a self-organized body inside the university with only certain minor regulation coming from the outside, mainly connected with the qualification requirements for committee members. Self-regulation as opposed to external governmental regulation is a mode of balance between internal commitments to endeavour for research excellence, whereas the aim of external control is to achieve the quality of training of researchers (Brookset et al, 2007). Self-regulation is emphasised as a „moral commitment from participants" affected by the use of information, education, technologies, and perhaps peer group pressure (Darren, 1997). Self-regulation is often associated with the 'better regulation' agenda and influence of new regulatory policies (Bartle and Vass, 2005). Research based evidences have proved that self-regulation empowers organizational members to undertake responsibility for the activities voluntary and seek for higher standards via cooperation.

However, debate what knowledge policy makers need to prove a necessary level of autonomy for good operation and how to measure the impact of self-regulation that universities are granted with are open on every policy cycle and no quantitative approach has been proposed.

Methodology

The DDA reports issued for 2010-2011 in Lithuania were chosen for deeper investigation. Empirical data for the investigation were collected from officially issued reports about PhD defenses. The research input includes the following data: names of committee members, their research interest in the field of representation, the research area of the doctoral degree, the date of defending and the affiliation of the doctoral programme institutions. Data were analyzed according to the research field divided into officially assigned scientific fields: biomedical science (B), social science (S), humanities (H), physical science (P) and technological science (T). The research fields have been used as attributes of committee members for network analysis.

The network substructure has been distinguished with the purpose of reconstructing hidden tendencies to recognize nodes as suitable members. Social network analysis makes it possible to analyze relations between nodes in the light of their position in the network, their geographical distribution by affiliations and their international and interdisciplinary cooperation. Such committees form a part of a larger network which was active in 2010 and 2011. Relations of the committee and a PhD candidate are perceived as a hierarchical mode (star like) network with 7 nodes (5 committee members and 2 opponents) connected with the doctoral candidate in the centre. Names included into

the network repeatedly gave information about the practice of how the committee members are selected and what type of relationship they have. The network analysis and network visualisation were processed by UCINET software (Borgatti et al., 2002). The networks were drawn by NetDraw with the spring-embedding representation.

Results

The total research data set comprises 831 DDA cases and builds a network of 2711 nodes, 1880 of which represent committee members. All research fields are represented by individual networks.

Statistics. The Social network analysis (SNA) has shown that out of 1880 committee members, 56 % were involved in the DDA process once, while 42 per cent of nodes (885) represented themselves in the network 2-5 times and 8 per cent of researchers (178) were nominated as doctoral candidate recognition members more than 5 times (1 researcher participated in the process 32 times, and 2 members participated 22 and 25 times respectively). Since no special dynamics is tracked according to time, the networks were build for two years.

Density as the basic SNA parameter is usually monitored foremost. Density is a ration between available ties and all possible ties. Its value associates with the size of the network and the way the network is constructed. Since we constructed a star like network with a PhD student in the centre and ignored actual ties between committee members, the density value is expected to be high. Not surprisingly, for this particular case, densities of the five networks are comparable and give a relatively low value with some moderate increase in H, T and P networks. This parameter acquires meaning in an integrated analysis including other parameters.

In the scrutiny of the statistics that SNA provided, the substantial differences are observed in centrality measures and repeated participation in the DDA committees. Centrality is a characteristic of a single actor and demonstrates how many ties a node in the network has. An out-degree is defined as a number of ties between nodes directed from the node and constitutes a characteristic of PhD students. Committee members are characterized by an in-degree defined by the ties directed from other nodes. An in-degree reflects attitudes of the doctoral school towards recognition of committee members. A higher in-degree could demonstrate that networks consist of the nodes that were invited to participate more than once and the nodes are dominating. In this respect, the network of social science demonstrates that committee members have been invited more often than in the network of Humanities.

Table 1. Statistics of SNA.

Analysis criteria	Science field				
	A, B	S	H	T	P
Density	0,0024	0,0028	0,0032	0,0034	0,0034
No. of Ties/Sum	1300	1465	728	916	825
Mean (participation in committees)	1,750	2,029	1,523	1,772	1,67
Max (participation in committees)	25	35	9	16	17
Centrality:					
Out-degree	0,354%	0,690%	1,151%	1,015%	1,083%
In-degree	1,569%	4,579%	1,571%	2,763%	3,116%
PhD thesis (2010)	101	104	54	79	69
PhD thesis(2011)	103	127	63	67	64

Ego networks. The social network analysis allows a possibility to observe the data that are hidden from a direct view, by minimizing excess of the data. For instance, the nodes that were involved in the network once per analyzed period are withdrawn from the network and the analysis is conducted with the nodes that are most dominant. Interesting results have been produced by ego network studies: the two most prominent members form independent sub-networks have no interconnections. After adding more ego networks, the separation in the network structure still remains (see Figure 1,2,3,4). The formation of two clusters expresses a rather equal distribution of relations, while the division between the clusters is still clear. Surprisingly, we can see that this pattern of clustering is repeated in every individual research field. After elimination of the most prominent members from the network, no clearly recurrent structure was identified.

Such results suggest that DDA committees tend to become stuck on a stable composition without even minor changes and that changes take place mostly because of external regulation by the state (e.g., a requirement to have a member from the international community or a community other than the doctoral school). Surprisingly or not, affiliations of the repeatedly participating DDA committee members attribute to the same regulation – they represent institutions other than PhD student's doctoral school. It seems that some researchers play a safeguarding role and fit any research topic.

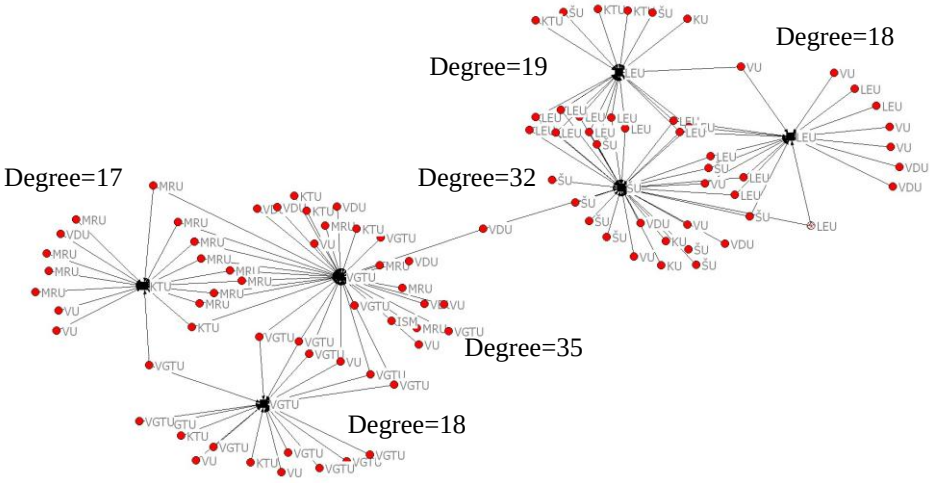

Figure 1. Fragment of DDA network in Social Science with the most popular committee members.

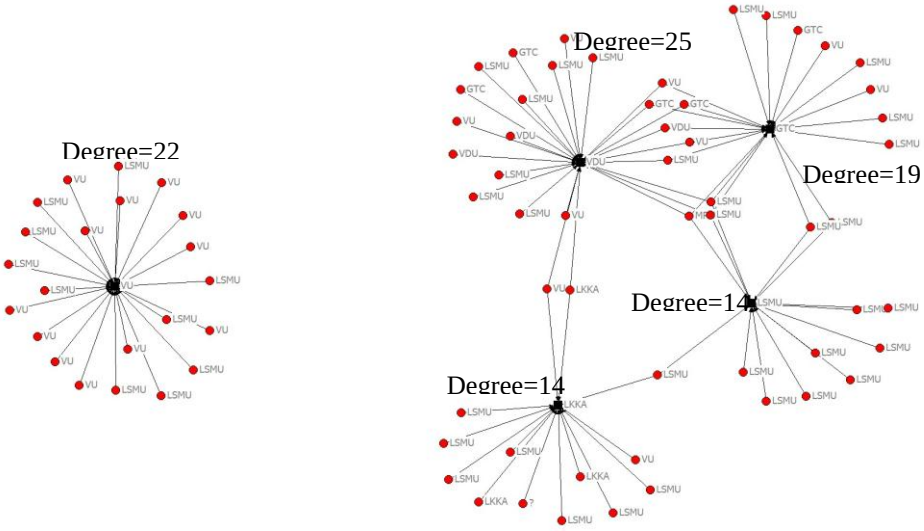

Figure 2. Fragment of DDA network in biomedical science with the most popular committee members.

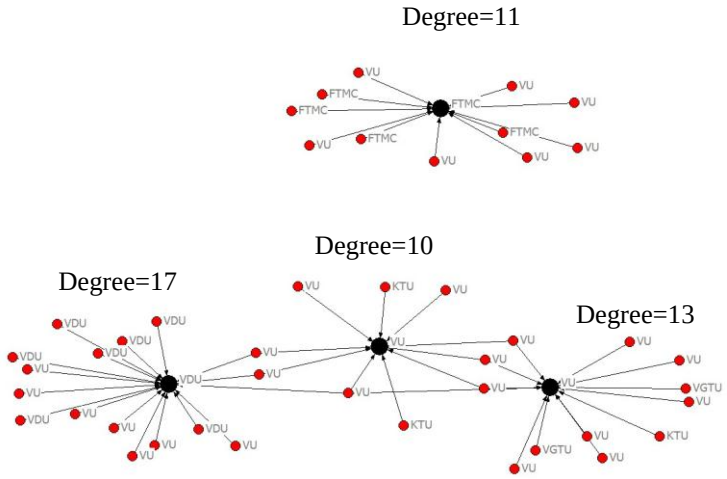

Figure 3. Fragment of DDA network in physical science with the most popular committee members.

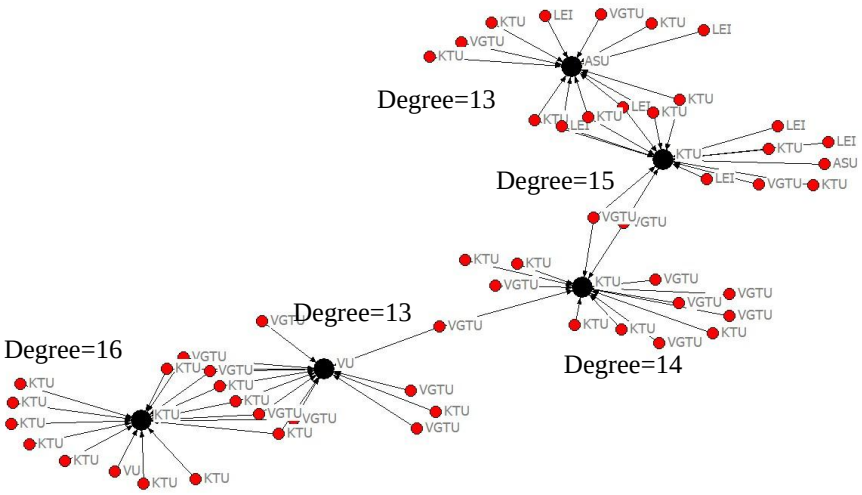

Figure 4. Fragment of DDA network in technological science with the most popular committee members.

Conclusion

In the present research of the composition of DDA committees, we have analyzed a formal network of researchers that have a duty to ensure the quality of doctoral research. Such networks are officially nominated by the doctoral school and represent the doctoral school's appreciable level of quality that is a subject of self-regulation. Presumably, the stable composition of the committees inviting the same members periodically reflects recognition of certain quality standards. However, the tolerance towards agreed standards has a potential to become flexible. That means that operational quality is going to be changed to a new quality that it is not necessarily higher than previous one, as no external and independent discussion is available.

The research in the networks of DDA committees has demonstrated stability in their composition and some isolation when the most popular members are not recognized by other doctoral schools in the field. That makes us wonder why the quality level of one doctoral school is not acceptable for another. However, with the available non changeable committee composition a doctoral school with presumable lower research quality is precluded from quality development. If we agree that the network of DDA committee members affords spotting self-regulation, we can draw a conclusion that the self-regulation mode is less competitive and has tendencies to work in a more isolated environment seeking to avoid outer influences, frequently critical to peer review and biased in favour of colleges and close partners. Other scholars have also reported on the weak abilities of "self-steering capacity" (Baschung, 2010). The social network analysis of the members that participate in the DDA process lets us measure an impact of the self-regulation mode on the DDA process and make emphasis on the balance between state regulation and self-regulation modes while autonomy of the doctoral institution remains under discussion. By this research we propose

additional methodology to peer review and bibliometrics, empowering to collect operational knowledge and use it for further policy regulation.

Limitation of this research derives from the fundamentals of SNA and particularly from the dynamics of self-regulation. We cannot deny that self-regulation needs time to expose its impact, therefore dynamical measurement of the evolution of networks during a longer period could be helpful. A qualitative analysis of attitudes of DDA committee members towards the committee practice can shed some light on network composition as well.

References

1. Adam, D. 2002. Citation analysis: the counting house. *Nature*, 2002; 415, 6873, p. 726-729.
2. Ballas, A., Theoharakis, V., 2003. Exploring diversity in accounting through faculty journal perceptions. *Contemporary Accounting Research*, 20,4, p. 619–644.
3. Baschung, L. 2010. Changes in the Management of Doctoral Education. *European Journal of Education*, 45, p. 138–152. doi: 10.1111/j.1465-3435.2009.01405.x.
4. Bartle I., Vass P. 2005. Self-regulation and the regulatory state a survey of policy and practice. *Research report*, 17. University of Bath.
5. Borgatti, S.P., Everett, M.G. and Freeman, L. C. 2002. *UCINET 6 for Windows*. Harvard: Analytic Technologies.
6. Bornmann, L. and Daniel, H.-D. 2005. Criteria Used by a Peer Review Committee for Selection of Research Fellows. *International Journal of Selection and Assessment*, 13, p. 296–303. doi: 10.1111/j.1468-2389.2005.00326.x.
7. Brooks, R. L. and Heiland, D. 2007. Accountability, Assessment, and Doctoral Education: recommendations for moving forward. *European Journal of Education, Research, Development and Practice*, 42, 3, p. 351-362.
8. Butler, L. 2007. Assessing university research: A plea for a balanced approach, *Science and Public Policy*, 34, p. 565–574.
9. Brinn, T., Jones, M. J., Pendlebury, M. 2000. Measuring research quality: peer review 1, citation indices 0. *Omega*, 28, 2, p. 237-239.
10. Darren, S. 1997. Self-Regulation Versus Command and Control? Beyond False Dichotomies. *Law & Policy*, 19, p. 529-559.
11. Everett, J. O., Klamm, B., Stoltzfus, R. 2004. Developing benchmarks for evaluating publication records at doctoral programs in accounting. *Journal of Accounting Education*, 22, 3, p. 229-252.
12. Frey, B. S., Rost, K. 2010. Do rankings reflect research quality? *Journal of Applied Economics*, 13, 1, p. 1-38.

13. Groot, T., García-Valderrama, T. 2006. Research quality and efficiency: An analysis of assessments and management issues in Dutch economics and business research programs. *Research Policy*, 35, 9, p. 1362-1376.
14. Gvaramadze, I. 2008. From Quality Assurance to Quality Enhancement in the European Higher Education Area. *European Journal of Education*, 43, p. 443–455. doi: 10.1111/j.1465-3435.2008.00376.x.
15. Kehm, B. 2005. Developing Doctoral Degrees and Qualifications in Europe. Good Practice and Issues of Concern, *Contributions to the Higher Education Research*, 27, 1, p. 10–33.
16. Kehm, B. M. 2007. Quo Vadis Doctoral Education? New European Approaches in the Context of Global Changes. *European Journal of Education*, 42, p. 307–319. doi: 10.1111/j.1465-3435.2007.00308.x.
17. Lahenius, K. 2012. Communities of practice supporting doctoral studies. *International Journal of Management Education*, 10, 1, p. 29-38.
18. Moed, H. F. 2008. UK research assessment exercises: Informed judgments on research quality or quantity? *Scientometrics* 74, p. 153–161.
19. Taylor, J. 2011. The Assessment of Research Quality in UK Universities: Peer Review or Metrics? *British Journal of Management*, 22, p. 202–217. doi: 10.1111/j.1467-8551.2010.00722.x.
20. Sense About Science 2006. Peer Review and the Acceptance of New Scientific Ideas. Discussion paper from a Working Party on equipping the public with an understanding of peer review.
21. Tijssen, R. J.W. 2003. Scoreboards of Research Excellence. /*Research Evaluation*, 3, 2, Beech Tree Publishing, p. 91-103.